

**T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**ADAM ÖLDÜRME EYLEMİ NEDENİYLE HÜKÜM GİYMİŞ OLAN
KADINLARDA, ÇOCUKLUK ÖRSELENME YAŞANTILARINA
MARUZ KALMA DÜZEYİ, ADİL DÜNYA İNANCI VE ÖFKE İFADE
TARZLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURHAN TİFTİK

101106107

Danışman Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. İrem Akduman

İstanbul, Eylül 2012

**T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**ADAM ÖLDÜRME EYLEMİ NEDENİYLE HÜKÜM GİYMİŞ OLAN
KADINLARDA, ÇOCUKLUK ÖRSELENME YAŞANTILARINA
MARUZ KALMA DÜZEYİ, ADİL DÜNYA İNANCI VE ÖFKE İFADE
TARZLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURHAN TİFTİK

101106107

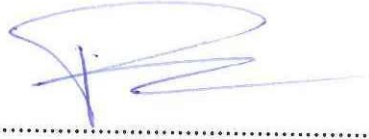
Danışman Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. İrem Akduman

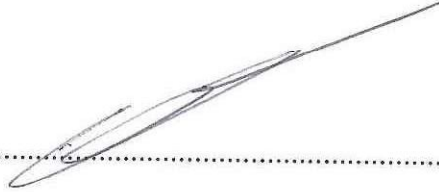
İstanbul, Eylül 2012

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

11.10.2012 tarihinde tezinin savunmasını yapan Nurhan TİFTİK'e ait "Adam Öldürme Suçu Nedeniyle Hüküm Giymiş Olan Kadınlarda Adil Dünya İnancı, Çocukluk Dönemi Örseleyici Yaşantılara Maruz Kalma Durumları ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Klinik Psikoloji) Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Figen KARADAYI
(Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Özden BADEMCI
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. İrem AKDUMAN
(Üye)
(Danışman)

TEŞEKKÜR

Bu tez yoğun bir çalışmanın ve gönülden verdikleri destekleri hiçbir aşamada esirgemeyen birçok kişinin katkıları sonucunda oluşmuştur. Öncelikle, çalışmanın her aşamasında verdiği desteği ve yardımları kelimelerle ifade etmekte zorlandığım, akademik birikimi ve içtenliği ile yanımda olan, değerlendirmeleri ve güler yüzü ile beni her zaman motive eden sevgili hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. İrem Akduman'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yalnızca tez jürimde olmayıp, akademik alanda birçok değerli bilgiyi kendilerinden öğrenme şansı bulduğum, jürimde yer alan Yrd. Doç. Dr. Figen Karadayı ve Yrd. Doç. Dr. Özden Bademci'ye katkılarından dolayı teşekkür ederim. Uzman Psikolog Dilek Çelik'e tez süresindeki destekleri için teşekkür ederim.

Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, infaz koruma memurları, psikosoyale destek birimi çalışanlarına ve çalışmama katılmayı kabul ederek tezimi tamamlamama yardımcı olan kadın hükümlülere teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca tezlerimize dair sevinçleri, yorgunlukları ve endişeleri birlikte paylaştığım, üniversite ve yüksek lisans eğitimim boyunca dostluğuyla ve bütün samimiyetiyle yanımda olan sevgili arkadaşım Rukiye Burma'ya çok teşekkür ederim. Her zaman umut veren sözleri ve desteğiyle yanımda olan Duygu Demir'e, yardıma ihtiyacım olduğunda desteklerini esirgemeyen Kübra Meriç'e, Samira Balayeva'ya ve yanımda olduklarını her an hissettiren, motivasyon kaynağım olan bütün akrabalarım ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, hayatım boyunca büyük fedakârlıklarını ve sevgilerini hiçbir zaman esirgemeyen, çalışmam sırasında da her türlü desteği sağlamak için ellerinden gelenin daha fazlasını yapmaya çalışan ve her zaman yanımda olduklarını bilerek kendimi şanslı hissettiğim canım anneme, ablalarım Seyhan'a, Seliz'e, abim Erkan'a, neşe kaynağım olan yeğenim Efe'ye ve her zaman varlığını yanımda hissettiğim canım babama sonsuz teœekkürlerimi sunmak istiyorum.

ÖZET

ADAM ÖLDÜRME EYLEMİ NEDENİYLE HÜKÜM GİYMİŞ OLAN KADINLARDA ÇOCUKLUK ÖRSELENME YAŞANTILARINA MARUZ KALMA DÜZEYİ, ADİL DÜNYA İNANCI İLE ÖFKE İFADE TARZLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Bu araştırmanın amacı, adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda, çocukluk örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyi, adil dünya inancı ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Araştırmada adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların ailelerine ilişkin etkenler ile çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkilerin de incelenmesi hedeflenmiştir. Katılımcıların psikolojik semptomlarına ilişkin bilgilerin önemli olacağı da düşünülerek, araştırmada çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkiye de bakılmıştır.

Araştırmanın örneklemini, Eskişehir, Denizli, Kocaeli il sınırları içinde cezaevinde kalmakta olan adam öldürme eylemi nedeniyle hükümlü 77 kadın oluşturmaktadır. Katılımcıların verileri “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği”, “Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği”, “Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği”, “Kısa Semptom Envanteri” kullanılarak incelenmiştir. Bunlara ek olarak, araştırmaya katılanların bazı demografik özelliklerini tespit etmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Sosyo-Demografik Bilgi Formu”da kullanılmıştır. Araştırmanın istatistiksel

değerlendirmesinde, Pearson Korelasyon Testi, Mann Whitney U Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) uygulanmıştır.

Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, çocukluk örselenme yaşantıları ile adil dünya inançları arasında negatif yönde ve anlamlı; sürekli öfke düzeyleri ile arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmada adil dünya inancı ile öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Analizlerden elde edilen sonuçlar ayrıntılı bir şekilde tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadınlarda Adam Öldürme Eylemi, Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Adil Dünya İnancı, Öfke İfade Tarzı, Kadın Suçluluğu, Kadına Karşı Şiddet.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP AMONG THE CHILDHOOD TRAUMA EXPERIENCES, THE BELIEF IN A JUST WORLD AND ANGER EXPRESSION STYLES IN WOMEN CONVICTED OF MURDER

The aim of this research is to investigate the relationship among the level of childhood trauma experiences of women convicted of murder, their belief in a just world and anger expression styles. In this research, it is also aimed to examine the relationship between factors related to the family characteristics of the participants their level of childhood trauma experiences, belief in a just world and anger expression styles. Considering the importance of the current psychological symptoms of the participants for the research the relationship between psychological symptoms and the variables in question were also been investigated.

The sample of this research consists of 77 women who were convicted of murder. Data was collected from the correction facilities in Eskişehir, Denizli and Kocaeli. “Childhood Trauma Questionnaire”, “Personal-General Belief in Just World Scale” “Trait Anger and Anger Expression Scale” and “The Brief Symptom Inventory” were used. Furthermore, a form developed by the researcher was used to collect sociodemographic information of the participants. Pearson's Correlation Test, Mann Whitney U Test and One Way ANOVA were applied in statistical evaluation of the research.

A negative and meaningful relationship between the childhood trauma experiences and the belief in a just world was found. Additionally, the research showed that a

positive and meaningful relationship exist between the childhood trauma experiences and levels of trait anger. A meaningful relationship between the belief in a just world and anger expression styles were not also found. The results obtained from the analysis conducted were discussed in detail and some suggestions were made.

Key words: Women Convicted of Murder, Belief in a Just World, Childhood Traumatic Experiences, Anger Expression Styles, Women Criminality, Violence Against Women.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1. Adam Öldürme Eylemi	4
1.1.1. Adam Öldürme Eyleminin Tanımı	4
1.1.2. Adam Öldürme Eyleminin Yaygınlığı	6
1.1.3. Adam Öldürme Eylemine İlişkin Görüş ve Kuramlar	7
1.1.4. Kadınlarda Adam Öldürme Eylemi	8
1.1.5. Adam Öldürme Eylemini Gerçekleştiren Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri	10
1.1.5.1. Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet	16

1.2. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları	21
1.2.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Tanımı	21
1.2.2. Çocukluk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri	23
1.2.3. Fiziksel İstismar	25
1.2.3.1. Fiziksel İstismarın Etkileri	26
1.2.4. Duygusal İstismar	27
1.2.4.1. Duygusal İstismar ve İhmalin Etkileri	28
1.2.5. Cinsel İstismar	29
1.3.5.1. Cinsel İstismarın Etkileri	30
1.2.6. İhmal	32
1.2.6.1. İhmalin Etkileri	33
1.2.7. Kadınlarda Çocukluk Örselenici Yaşantılarına Maruz Kalma Düzeyi İle İlgili Araştırmalar	34
1.3. Adil Dünya İnancı	36
1.3.1. Adil Dünya İnancının Tanımı	37
1.3.2. Adil Dünya İnancı Kuramı	37
1.3.3. Genel ve Kişisel Adil Dünya İnancı	40
1.3.4. Adil Dünya İnancının İşlevi ve Kişiliğe Etkileri	41
1.3.5. Alan da Yapılan Çalışmalar Açısından Adil Dünya İnancı'nın İncelenmesi.....	42

1.3.6. Adil Dünya İnancı ve Çocukluk Örselenme Yaşantıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	45
1.4. Öfke	46
1.4.1. Öfkenin Tanımı	46
1.4.2. Öfke ile ilgili Kuramsal Yaklaşımlar	48
1.4.3. Öfkenin Nedenleri	51
1.4.4. Öfke İfade Tarzları	53
1.4.5. Kadınlarda Öfke	54
1.4.6. Öfke ile İlgili Yapılan Araştırmalar	55
1.4.7. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	58
1.4.8. Adil Dünya İnancı ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	61
1.5. Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Adil Dünya İnancı ve Öfke İfade Tarzları ile Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişki	62
1.5.1. Çocukluk Örselenme Yaşantılarına Maruz Kalma ve Psikolojik Semptomlar	63
1.5.2. Adil Dünya İnancı ve Psikolojik Semptomlar	65
1.5.3. Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik Semptomlar	66

1.6. Araştırmanın Amacı	67
1.7. Araştırmanın Önemi.....	69
2. YÖNTEM	71
2.1. Örneklem	71
2.2. Veri Toplama Araçları	73
2.2.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	73
2.2.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği	73
2.2.3. Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği	74
2.2.4. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği.....	76
2.2.5. Kısa Semptom Envanteri	77
2.3. İşlem	78
2.4. Analiz	80
3. BULGULAR	81
3.1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Bilgiler	81
3.2. Sosyo-Demografik Değişkenler İle Aile İçinde Şiddet Değişkeni Arasında Yapılan Ki-Kare Analizleri	86

3.3. Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler	89
3.4. Ölçekler Arasındaki İlişkiler	90
3.4.1. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları, Adil Dünya İnancı Puanları İle Öfke İfade Tarzları Puanları Arasındaki İlişkiler	90
3.4.2. Ölçekler ile Kısa Semptom Arasındaki İlişkiler	93
3.4.2.1. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları ile Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki	93
3.4.2.2. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki	95
3.4.2.3. Katılımcıların Öfke İfade Tarzları Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki	96
3.5. Sosyo-Demografik Değişkenler ile Ölçekler Arasındaki İlişkiler	98
3.5.1. Değişkenler Açısından Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanlarının Karşılaştırılması	98
3.5.2. Değişkenler Açısından Adil Dünya İnancı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	109
3.5.2.1. Katılımcıların Adil Dünya İnancı İle Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	114
3.5.3. Değişkenler Açısından Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması	114

3.5.3.1. Katılımcıların Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	118
3.5.4. Değişkenler Açısından Kısa Semptom Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması	119
3.5.4.1. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri Puanları ile Eğitim Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	131
4. TARTIŞMA	133
4.1. Sosyo-Demografik Bilgilere Yönelik Bulguların Tartışılması	134
4.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Adil Dünya İnancı ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması	150
4.2.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	151
4.2.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları ile Adil Dünya İnancı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	153
4.2.3. Adil Dünya İnancı ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	154
4.3. Ölçeklerin Alt Faktörlerine Yönelik Bulguların Tartışılması	156
4.3.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	156

4.3.2. Adil Dünya İnancı Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	158
4.3.3. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	160
4.4. Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Adil Dünya İnancı, Öfke İfade Tarzları İle Kısa Semptom Envanteri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması	161
4.5. Değişkenler Açısından Karşılaştırmalar Sonucunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması	166
4.5.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Açısından Yapılan Karşılaştırma Bulguları	167
4.5.2. Öfke İfade Tarzları Açısından Yapılan Karşılaştırma Bulguları	169
4.5.3. Adil Dünya İnancı Açısından Yapılan Karşılaştırma Bulguları	171
5. KAYNAKLAR	174
6. EKLER	202

TABLULAR

Tablo 2.1. Örneklemin Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Özellikler	72
Tablo 3.1. Katılımcıların Aile Geçmişine Ait Özellikleri	82
Tablo 3.2. Katılımcıların Suç Eylemine Ait Özellikleri	84
Tablo 3.3. Örneklemin Mağdura Ait Özellikleri	85
Tablo 3.4. Katılımcıların Bazı Değişkenleri İle Ailesinde Şiddet Değişkeni Arasında Yapılan Ki-Kare Analizi Sonuçları	87
Tablo 3.5. Araştırmada Yer Alan Değişkenleri Ölçen Ölçeklere İlişkin Betimleyici İstatistikler	89
Tablo 3.6. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları, Adil Dünya İnancı Puanları İle Öfke İfade Tarzları Puanları Arasındaki İlişkiler	90
Tablo 3.7. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki	93
Tablo 3.8. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki	95
Tablo 3.9. Katılımcıların Öfke İfade Tarzları Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki	96

Tablo 3.10. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Fiziksel Örselenme Yaşantıları, Duygusal Örselenme Yaşantıları Puanlarının Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları 99

Tablo 3.11. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Fiziksel Örselenme Yaşantıları, Duygusal Örselenme Yaşantıları Puanlarının Babayla Problem Yaşama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları 101

Tablo 3.12. Katılımcıların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Toplam Puanları, Fiziksel Örselenme, Duygusal Örselenme ve Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanlarının Ailesinde Şiddet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi 103

Tablo 3.13. Katılımcıların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Toplam Puanları, Fiziksel Örselenme, Duygusal Örselenme ve Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanlarının Aile İlişkileri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi 105

Tablo 3.14. Katılımcıların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Toplam Puanları, Fiziksel Örselenme, Duygusal Örselenme ve Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanlarının Ailesinde Problem Yaşadığı Birinin Olup Olmaması Değişkenine Göre

Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi	107
Tablo 3.15. Katılımcıların Adil Dünya İnancı, Kişisel Adil Dünya İnancı Puanlarının Cezaevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Değişkenine Açısından Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları	109
Tablo 3.16. Katılımcıların Adil Dünya İnancı, Genel Adil Dünya İnancı Puanlarının Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları	111
Tablo 3.17. Katılımcıların Genel Adil Dünya İnancı Puanlarının Ailesinde Şiddet Değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi	112
Tablo 3.18. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Ölçeği, Kişisel Adil Dünya İnancı Puanlarının Ailesinde Problem Yaşadığı Biri Olup Olmaması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi	113
Tablo 3.19. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Ölçeği İle Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki	114

Tablo 3.20. Katılımcıların Dışa Yönlendirilen Öfke, Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları	115
Tablo 3.21. Katılımcıların Sürekli Öfke ve İçe Yönlendirilen Öfke Puanlarının Aile İlişkileri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi	116
Tablo 3.22. Katılımcıların Sürekli Öfke Puanlarının Ailesinde Problem Yaşadığı Birinin Olup Olmaması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi	117
Tablo 3.23. Katılımcıların Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki	118
Tablo 3.24. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon, Hostilite Puanlarının Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları	120
Tablo 3.25. Katılımcıların Somatizasyon Puanlarının Ailesinde Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları	122

Tablo 3.26. Katılımcıların Cezaevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Kısa Semptom Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması Amacıyla Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi 123

Tablo 3.27. Katılımcıların Olumsuz Benlik Puanlarının Eylemi Gerçekleştirdiği Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi 124

Tablo 3.28. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon, Hostilite Puanlarının Ailesinde Şiddet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi 125

Tablo 3.29. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon Puanlarının Aile İlişkileri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi 127

Tablo 3.30. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon, Hostilite Puanlarının Ailesinde Problem Olup Olmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi 129

Tablo 3.31. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri Puanları ile Eğitim Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 131

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bireylerin korunmaya, sevgiye ve bakıma en çok ihtiyaç duydukları zaman çocukluk dönemleridir. Bu dönemde çocuğun gereksinimlerinin karşılanması ve sağlıklı bir aile yapısı içerisinde büyümesi, sosyal ve psikolojik gelişimi açısından önemlidir. Diğer taraftan çocukluk döneminde örselenme yaşantılarına maruz kalma, bireyin bütün yaşamında uzun süreli olumsuz etkiler oluşturabilmektedir (Terr, 1991, aktaran Coşgun, 2010).

Lerner'e (1980) göre, bireylerin çevrelerini nasıl algıladıkları, yaşadıkları olayları nasıl değerlendirdikleri ve bu olayların sonuçlarından kimleri sorumlu tuttıkları, fiziksel ve sosyal çevrelerine uyum göstermelerini etkilemektedir (aktaran Coşgun, 2010). Bireylerin başlarına gelen olaylar ile sergiledikleri davranışları arasında bir uygunluk olduğuna inanma eğilimleri; çevreyi kontrol edebilme, uzun dönemli planlar yapabilme ve çevreyi tahmin edebilmeyle birlikte uyumu da arttırmaktadır (aktaran Uğur, 2007). Çocukluk döneminde olumsuz bir yaşam deneyimi olan örselenme yaşantılarına maruz kalmak, bireyin kendisine, diğerlerine ve dünyaya ilişkin varsayımlarını yitirmesine neden olarak çevreye uyum göstermelerini negatif şekilde etkileyebilir. Çocukluk döneminde örselenme yaşantısına maruz kalmak, birey açısından travmatik bir deneyim olmasının yanında, dünyanın iyi bir yer olduğuna ilişkin varsayımlarının yıkılmasına da neden olabilmektedir (Janoff-

Bulman, 1992). Olumsuz ve adil olmayan yaşam olaylarına maruz kalan bireyler, yaşadıkları adaletsizliği içselleştirme eğiliminde olmakta ve bunun sonucunda dünyayı daha az adil olarak algılayabilmektedirler (Furnham ve Procter, 1989). Schmid'e (2005) göre, bireylerin yaşamlarında haksızlık algılaması, öfke kontrolünü kaybederek, saldırgan davranışlar göstermesine de neden olabilmektedir (aktaran Abayhan, 2007). Dolayısıyla olumsuz bir yaşam deneyimi olan çocukluk örselenme yaşantıları, bireyin dünyanın iyiliğine ilişkin algısını olumsuz etkileyerek (Janoff-Bulman, 1992), yıkıcı davranışlar sergilemesine (Otto ve Dalbert, 2005) yol açabilir. Bu nedenle, bu araştırmada adam öldürme eylemi gerçekleştiren kadınların, öfke ifade tarzları ile ilgili bilgi de alınmak istenmiştir. Öfke, kadınlar için karışık ve stresli bir duygu olduğundan, acı ve incinme şeklinde kendini gösterebilmektedir (Thomas, 2005). Dolayısıyla çocukluk döneminde maruz kalınan örselenme yaşantılarının, kadınların kendilerine, diğerlerine ve dünyaya ilişkin inançlarını olumsuz etkileyebileceğinin yanında bu durumun onlardaki sürekli öfke, dışa yönlendirilen öfke, içe yönlendirilen öfke ve öfke kontrol düzeylerine etkisine de bakılmasının önemli olacağı düşünülmüştür. Diğer taraftan psikolojik bozukluklar ve psikopatolojik davranışa eğilim, stresli yaşam olaylarıyla bağlantılı olabilmektedir (Saatçioğlu, Türkcan, Işıklı ve Uygur, 1995). Çocukluk örselenme yaşantıları da kişi için stres kaynağı olmakla birlikte, erişkinlik döneminde psikolojik semptomlarda önemli bir artışa neden olabilmektedir (Dursunkaya, 2007). Yazında adil dünya inancının ise pozitif bir yanılsama olarak kişinin ruh sağlığının korunmasında olumlu işlevleri olduğu belirtilmektedir (Kılınç ve Torun, 2011). Bu nedenle araştırmada adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giyen kadınların adil dünya inançları incelenirken psikolojik semptomları açısından etkilerine de bakılmak istenmiştir. Yazında öfkenin de çeşitli psikolojik semptomlarla ilişkisi olduğu belirtilmektedir

(Balkaya ve Şahin, 2003; Özen, Bez, Arı ve Özkan, 2010). Elde edilen bu bilgiler sonucunda, adam öldürme eylemi nedeniyle cezaevi ortamında bulunan kadınların, psikolojik durumları da, kullanılan ölçeklerle ilişkilendirilerek değerlendirilmek istenmiştir.

Bu bilgiler ışığında, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının, bireyin kendisine ve dünyaya ilişkin varsayımlarını olumsuz etkileyebilecek ve şiddet davranışına yöneltebilecek bir faktör olduğu düşünüldüğünden, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınlarda; çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyleri, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesinin önemli olacağı düşünülmüştür. Giriş bölümünde ilk olarak adam öldürme eyleminin tanımı yapılarak, kadınları bu eyleme yönelten faktörler ele alınacaktır. Sonrasında olumsuz bir yaşam deneyimi olan çocukluk örselenme yaşantıları, bu yaşantıların bireyin varsayımlarını etkilediğini düşündüğümüz adil dünya inancı ve bireyin bu yaşantılarının öfke ifade tarzlarına etkisi üzerinde durularak, kadınlardaki etkilerine bakılacaktır. Son olarak bireyin çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inançları ve öfke ifade tarzlarının psikolojik semptomlarla ilişkisi üzerinde durulacak, tezin amacı ve önemi sunulacaktır.

1.1. Adam Öldürme Eylemi

Adam öldürme eylemi insanlık tarihinin en eski ve en önemli şiddet suçudur. Başka kişilerin yaşama hakkına müdahale içerdiğinden, kişilere yönelmiş saldırgan eylemin en uç noktası olarak kabul edilmekte, tüm hukuk sistemlerinde de en önemli şiddet suçu olarak görülmektedir (Aktürk, 2008). Adam öldürme eylemi, kişiye yönelik ciddi ve ağır bir toplumsal olay olarak incelenmesi gereken bir olgudur (Başpınar, 2008).

1.1.1. Adam Öldürme Eyleminin Tanımı

Adam öldürme eylemi, kanunsuz bir yolla başka bir insanın yaşamına son vermektir. Bu eylem başka bir insanın yaşamını güç kullanarak, bazen de vahşice bir şekilde sonlandırma şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Diğer taraftan, adam öldürme eyleminin içeriğinde; bir başka kişinin hayatının kanuni yollarla sonlandırılması, soykırımlar ve kasıt olmadan bir insanın ölümüne sebebiyet vermek gibi tanımlamalarda yer almaktadır (Douglas, Burgess W., Burgess G. ve Ressler, 2006).

Ceza hukukunda adam öldürme eylemi, kasten adam öldürme ve kasıt olmadan adam öldürme olarak iki şekilde ele alınmaktadır (Bartol, C. ve Bartol A., 2004). Kasten adam öldürme eylemi bakımından kişi, gerçekleştirdiği eylemin ölüme neden olacağını bilecek ve hareketinin yönelmiş olduğu kişinin ölümünü isteyecektir; aksi halde kişi kasten öldürme suçundan sorumlu tutulamaz (Avcı, 2005; Birtek, 2009).

Genel hukuk içerisinde bir kişinin kasıtlı bir şekilde öldürülmesi cinayet olarak tanımlanmaktadır (Adler, 2004). Kasti olmayan adam öldürme eylemi ise, eylemin önceden planlanmadığı; kişinin hareketinden dolayı bilmeyerek başka birini tehlikeye atması ve ölümüne sebep olmasıdır (aktaran Bartol, C. ve Bartol, A., 2004). İçli de (2004) adam öldürme eylemini, bir kişinin bilerek ve kendi isteğiyle (kasıtlı) ya da hiçbir plan yapmadan kazayla bir başka kişinin yaşamını sonlandırması (kasıt olmadan) olarak tanımlamış ve adam öldürme eylemini “sapmış bir davranış” olarak belirtmiştir.

Douglas ve arkadaşları (2006), kurbanların sayısı ve öldürülme şekillerini de göz önüne alarak tekli cinayet, ikili, üçlü, kitle cinayetleri ve seri cinayetler olmak üzere bir sınıflandırma yapmışlardır. Tekli cinayette bir kurban ve bir olay vardır. İkili cinayet aynı yerde, aynı saatte öldürülmüş iki kişi olarak tanımlanırken, üçlü cinayet üç kişinin aynı yerde, aynı zaman diliminde öldürülmesi demektir. Cinayet eyleminde bir yerde aynı anda öldürülmüş dört veya daha fazla kurban olması da kitlesel cinayete örnektir (Douglas ve ark., 2006; Bartol, C. ve Bartol, A., 2004).

Akgün’ün (1987) açıklamasına göre, maddi bir suç olarak kabul edilen adam öldürme eylemlerinde hukukçular, failin hareketinin öncelikle bilerek, istenilerek (kasten) yapılıp yapılmadığına, dikkatsizlik, kurallara uymazlık türünde kusurların olayda var olup olmadığına baktıkları gibi, eylemin vahşice bir şekilde ya da akıl hastalığına bağlı olarak işlenip işlenmediğine de dikkat ederler (aktaran Özdemir, 1992).

Genel olarak adam öldürmeye homisid de denilebildiği gibi, kurbanın kimliğine göre adam öldürme eylemi farklı isimlerde alabilir (Özdemir, 1992). Fail ebeveynini öldürmüşse parrisid, annesini öldürmüşse matrisid, babasını öldürmüşse patrisid, kardeşini öldürmüşse fratrisid (Diem ve Pizarro, 2010), öldürdüğü kişi eşi ise ukorisid (aktaran Özdemir, 1992), çocuğunu öldürmüşse filisid isimleri kullanılmaktadır (Diem ve Pizarro, 2010; Nazlıdır, 2010).

1.1.2. Adam Öldürme Eyleminin Yaygınlığı

Amerika Birleşik Devletleri'nde, adam öldürme eyleminin yıllara göre dağılımına bakıldığında; 1960'ların son döneminde görülen orana gerilediği bildirilmektedir. 1990 yılında bir yükselme yaşanırken (9.8), 1991 yılından sonra cinayet oranlarının hızla düşmeye başladığı görülmüştür. 1999 yılında cinayet oranı 5.7 iken, 2000 yılında 5.5'e düşmüştür. Son yıllarda düşüşün yavaşladığı belirtilmektedir (Fox ve Zawitz, 2003). Türkiye'de ise, gerçekleştirilen suçlar içerisinde adam öldürme eyleminin oranı diğerlerine göre yüksektir (Başpınar, 2008). Devlet İstatistik Kurumu'nun 2006 ve 2008 yılı verilerine bakıldığında; 2006 yılında adam öldürme eylemi nedeniyle cezaevine girenlerin sayısı 1917; 2008 yılında ise 3447 olarak sunulmaktadır. Yılda bir artış olduğu gözlenebilmektedir. Diğer taraftan bu oranların içinde, 2006 yılında adam öldürme eyleminden ötürü cezaevine girenlerin 76'sı, 2008 yılında ise, 149'unun kadın olduğu belirtilmektedir. Türkiye'de tüm suçlu sayısına kıyasla kadın suçlu sayısının %2,5 ile %3,5 arasında olduğu belirtilmektedir (Cansunar, Asirdizer, Aycan, Balcıoğlu ve Batuk, 1997). Çoğu ülkede (İngiltere, Amerika, İsveç, Finlandiya) adam öldürme eylemlerinin onda

birinin kadınlar tarafından işlendiği belirtilmektedir (Putkonen, Weizmann-Henelius, Lindberg, Revamo ve Hakkanen, 2008).

1.1.3. Adam Öldürme Eylemine İlişkin Görüş ve Kuramlar

Günümüzde şiddet suçlarına, adam öldürme eylemi de olmak üzere, hem suçu işleyen hem de suçun mağduru açısından yaklaşılmaktadır. Adam öldürme eylemine toplumsal, hukuksal, psikolojik ve sosyolojik birçok boyutta bakılması (İçli, 2004; Nazlıdır, 2010), konuyu daha kapsamlı anlayabilmek açısından daha uygun olacaktır.

Freud bilinçaltına yerleşen suç olgusunun bir problem olduğuna dikkat çekerek, bu durumun mevcut problemleri çözememe ve bilinçaltındaki ceza görme arzusu ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Hafıza, zeka, id, ego ve süper egonun birleşiminin ise, karmaşık suç örüntüsünü açıklamada etkili olduğunu düşünmektedir (Bohm ve Vogel, 2001). Adam öldürme eylemi de, genellikle antisosyal bir davranış olma özelliğinin yanı sıra iddeki saldırgan ve düşmanca güdülerin bir başka kişiye yönelmesiyle gelişen bir eylem olarak açıklanmaktadır (Akgün, 1987, aktaran Özdemir, 1992).

Adam öldürme eylemi açısından, fail ve mağdur arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan görüşlerde mevcuttur. Kapsamlı Uygunluk Kuramı'na göre, fail ve mağduru arasındaki yakınlık ters orantılıdır. Bununla birlikte aynı yerde yaşayan insanlar arasında adam öldürme, birbiriyle ilişkisi olanlara göre birbiriyle ilişkisi olmayanlar arasında daha yaygın olmaktadır. Eylemde iş birliği yapanların, mağdur ve faile göre akraba olma olasılıkları da daha fazladır (aktaran Ozan, 2003).

Bilişsel kuramlara bakıldığında, şiddet ve suça yönelik eylemler açısından, bazı durumsal faktörlerin antisosyal davranışı artırdığı ya da engellediğine dair görüşler dikkat çekmektedir (Güler, 2010). Bu kurama göre, bireyin yaşamı boyunca edindiği şemalar, bireyin beklentisini şekillendirirken, karşılaştığı durumu nasıl ele alıp yorumlayacağını belirler ve davranışı etkiler (Güler, 2010). Marcus'a (1983) göre, birey benlik şemasında saldırganca eğilimi barındırıyorsa, kendisinde ve diğerlerinde saldırganlıkla ilgili durumlara karşı daha duyarlı olacak ve kişiler arası ilişkilerini buna göre ayarlayacaktır (aktaran Güler, 2010).

Suç eylemlerinde sosyal öğrenme sürecinin etkili olduğuna dikkat çeken görüşler de mevcuttur (Ataseven, 2006; Bohm ve Vogel, 2001). Bu görüşe göre, insanlar doğuştan şiddete eğilimli olmamakla birlikte, yaşam sürecinde saldırgan davranışı öğrenmektedirler (Bohm ve Vogel, 2001). Antisosyal davranışa etki eden çeşitli faktörler olarak; geçmişte öğrenilenler, ödül ve cezalar, sosyal, çevresel, bilişsel bir takım etmenleri saymaktadırlar (Güler, 2010).

1.1.4. Kadınlarda Adam Öldürme Eylemi

Kadınlara erkekler genellikle aynı suçları işlemekle birlikte (Steffensmeier ve Broidy, 2001; Steffensmeier ve Allan, 1996 ve Janeksela, 1997, aktaran Rossegger, Wetli, Urbaniok, Elbert, Cortoni ve Endrass, 2009), kadınlarda şiddet suçları, erkeklere oranla daha az olmaktadır (Steffensmeier ve Broidy, 2001; Özkaya ve Çağlar, 2002; Cansunar, Asirdizer, Aycan, Balcıoğlu ve Batuk, 1997; Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009). Bunun nedeni, kadının sosyal rolleri açısından korunması (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009) ve Pollak'a göre, sosyal rollerinden dolayı suçlarının

maskelenmesi olmaktadır (aktaran Ataseven, 2006). Fiziksel anlamda kadınların erkeklere göre daha az güce sahip olmaları, özellikle kişiye karşı işlenen suçları daha az işlemelerini açıklamak için öne sürülmüştür (Canay, 2004). Ancak Pollak' a (1978) göre, fiziki güç suç işlemede belirleyici olmamakla birlikte, asıl etkenler kültürel ve belirlenmiş sosyal rollerdir (aktaran Canay, 2004). Diğer taraftan adam öldürme eylemi, diğer suç türleri gibi, daha çok erkekler tarafından gerçekleştirilse de, kadınların gerçekleştirdikleri suçlar arasında en çok işlenen suç türüdür (Canay, 2004; İçli ve Ögün, 1988; Yıldız, 2009). Başpınar'ın (2008), 1355 yaralama ve öldürme hükümlüsüyle yaptığı çalışmada, örnekleme bakıldığında, %86'sı erkek, %14'ü kadındır. Aynı araştırmada, 189 kadın hükümlüden, 173'ü adam öldürme eylemini gerçekleştirmekten, 16'sı ise yaralama suçundan hüküm giymişlerdir (Başpınar, 2008). Çalışmalar, kadınların işlediği suçlar arasında birinci sırayı “adam öldürme eyleminin” almakta olduğunu göstermektedir (Canay, 2004; İçli ve Ögün, 1988; Ortaköylü ve ark., 2004; Yıldız, 2009). Richardson ve Hammock'a (2007) göre, sosyal açıdan, kadınların rollerine toplumdaki diğer bireylerden gelen saldırı ve baskılar onların suçlu davranışlara yönelimlerini artırabilmektedir (aktaran Rossegger, Wetli, Urbaniok, Elbert, Cartoni ve Endrassı, 2009).

Dönmezer'de (1997), kadınların erkeklerden daha az suç işledikleri gerçeğinden yola çıkarak, suç türlerindeki cinsiyete bağlı değişimi açıklamaya çalışmıştır. Tipik kadın suçları olarak, zehirleyerek adam öldürme, hakaret, yeni doğan çocuğu öldürme gibi türleri belirten Dönmezer, sosyal alandaki değişime bağlı olarak bu türler ve kadınların suç işleme sıklığında da farklılıklar olduğunu belirtmektedir (aktaran Nazlıdır, 2010).

1.1.5. Adam Öldürme Eylemini Gerçekleştiren Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Kadınların gerçekleştirdiği eylemlerin, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, yerleşim yeri, ekonomik durum gibi birçok faktöre bağlı olarak değişiklik gösterdiği belirlenmiştir (İçli ve Ögün, 1988).

Kadınların suça yönelmesinde yaş önemli bir faktördür. Çağlar ve Özkaya (2002), kadınların adam öldürme eylemini daha çok orta yaş döneminde işlediklerini aktarmaktadırlar. Onlara göre, kadınlar o dönemde daha canlı ve hareketli olmaktadır. Bu durumu da kadının orta yaş grubundayken sahip olduğu toplumsal konumuna bağlamaktadırlar. Bunun içinde evlilik, çocuk sahibi olma, evin sorumluluğu ve toplumsal rollerdeki problemler sayılabilmektedir (Çağlar ve Özkaya, 2002). Finlandiya’da 1993-2005 yıllarında 1901 kişiyle yapılan bir araştırmada, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş 221 kadın ve bu suçtan aranan 148 kadın suçlunun yaş ortalamaları 36 olarak bulunmuştur (Putkonen, Weizmann-Henelius, Lindberg, Revamo ve Hakkanen, 2008). Putkonen ve arkadaşları (2008), aynı çalışmada, 1982-1991 yılları arasındaki istatistiklere bakarak, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş kadın suçluların yaş ortalamalarını 34 olarak saptamışlardır. Zürih’te 2000-2002 yılları arasında 203 şiddet suçlusuyla yapılan araştırmada da, benzer şekilde, kadınlarda ortalama yaşın 31,5 olduğu belirtilmektedir (Rosseger ve ark., 2009).

Ögün’e (1990) göre, geleneksel yapıda yaşayan kadınların, bu yapının etkileriyle beraber suçtan uzak durmaları mümkündür. Ancak kentsel bölgelerde, sosyal farklılıkları gören kadınlar, geleneksel yapı kurallarından uzaklaşarak, farklı davranış

ve tutumlara yönelebilmekte, içine düştükleri bu karışıklık suçta yönelmelerinde etkili olabilmektedir (aktaran Aktürk, 2008). Türkiye’de her yıl kırsal alandan kente birçok aile göç etmektedir. Sosyo-ekonomik yaşama uyum sağlayamayan ve kent yaşamına alışamayan bireylerin suçta eğilimleri daha fazla görülebilmektedir (Burkay, 2008).

Adam öldürme eylemine etki eden bir diğer faktör ise eğitim durumu olarak düşünülmektedir. Türkiye’de hiç okumamış, ilköğretim veya ortaöğretim mezunları, yüksek öğrenim görenlerden daha fazla adam öldürme eylemini gerçekleştirmektedirler (Başpınar, 2008; Burkay, 2008; Ortaköylü ve arkadaşları, 2004). Ögün (1990), Türkiye’de adam öldürme eylemi ile ilgili yaptığı çalışmasında, hükümlü ve ailelerinin öğrenim düzeylerinin çok düşük olduğunu belirtmektedir (aktaran Nazlıdır, 2010). Cansunar ve arkadaşlarının (1997) 200 kadın ve 200 erkek hükümlü ile kadının suçta eğilimine etki eden faktörleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, kadınların en çok adam öldürme eylemini gerçekleştirdikleri saptanmakla birlikte, kadın suçluların %71,5’nin ilkokul mezunu olduğu belirtilmektedir (Cansunar ve arkadaşları, 1997).

Adam öldürme eylemine medeni durum açısından bakıldığında, araştırmalar kadınların daha çok evliyken suçta işlediklerini ortaya koymaktadır. Saygılı ve Aliustaoğlu (2009) şiddet suçta gerçekleştirmiş olan kadınları değerlendirdikleri araştırmalarında, 45 kadın hükümlüden %78’inin evli olduğunu saptamışlardır. Aktürk’ün (2008), 2000-2006 yılları arasında Bakırköy, İstanbul ve Eyüp adliyeleri yoluyla şiddet suçta işlemiş kadınlar özelinde yaptığı araştırmasında, kadınların yarıdan fazlasının evli olduğu görülmekle birlikte adam öldürme suçunda bu oran %76,34’tür (Aktürk, 2008). Şiddet suçta işleyen kadınlarda büyük çoğunluğun evli olması Hartnagel ve Mizanüddin’in (1986) geleneksel roller içindeki kadının

özellikle aile üyelerine karşı işledikleri suçlarda artış olmasının bekleneceği yönündeki görüşlerini destekler niteliktedir (aktaran Aktürk, 2008). Pollak'ın batı kültürüne yönelik görüşüne göre, evlilik psikolojik açıdan kadınlara daha ağır gelmekte ve kadınlar evlilik sürecini daha az ödüllü olarak görmektedirler. Dolayısıyla batıda yaşın etkisi olmadan evli kadınların bekar kadınlara göre daha fazla suç işlediklerini belirtmektedir (aktaran, İçli ve Ögün, 1988).

Adam öldürme suçuyla ilgili Ögün'ün (1990) kadın hükümlülerle yapmış olduğu çalışmada, %59,2'sinin ev hanımı olduğu saptanmıştır (aktaran Nazlıdır, 2010). Çağlar ve Özkaya (2002) Türkiye'de kadın hükümlülerin suç işleme nedenleri ve bunlara sebep olan faktörleri inceledikleri araştırmalarında, kadınların büyük bir bölümünü herhangi bir geliri olmayanların ve ev hanımı olanların oluşturduğu görülmektedir. Tsushima 1986, 1987 ve 1988 yıllarında Japonya'nın 47 bölgesine ait suç istatistiklerini değerlendirerek yaptığı araştırmasında, yoksulluk, eşitsizlik ve işsizliğin suç oranları ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Özellikle işsizlik oranı ile adam öldürme ve gasp arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır (Tsushima, 1996).

Gottlieb ve Kramp (1990) psikiyatrik rahatsızlıkların da adam öldürme eylemiyle yakın ilişkili olduğunu belirtmektedirler (aktaran Nazlıdır, 2010). Maner, Kayatekin, Abay, Saygılı ve Şener (1991) Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde 1982-1988 yıllarında herhangi bir suç nedeniyle bulunan 898 hastayla (58 kadın, 840 erkek) bir araştırma yapmışlardır. Kadın hastalarda öldürme eyleminde şizofreni (%36,6) ilk sırayı almaktadır. Diğer taraftan, Ortaköylü ve arkadaşlarının (2004), 160 kadın suçluyla yaptıkları araştırmada, adam öldürme suçları incelendiğinde,

%75'inin ceza ehliyetini etkileyecek bir rahatsızlığının olmadığı, %15,2'sinin psikotik bir rahatsızlık geçirmiş olduğu ve %5'inin de şizofreni olduğu görülmektedir. Ayrıca Yıldız (2009) hükümlülerde tehlikelilik ve tekrar suç işlemeye neden olabilecek etkenleri incelediği araştırmasında, ailesinde psikiyatrik rahatsızlık olan birinin olmasıyla suç arasında ilişki bulmuş ve özellikle öldürme ve yaralama eylemi gerçekleştirenlerde bu oranın yüksek olduğunu belirtmiştir (Yıldız, 2009).

Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınlar açısından, aile geçmişlerine ait faktörleri incelemekte önemlidir. Bireyin aile içi ve çevresinde gördüğü bir takım davranışlar işlediği suçta etken olabilmektedir. Glueck S. ve Glueck T. (1979), suç işlemiş kadınların geçmişte yaşadıkları fiziksel ve maddi koşullarının olumsuz olduğunu; çoğunun yoksul ailelerden geldiğini, ailelerinin ekonomik düzeylerinin yetersiz olduğunu, kalabalık ailelere sahip ve aile ilişkilerinin bozuk olduğunu belirtmektedirler. Bu konuda en çok üzerinde durulan diğer faktörler ise, anne ve babanın suç işleme eğilimi oluşturacak modeller olması, ilgi ya da sevgi eksikliği, ailedeki çocuk sayısı, aile içi şiddet, parçalanmış aileden gelme ve ekonomik sıkıntılar olarak görülmektedir (Osofsky, 1995). Diğer taraftan Rebellion (2002), suç işleme ile parçalanmış aileden gelmenin arasında kesin bir ilişkinin olmadığını belirtmektedir (aktaran Yıldız, 2009).

Ayrıca ailede suç işlemiş başka birinin olması da risk etmeni oluşturabilmektedir. Glueck S. ve Glueck T. (1979) 500 suç eylemi gerçekleştirmiş birey, 1000 suç eylemi gerçekleştirmiş olan çocuk ve 500 suç eylemi gerçekleştirmiş olan kadın olmak üzere yaptıkları değişik araştırmalarda, suç eylemi gerçekleştirenlerin %84,8'inin ailelerinde başka suç işlemiş bireylerinde olduğunu saptamıştır. Suç

eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların %80,7'sinin ailesinde suç işlemiş bireylerin olduğunu belirttikleri görülmektedir (aktaran Ataseven, 2006).

Bireyin yakınları tarafından sosyal destek ihtiyacının karşılanabilmesi önemlidir. Hobfoll ve Stephens'e (1990) göre sosyal destek, bireyin bağlandığı kişi ya da gruptan gördüğünü düşündüğü, sevgi ve ilgiyi ifade etmektedir (aktaran Nazlıdır, 2010). Başpınar (2008), Türkiye'de adam öldürme ve yaralama suçlarını incelediği çalışmasında, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan bireylerin %76'sının anne ve babanın her ikisiyle de anlaştığını, %24'ünün ise en az biri ile anlaşamadığını belirtmektedir.

Toplumsal açıdan cinsiyetle suç ilişkisine bakıldığında, erkek ve kadınların farklılıklar gösterdikleri görülmektedir. Suç işlemiş kadınlar erkeklere oranla daha problemlili bir aile geçmişine sahiptirler. Kadın suçlularda sıklıkla, ayrılma, boşanma ve bozuk aile ilişkileri görülmekle birlikte geçmişte de toplumsal baskıya yoğunlukla maruz kalmışlardır (İçli ve Ögün, 1988).

Kadınlar adam öldürme eylemlerini daha çok kendilerine yakın kişilere uygulamaktadırlar (Weizmann-Henelius, Viemero ve Eronen, 2003; Ortaköylü ve arkadaşları, 2004; Özkaya ve Çağlar, 2002). Kadınların işlediği şiddet suçlarını araştıran çalışmalar, çoğunda kadınların kişisel ilişkileri olan bireyleri (anne, baba, eş, erkek arkadaşları, çocukları), akrabalarını öldürdüklerini göstermektedir (Richardson ve Hammock, 2007; Campbell, Muncer ve Bibel, 2001; Steffensmeier ve Allan, 1996, aktaran Rossegger ve ark., 2009; Canay, 2004). Saygılı ve Aliustaoğlu (2009) şiddet suçu işlemiş olan kadınları değerlendirdikleri

çalışmalarında, adam öldürme eylemini gerçekleştirenlerin %66,6'sının eylemi birinci dereceden bir yakınına karşı işlediğini belirtmektedirler. Mağdurla ilişkide ilk sırayı %31,8 oranıyla eşler, %31,8 oranında ise çocuklar almıştır (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009). Howard'a (1986) göre kocalarını öldüren kadınlar genellikle bir tahrik sonucu bu suçu işlemektedirler ve temel sebep ise eşler arasındaki tartışmalardır (aktaran İçli ve Öğün, 1988). Kadınların özellikle partnerlerini öldürdükleri eylemlerde, yardıma muhtaç olma ve tuzağa düşme korkusunun etkisi olduğu düşünülmektedir (Diem ve Pizarro, 2010). Sümer (2000) Türkiye çapında adam öldüren kadınlarla yaptığı çalışmasında, evli kadınların aile içi şiddet nedeniyle eşlerini öldürdüklerini belirtmiştir. Cansunar ve arkadaşları (2002), Türkiye'de kadın hükümlülerin suç işleme nedenlerini inceledikleri araştırmalarında, kadınların aile içi geçimsizlik, hakaret ve fiziksel şiddete maruz kalma gibi faktörler nedeniyle adam öldürme eylemini gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Ortaköylü ve arkadaşları (2004) 160 kadın hükümlüyle yaptıkları araştırmada, kadınların adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçlarını gerçekleştirme nedenleri olarak; en başta ahlaki nedenleri belirtmekle beraber, aile içi geçimsizlik, çıkar çatışması, fiziki saldırıya uğrama ve tartışma gibi faktörleri saydıklarını belirtmektedirler (Ortaköylü ve ark., 2004). Diğer taraftan, sosyal ve ekonomik yapıdaki bozulmaların da aile içi cinayetleri artırdığı belirtilmektedir (Diem ve Pizarro, 2010; Morenoff, Sampson ve Raudenbush, 2001). Çalışmalar (Richardson ve Hammock, 2007; Campbell, Muncer ve Bibel, 2001; Steffensmeier ve Allan, 1996; aktaran Rossegger ve arkadaşları, 2009; Ağaoğlu Canay, 2004) kadınların daha çok adam öldürme eylemini evde gerçekleştirdiklerini göstermektedir.

Gelişen sosyal yapının etkisiyle kadınlarda suç işleme oranlarının artmasıyla birlikte artık zehirle adam öldürme gibi yöntemler yerine; erkek suçlularda görülen ateşli

silahla adam öldürmenin en yüksek oranda olduğu belirtilmektedir (Ortaköylü ve ark., 2004; Yıldız, 2009). Ortaköylü ve arkadaşlarının (2004) suç işlemiş kadınların kullandıkları suç aletleri ve cezai sorumluluklarını inceledikleri araştırmalarında, 115 adam öldürme olgusunda, suç işlerken en sık %24,4 oranında ateşli silah, %21,3'ünün kesici-delici alet kullanıldığı belirtilmektedir (Ortaköylü ve ark., 2004).

Adam öldürme eylemine etki eden bir diğer faktör ise alkol ve madde kullanımınıdır. Suç eylemlerinde özellikle alkolün etkisinin olduğu belirtilmektedir (Peker, 2008). Day, Howalls, Heseltine ve Casey'e (2003) göre, suç eyleminde önemli olan suçun işlendiği zaman ile alkol kullanımını arasındaki ilişkinin ayırt edilmesidir (aktaran Peker, 2008). Başpınar (2008) adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giyenlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini incelediği çalışmasında, hükümlülerin suç eylemi sırasında daha çok alkol kullandıklarını, uyuşturucu kullanımının ise az olduğunu belirtmektedir.

1.1.5.1. Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet

Aile ortamı, bireyin doğduğu andan itibaren içerisinde var olduğu ve yaşamı boyunca ihtiyacı olan bakım ve desteği sağlayabileceği sosyal bir ortamdır. Bireyler aile ortamında olumlu davranış özelliklerini kazanıp geliştirebilmektedir. Diğer taraftan, aile içerisinde öfke ve saldırganlığın sonucu olarak, olumsuz örselenme yaşantılarına maruz kalıp zarar da görebilmektedir (Özmen, 2004).

Ünal'a (2005) göre, aile içi şiddet, aile içerisinde yer alan bireylerden biri tarafından bir başka aile bireyinin yaşamını, fizik ve psikolojik bütünlüğünü riske atan,

kişiliğine ya da gelişimine ciddi zarar veren, davranış veya ihmal olarak tanımlanmaktadır (aktaran Ovacık, 2008).

Aile içi şiddetin birçok nedeni olabilmektedir. Bunlar, ailenin içinde bulunduğu sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik koşulların sonucunda gelişebilmektedir (Ayan, 2007). Bu nedenler, ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması (Mian, 2004), anne babanın ayrı olması, yalnız anne ya da yalnız babanın olması gibi problemler (Balcıoğlu, 2001; Wildin, Williamson ve Wilson, 1991), anne babanın çocuğa ve çocuğunda anne babaya kötü davranışlar sergilemesi (Pressel, 2000; Polat, 2001) şeklinde olabilmektedir (aktaran Ayan, 2007). Aile içinde şiddet yaşantısı deneyimleyen ya da şiddete tanık olan çocuğun, ileriki yaşantısında şiddeti kullanabileceği düşünülmektedir (Ovacık, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2002 yılı raporuna göre, aile içi şiddete en fazla kadınların maruz kaldığı bildirilmektedir (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi ve Lozano, 2002). Kadınlar, aile içi şiddete, daha çok aile bireyleri (baba, erkek kardeş), eşleri ya da erkek arkadaşları tarafından maruz kalabilmektedir (Owen, F. ve Owen, D., 2008).

Kadına yönelik şiddet, kadına psikolojik, fiziksel veya cinsel olarak zarar veren veya acı çekmesine neden olabilecek eylemlerdir (Owen, F. ve Owen, D., 2008). Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre de, kadına uygulanan şiddet, cinsiyete dayanan, kadının incinmesine neden olan, ona zarar veren, fiziksel, duygusal ve cinsel zararlarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplumda ya da özel yaşamında baskıya maruz bırakan ve özgürlüklerinin başka biri tarafından keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır (aktaran Güleç, Topaloğlu, Ünsal ve Altıntaş, 2012).

Aile içi şiddet, dünyada ve Türkiye’de önemli bir sağlık sorunu olarak ele alınmaktadır (Güleç ve ark., 2012). İstatistikler, dünyada kadına yönelik şiddetin ciddi boyutlarda olduğunu bildirmektedir. Avrupa konseyi, 16-44 yaş arasındaki kadınların ölüm ve yaralanma nedenlerinden birinin aile içi şiddet olduğunu; bu oranın trafik kazası ve kanser gibi hastalık nedeniyle gerçekleşen ölüm ve yaralanmalardan daha fazla olduğunu belirtmektedir (Owen, F. ve Owen, D., 2008). Dünya genelinde yapılan 48 araştırmanın sonuçlarına göre, Dünya Sağlık Örgütü, kadınların eşleri ve erkek arkadaşları tarafından şiddete maruz kalma oranını %10-69 arasında bildirmiştir (aktaran Krug ve ark., 2002). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddetin sıklığının %25-%30 arasında değiştiği belirtilmektedir (Owen, F. ve Owen, D., 2008). Türkiye’deki çalışmalarda (Kocacık ve Doğan, 2006; Jansen, Üner ve Kardam, 2009) kadınların %26-%58’inin fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmekle birlikte kadının aile içinde dövülme, küçümsenme, tecavüz gibi her türlü şiddete uğradığı da belirtilmektedir (aktaran Efe ve Ayaz, 2010).

Heise’e (1993) göre, aile içinde doğan çocuğun kız olması, kız bebeklerin öldürülmesi, fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalması, namus cinayetleri, erkek arkadaşları tarafından şiddete maruz kalması, evlilikte hırpalanma, dayak, tecavüz, psikolojik ve ekonomik baskıya maruz kalma gibi durumlar doğurabilmektedir (aktaran Güleç ve ark., 2012).

Şiddetle ilgili istatistikleri ve şiddete maruz kalmış kadınlarla yapılan görüşmeleri bir arada değerlendiren feminist araştırmacılar (Dobash, R.E. ve Dobash, R., 1979; Kurz, 1989; Brush, 1990; Anderson, 1997), aile içinde uygulanan şiddetin çok büyük

oranda “erkek şiddeti” olduğunu belirtmektedirler. Aile içi şiddetin, erkeklerin egemenliklerini kanıtlama ve kadınlar üzerindeki denetimlerini sağlamanın bir yolu olarak ortaya çıktığı; ancak bu iktidar ilişkisi içerisinde fiziksel şiddetin ele alınabileceği üzerinde durmaktadırlar (aktaran Altınay ve Arat, 2007). Toplumsal yapıda, kadın aile içinde “iyi eş”, “iyi anne”, “iyi ev hanımı” gibi kimlikleri çocukluğundan beri sosyal sürecin getirisi olarak kabullenebilmekle birlikte aile içindeki konumu da erkeğe göre tanımlanabilmektedir. Bu süreçte kadının üstlendiği kimliklere uymadığı düşünülen tutum ve davranış sergilemesi halinde, erkek kendi egemenliğine yönelik bir tehdit algılayarak kadına yönelik şiddet davranışı gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra şiddet karşısında, sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik yönden hazırlıklı olmayan kadınlar, şiddet yaşantısını olağanlaştırarak aile yaşamını devam ettirebilmektedir (Taş, Uyanık ve Karakaya, 1997, aktaran Özmen, 2004).

Aile içi şiddete uğrayan kadınlar ilk başta yaşadıkları şok ve inkar dönemini atlattıktan sonra, şiddete şiddetle karşılık vermenin yanı sıra depresyon ve kendini suçlama davranışı sergileyebilmektedirler (Vahip ve Doğanavşargil, 2006). Aile içinde şiddete maruz kalan kadınlar açısından, benlik duygusu, diğer bireylere güven duyma, dünyanın güvenilir ve öngörülebilir olduğuna dair inançlar zayıflayabilmektedir. İnsanlardan kaçmak, hırçınlık, şiddeti gerçekleştirene ve kendisine destek olmayana öfke duyma gibi tepkilerinde şiddete maruz kalan kadınlarda görülebileceği belirtilmektedir (Owen, F. ve Owen, D., 2008). Ayrıca travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, intihar girişimleri, madde kötüye kullanımı ve çocuklarına yönelik saldırgan tutumlar sıkça görülebilen durumlar olarak belirtilmektedir (Vahip ve Doğanavşargil, 2006).

Aile içinde şiddete maruz kalan bireyler gelecek yaşamlarında mutlaka şiddet uygulayan eşler ya da babalar olmasalar da, şiddet uygulayan yetişkinlerin çoğunluğunun çocukluk yaşantılarında aile içi şiddete maruz kaldığının görüldüğü belirtilmektedir (Vahip, 2002, aktaran Özmen, 2004). Aile içinde şiddete maruz kalan ya da tanık olan bireyler, en çok korku, çaresizlik, nefret ve kızgınlık gibi duygular hissedebilmektedir (Ovacık, 2008). Öfke, korku ve çökkünlük gibi duyguların içselleştirilmesi bireyin yaşam boyu sergilediği tutum ve davranışlarını yönlendirebilmektedir (Vahip, 2002, aktaran Özmen, 2004).

Carrasco, Holgado, Rodriguez ve Barrio'nun (2009) ABD'de ebeveynlerin öfke düzeylerinin çocukların bugünkü ve gelecekteki öfke düzeylerine etkisini ölçen araştırmalarında, ebeveyn düşmanlığı ile saldırganlık arasında ilişki olduğu bulunmuştur (aktaran Gök, 2009). Bu durumda, çocuğun bugünkü ve gelecek yaşamındaki saldırgan davranışlarında anne babanın etkisinin olduğu düşünülebilmektedir (Gök, 2009).

İçli'nin (1993-1994) "Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu" adlı çalışmasında, suç işlemiş ve suç işlememiş kadınlar karşılaştırıldığında, suç işlemiş olan kadınlarda şiddete maruz kalma oranı grubun yarısından fazlasını kapsamıştır (%63,9). Aynı çalışmada çocukluğunda şiddete maruz kalan kadın suçluların oranı %45, suç anında evli olanların oranı %69,7 olduğu da saptanmıştır (aktaran Nazlıdır, 2010). 255 hükümlü ile yapılan bir araştırmada, olguların %60,8'i erkek, %39,2'si kadındır. Araştırma grubundaki kadınların eşleri tarafından uygulanan fiziksel şiddet ve sözel şiddet açısından erkeklere göre anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Eşe karşı yapılan sürekli fiziksel ve cinsel şiddetin, bireysel ve sosyal değişkenlerin

yanında yaş, geçmiş şiddet yaşantısı, antisosyallik, aile içi şiddet ve madde kötüye kullanımla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Hilton, Harris, Rice, Lang, Cormier ve Lines, 2004, aktaran Nazlıdır, 2010).

1.2. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları

Çocuk yetiştirirken aileler, bilerek ya da bilmeden çocuklarının gelişim süreçlerini olumsuz yönde etkileyecek, şiddet ya da ihmal şeklinde davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu nedenle, istismar ve ihmalin tanınması, önlenmesi için çalışılması ve müdahale edilmesi önem taşımaktadır (Bahar G., Savaş ve Bahar A., 2009).

1.2.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Tanımı

Çocuk istismarı ya da ihmali, çocuğa anne, baba ya da çocuğa bakmakla yükümlü bir erişkin tarafından yöneltilen, toplumsal ve yasal açıdan uygunsuz ve zarar verici olarak tanımlanan, çocuğun gelişimine engel teşkil eden, eylem veya eylemsizliklerin tümünü içermektedir. Bu eylem ve eylemsizlikler sonucunda, çocuk fiziksel, duygusal, cinsel ya da toplumsal olarak zarar görmekte, sağlık ve güvenliği tehdit altına girmektedir (Taner ve Gökler, 2004).

Çocuğa uygulanan eylemin türü, bu eylemlerin nedenleri ve çocuk üzerindeki etkileri açısından, çocuk örselenmesi kavramı üç boyutta incelenmektedir (Aydın ve İşmen, 2003). Bunlar; Fiziksel örselenme, cinsel örselenme ve duygusal örselenmedir.

Türkiye’de çocuk istismarına ilişkin çalışmalarda, duygusal istismar %78 düzeyinde birinci sırada yer alırken, fiziksel istismar %24, cinsel istismar ise %9 düzeyinde belirtilmektedir (Turhan, Sangün ve İnandı, 2006, aktaran Bahar G., Savaş ve Bahar A., 2009).

Ney, Fung ve Wickett (1994), örselenme yaşantılarının çocuğun kendisini ve geleceğini algılayışını nasıl etkilediğini inceledikleri çalışmalarında; çocukların büyük kısmının birden fazla şekilde örselenme türüne maruz kaldıkları; özellikle etkili kombinasyonun da fiziksel ihmal ve örselenme ile sözel örselenme olduğunu saptamışlardır. Bu kombinasyonun bireyler açısından hayattan zevk almayı engellediği ve geleceğe umutsuz bakmaya neden olduğunu belirtmişlerdir (Ney ve arkadaşları, 1994). Lewis’e göre (2005) erken dönemde çocuğun karşılaştığı ihmaller fiziksel ve motor gelişimde geriliğe ve saldırganlığa neden olmaktadır (aktaran Güleç, Topaloğlu, Ünsal ve Altıntaş, 2012).

Starzyk ve Marshall (2003), suça yönelik davranışların temelini çocukluk çağındaki yaşantılara dayandığını aktarmıştır. Burgess, Hartman ve Clements (1995), çocukluk döneminde örselenme yaşantılarının, çabuk tepki verme, kaçınma, çaresizlik ve sarsıcı davranışlara yol açtığını ve bilişsel şemalar vasıtasıyla yetişkinliğe de taşındığını belirtmişlerdir. Cankurtaran ve Baykara’ya (2005) göre, çocukluk çağında örseleyici yaşantılar deneyimleyen bireylerin, yaşamlarının gelecek yıllarında toplumsal alanda şiddete yönelme eğilimleri artmakta ve bu durum suç ve şiddet uygulayıcısı olma ihtimalini artırmaktadır (aktaran, Coşgun, 2010). Herrera ve McCloskey (2001), boylamsal çalışmalar ışığında, çocukluk ya da gençlik yaşamında

şiddete maruz kalmanın ileriki yıllarda da kişide şiddete eğilimi artırdığını belirtmektedirler. (aktaran Nazlıdır, 2010).

1.2.2. Çocukluk İstismarı ve İhmalinin Nedenleri

Çocukluk istismarı ve ihmali için birçok risk faktörü etkili olabilmektedir. Genel anlamda, çocukluk istismarı ve ihmalinin nedenleri olarak, ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi, aile yapısının bozuk olması, ebeveynlerin istismara maruz kalması, aile içi çatışmalar, ebeveynlerde madde kötüye kullanımı gibi etmenler sayılabilmektedir (Polat, 2007).

Bulut (1996), Cüceloğlu (1998) ve Ünal'a (2008) göre, çocukluk istismar ve ihmaline neden olan faktörler iç ve dış stres faktörleri olarak gruplandırılabilir. Dış stres faktörleri; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etmenler olabilmekle birlikte bu etmenler ailede problem yaratarak çocuğun istismar ve ihmaline neden olabilmektedir. İç stres faktörleri ise; anne babanın kişilik özellikleri, çocuğun sahip olduğu özellikler ve çevre nedeniyle çocuktan gereğinden fazla beklentilerin olması şeklindedir (aktaran Bahar G., Savaş ve Bahar A., 2009).

Aileler yaşamın getirdiği sıkıntı ve kaygılarının fazla olduğu durumlarda, çocuğun söyledikleri ve davranışları sonucunda öfkelerini kontrol edemeyebilmektedirler. Bu durumda çocuğa uygulanan disiplinde gerekirse, özellikle fiziksel şiddetin yararlı olabileceğini de düşünebilmektedirler (Şahin, 2007). Ailenin içinde bulunduğu ekonomik durum, işsizlik, ebeveynler arası ilişkilerin bozuk olması, aile içi şiddet, ebeveynlerin psikiyatrik rahatsızlıkları, alkol sorunları, geçmişte ebeveynlerinde

istismara maruz kalması gibi etkenler çocuklarda fiziksel istismara neden olmaktadır (Şahin, 2007).

Duygusal örselenme ve ihmalin olduğu ailelere bakıldığında, stres, sosyo-ekonomik durum ve ailenin kültürel yapısı gibi çevresel etmenler ve örseleyene ait kişisel özelliklerin de etkili olduğu belirtilmektedir (Dursunkaya, 2007). 69 kız ve 22 erkek üniversite öğrencisinin katıldığı bir araştırmada, öğrencilerin çocukluğunda duygusal örselenme ve ihmal yaşantısına bakılmıştır. Çocukluk yıllarında özellikle anneleri tarafından duygusal ihmale uğradığını bildiren üniversite öğrencilerinde, bildirmeyenlere oranla daha fazla psikolojik sorunların olduğu; duygusal ihmal bildiren öğrencilerin ailelerinin daha az birbirine bağlı ve daha az değişime açık oldukları saptanmıştır (Wark, Kruczek ve Boley, 2003). Wilson, Kuebli ve Hughes (2005) tarafından çocuğunu ihmal ettiği kanıtlanmış 100 annenin arşiv verilerine ulaşılarak yapılan bir çalışmada, anneye ait bazı özelliklerin ihmale etkisi araştırılmıştır. İhmal eden annelerin özelliklerine bakıldığında, dürtü kontrolünde, algılarında ve kişilerarası ilişkilerinde önemli problemleri olduğu bulunmuştur. Karşılaştırma grubundaki ebeveynlerin çocuk için yarattığı ortamın ise ihmalin oluşmasına daha az yol açan ortamlar olduğu belirtilmektedir.

Cinsel istismarın nedenleri de diğer örselenme türleriyle benzerlik göstermektedir. Özellikle ebeveynler arasında annenin hastalığı, alkol sorunu, annenin yokluğunun yanı sıra ebeveynlerin madde kötüye kullanımı, aile içi çatışmalar, sosyal izolasyon gibi nedenler cinsel istismarın risk faktörleri olarak görülebilmektedir (İşeri, 2007).

1.2.3. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar çocuğun gelişim sürecine, sağlığına ve onuruna zarar verecek şekilde fiziksel olarak güç kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel istismarın içine vurma, yakma, ısırma, kaynar suyla haşlanma, zehirlenme, sarsma, boğmak isteme gibi eylemlerin hepsi girmektedir (Şahin, 2007). Türkiye’de fiziksel istismar disiplin uygulamak açısından yaygın bir şekilde kullanılabilir (Çınar, 2010).

Dube, Felitti, Dong, Chapman, Giles ve Anda (2003) tarafından yapılan retrospektif çalışmada, Kaliforniya’da bir bakım kliniğine başvuran 8613 yetişkinle çalışılmıştır. Katılımcıların %26,4’ünün çocukluklarında tekmelenme, bir cisimle vurulma, dövülme gibi fiziksel istismar türlerine maruz kaldıkları belirtilmektedir. Hong Kong’da 2489 13-15 yaş arası lise öğrencisi ergene anket uygulanarak yapılan bir çalışmada, ergenlerin %15,1’i aile üyeleri tarafından yaralanacak biçimde dövüldüğünü belirtmişlerdir (Lau, Chan, Lam, Choi ve Lai, 2003).

Cowen (1999) 35 ülkeyi kapsayan ve çocukluk çağı travmalarının yaygınlığını araştırdığı çalışmasında, her 100 çocuktan 33’ünün kötü muameleye maruz kaldığı, bunların %52’sinin ihmale uğradığı ve %26’sının fiziksel istismara uğradığını saptamışlardır (aktaran Polat, 2007).

1.2.3.1. Fiziksel İstismarın Etkileri

Fiziksel istismar çocuk üzerinde çok ciddi etkiler yaratmaktadır. Çocuk sakat kalabilmekte hatta ölebilmektedir. Fiziksel istismar sonucunda, çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimi, eğitim yaşantısı, sosyal yaşantısı ve tüm normal gelişim süreçleri olumsuz etkilenebilmektedir. Ayrıca fiziksel örselenme, çocuğun kendine yönelik duygularını, diğer insanları ve dünyayı algılayışını olumsuz yönde değiştirebilmektedir. Bu tür örselenme çocuğun benlik kavramını zedelemekle beraber anksiyeteye, düşük dürtü kontrolüne, yıkıcı davranışlara neden olabilmektedir (Veltkamp ve Miller, 1994).

Fiziksel istismara uğramış çocuklar, özellikle sosyal alanda, yetersizlik ve yakın ilişki kurma güçlüğü yaşamaktadır. Bu tip çocukların, duygusal yoğunluğunun az, öfke ve kötüye kullanım tutumlarının sık olduğu göze çarpmaktadır (Çınar, 2010). Mommen, Kolko ve Pilkonis'in, aile içinde fiziksel istismara neden olan saldırganlığın sonuçlarını inceledikleri çalışmalarında, fiziksel istismara uğramış çocukların Beck Depresyon Envanteri'nden aldıkları puanların fiziksel istismara uğramamış çocukların aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuşlardır (Mommen, Kolko ve Pilkonis, 2002). Sandberg, Feldhousen ve Busby (2012), çocukluk çağı fiziksel örselenmenin kadınlarda depresyon belirtilerini artırdığını belirtmektedirler (Sandberg, Feldhousen ve Busby, 2012).

Lewis'e (1992) göre ise, fiziksel istismar ve ihmalle en sık görülen sorunlar suça yönelik ve saldırgan davranışlar gösterme şeklindedir (aktaran Taner ve Gökler, 2004).

1.2.4. Duygusal İstismar

Ulusal İnsidans Çalışması (NIS)-3, duygusal ihmali, çocuğun ihtiyacı olan duygusal desteği ve yakınlığı sağlayamamak; çocuğun aile içi şiddete tanık olmasını engelleyememek şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca çocuğun küçümseyici, aşağılayıcı ve tehdit içeren sözel ifadelerle maruz kalması, fiziksel olmayan ağır cezalandırmalar da duygusal örselenme içine girmektedir (aktaran Dursunkaya, 2007).

Duygusal örselenme, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin, çocuğu olumsuz olarak etkileyen davranışlarda bulunması; ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakmasıdır (Polat, 2007).

Bernstein'a (1997) göre ise, bir yetişkin tarafından çocuğa uygulanan aşağılayıcı, küçük düşürücü davranışlar ve çocuğun benlik saygısını olumsuz etkileyebilecek sözel saldırılar duygusal istismar olarak tanımlanmaktadır (aktaran Ovacık, 2008).

ABD'de, 1986-1993 yılları arasında ihmal oranlarına bakıldığında, %100 oranında artışın olduğu gözlenmiş ve istismar türleri arasında en yüksek oranın duygusal ihmalde olduğu belirtilmiştir. Duygusal örselenme açısından kız ve erkek çocuklar arasındaki oranlarda önemli bir fark olmamaktadır. Özellikle 6 ve 8 yaş arası dönemde duygusal örselenme yüksek olmakla birlikte, bu oran ergenlikte de hemen hemen aynı olmaktadır (Dursunkaya, 2007).

Runyan, Corrine ve Ikeda (2002), beş farklı ülkede yaptıkları çalışmalarında, çocuğa bağırma davranışının oranını %75-80 bulmuşlar ve en sık görülen duygusal istismar şekli olarak belirtmişlerdir (aktaran Ovacık, 2008). Duygusal istismar ve ihmal oldukça sık görülmekle birlikte, fark edilmesinde, tanımlanmasında, anlaşılmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında güçlük yaşanmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Glaser'e (2002) göre, duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismar olgularının görünmeyen kısmı olmakla birlikte, fark edilmese de, çocuk istismarının en temel şeklidir (aktaran Ovacık, 2008).

1.2.4.1. Duygusal İstismar ve İhmalin Etkileri

Duygusal örselenme ve ihmalin diğer türlerle ya da tek başına etkilerine bakıldığında, bireylerin yetişkinlik yıllarında karşılaştıkları psikolojik, fiziksel ve davranışsal sonuçlara neden olabileceği belirtilmektedir. Araştırmalar, duygusal örselenme ve ihmalin yetişkinlikte daha çok fiziksel ve depresyon, anksiyete gibi emosyonel problemler yarattığını, sağlık hizmetine başvuru sayısı ve hayat boyu travmayla karşılaşma olasılığını artırdığını belirtmektedir (Spertus, Yehuda, Wong, Halligan ve Seremetis, 2003).

Duygusal istismar ve ihmalin etkileri, çocuklarda aileden uzaklaşma, gerginlik, bağımlı kişilik, değersizlik duyguları, uyumsuzluk ve saldırganlık şeklinde görülebilmektedir. Duygusal kötüye kullanım, çocuğun kişiliğine zarar vermesinin yanında fiziksel gelişime de olumsuz etki etmektedir (Ünal, 2008). Schneider, Ross, Graham ve Zielinski (2005) duygusal örselenmenin olumsuz etkilerini diğer türlerden ayırarak baktıkları çalışmalarında, çocukların ruhsal ve davranışsal

problemlerinde, sosyal uyum zorluklarında, öfke, anksiyete, depresyon ve disosiasyon gibi travmatik belirtilerde belirgin bir artış gözlemlenmiştir.

Çalışmalar göstermektedir ki, örselenmeler genellikle tek tip olmaktan ziyade, birden fazla şekilde görülmekte ve en sık karşılaşılan kombinasyon ise fiziksel örselenme, duygusal örselenme ve ihmalin bir arada olduğu durumlardır (Arata, Langhinrichsen-Rohling, Bowers ve O'Brien, 2007; Taner ve Gökler, 2004).

1.2.5. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, cinsel gelişimini henüz tamamlamamış olan bir çocuğun ya da ergenin, bir yetişkin tarafından kendi cinsel arzu ve bu yönde ihtiyaçlarını karşılamak için zorla, güç kullanarak, tehdit ya da kandırma yoluyla kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Cinsel istismar, bir çocuk ve bir yetişkin arasındaki cinsel faktörler olarak ele alınmakla birlikte; iki çocuk arasındaki cinsel aktiviteler de yaş farkı 4 yaş ve üstü olduğunda, küçük çocuğun zorlamayla ya da kandırma yoluyla cinsel arzu amacıyla kullanılmasını da içermektedir (İşeri, 2007).

Cinsel istismar çocuğun bir yetişkin tarafından, cinsel uyarı ve tatmin için kullanılması, fuhuşa zorlanması, pornografi gibi suçlarda cinsel obje olarak kullanılmasıdır. Genital bölgeye dokunma, teşhircilik, pornografi, ırza geçmeye kadar çok geniş yelpazedeki tüm davranışları kapsamaktadır. Cinsel istismarın mutlaka şiddet içermesi gerekmemekle birlikte, çocuğun rızasının olup olmadığına da bakılmamaktadır (Polat, 2007).

Cinsel istismar %77 olasılıkla aile, %11 diğerk akrabalar, %5 bakımla ilgisi olmayan kişiler, %2 ise çocuğın bakımı ile ilgilenen diğerk kişiler tarafından uygulanabilmektedir (Sandberg, Feldhousen, Busby, 2012). Kendall-Tackett, Williams ve Finkelhor (1993), 45 araştırmayı gözden geçirerek yaptıkları çalışmalarında, genel kadın popülasyonunda çocukluk dönemi cinsel istismar yaygınlığının %15 ile %25 arasında olduğunu belirtmektedirler (aktaran Gölge, 2005). Çocukluğında cinsel istismara maruz kalma, cinsiyetler arası farklılıklar göstermekle birlikte, kadınlarda erkeklere göre 3 kat daha fazla görülmektedir (Kara, Biçer ve Gököl, 2004).

1.2.5.1. Cinsel İstismarın Etkileri

Akyüz'e (2000) göre, çocuğın cinsel istismara maruz kalması, fiziksel ve duygusal istismarlara göre hem çocuk üzerinde hem de ailesi üzerinde daha fazla olumsuz sonuçlara neden olmaktadır (aktaran Akdoğan, 2005). Leventhal'a (1997) göre, cinsel istismarın, çocuklar, ergenler ve yetişkinler açısından uzun süreli ve yıkıcı etkilerinin sonucunda; duygusal durum da (depresyon, anksiyete, intihar gibi), benlik algısında (değersizlik ya da güçsüzlük hissi, kurban olduğunu düşünmek gibi) ve diğerkleriyle ilişkilerde (zayıf sınırlar, yerli yersiz cinsel davranışlar sergilemek, güvensizlik gibi) problemler gelişebilmektedir (aktaran Aydın ve İşmen, 2003).

Cinsel istismara uğramış çocuklarda kaygı bozuklukları, kabuslar, uyku problemleri, fobiler, bedensel yakınmalar ve korku tepkileri gözlenmektedir. Çocuğa yönelik cinsel istismarda, kötüye kullanımla birlikte yaşanan travmatik cinsellik, ihanete uğramışlık hissi, güçsüzlük ve damgalanma gibi dört travmatik faktör yer almaktadır.

Bu faktörler travmatik olayın etkilerini ağırlaştırırken çocuğun bilişsel ve duygusal uyumuna zarar vermektedir. Travma sonrasında çocuğun benlik algısında değişimler ve duygulanım sürecinde bozulmalar görülmekle birlikte kişiler arası ilişkileri zarar görmektedir (Davis ve Jakson, 2000; Keskin ve Çam, 2005, aktaran Çınar, 2010).

Widom, DuMont ve Czaja (2007) tarafından çocukluk ve ergenlik döneminde fiziksel ve cinsel istismara uğramış bireylerin, yetişkinlik dönemlerinde değerlendirildiği prospektif bir araştırmada, karşılaştırma grubuna göre, çocukluklarında fiziksel ve cinsel istismara uğramış bireylerin, majör depresyon rahatsızlığının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Saunders, Villeponteaux, Lipovsky ve arkadaşları (1992) çalışmalarında, çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalanlar arasında depresyon, fobi, panik bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu, cinsel bozukluklar ve intihara teşebbüs gibi psikiyatrik sorunların yüksek olduğunu saptamışlardır (aktaran Gölge, 2005).

Kadınlar açısından çocukken maruz kalınan cinsel istismar ise, onlarda uzun süreli olumsuz psikolojik ve duygusal izler bırakmaktadır. Kadınların cinsel hayatlarına etki etmekle beraber onların ruhsal sağlığını da bozmaktadır. Cinsel istismarın etkilerine bakıldığında, kadınların evlilik hayatlarında ve kişilerarası ilişkilerinde problemlere, cinsel problemlere, riskli cinsel davranışlara, posttravmatik stres bozukluğuna, intihar girişimlerine, uyuşturucuya eğilime, alkol ve madde kötüye kullanımına yol açtığı görülmektedir (Sandberg, Feldhousen, Busby, 2012).

1.2.6. İhmal

İhmal, çocuğa bakmakla sorumlu kişinin, bu sorumluluğu yerine getirmemesi, çocuğun fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimi için gerekli olan diğer temel ihtiyaçlarını karşılamaması şeklinde tanımlanmaktadır (Polat, 2007). İhmal; fiziksel, duygusal ve tıbbi açıdan ortaya çıkabilmektedir (Kara, Biçer ve Gökçalp, 2004).

Fiziksel yönden ihmal çocuğun beslenme, barınma, güvenlik, temizlik, sağlık ve eğitimi gibi temelde ihtiyaç duyduğu şeylerin karşılanmaması demektir. Çocuğun yaşına uygun beslenmemesi, sağlık ihtiyaçlarının karşılanmaması, terk edilmesi, temiz bir şekilde giydirilmemesini de içermektedir (Polat, 2007).

Oral'a (2004) göre, duygusal ihmal ise, çocuğun sevgi, ilgi ve yakınlık gibi ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır. Duygusal yönden çocuğun ihmali, çocuğun davranışlarına kayıtsız kalma, çocuğu aşağılama, çocuğun psikolojik ihtiyaçlarına kayıtsız kalma ve ebeveynlerin çocuğun önünde birbirlerini örseleyici davranışlarda bulunması gibi tutumları kapsamaktadır (aktaran Coşgun, 2010).

Şahin (2002), tıbbi ihmali, ailenin hastalanan çocuğu sağlık kuruluşuna getirilişini geciktirmesi ve doktorun önerdiği tıbbi tedaviyi uygulamaması şeklinde tanımlamaktadır. Bu ihmal türünün bazı nedenleri; ekonomik problemler, sağlık kuruluşlarına ulaşımın zor olması, sosyal güvencenin olmaması ve cehalet olabilmektedir (aktaran Karadeniz, 2008).

Johnson, Cohen ve Brown (1999) tarafından New York'ta 639 katılımcı ile yapılan epidemiyolojik bir araştırmada, genel kötüye kullanım ve ihmal düzeyi %12, fiziksel kötüye kullanım düzeyi %3,4, cinsel kötüye kullanım düzeyi ise %6,1 olarak belirtilmektedir (aktaran Çınar, 2010). Zoroğlu, Tüzün, Şar, Öztürk, Kora ve Alyanak'ın 2001 yılında yaptıkları araştırmalarında, en sık bildirilen ruhsal travma olarak ihmalin (%16,5) olduğunu; bunu sırasıyla duygusal (%15,9), fiziksel (%13,5) ve cinsel istismarın (%10,7) takip ettiğini bildirmişlerdir.

1.2.6.1. İhmalin Etkileri

İhmal, diğer örselenme türleriyle de ilişki olduğundan, daha ağır psikolojik sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Arata, Langhinrichsen-Rohling, Bowers ve O'Brien, 2007). İhmal, bebeklikten itibaren ortaya çıkmakla birlikte gelişme gösterememe, güvensiz bağlanma, saldırganlık, kişisel ilişkilerde problemler ve düşük başarı motivasyonu gibi sonuçlar doğurabilmektedir (Dursunkaya, 2007).

Fiziksel ihmal, çocuğun gelişim dönemi içinde bilişsel ve sosyal alanlarında geriliğe, özellikle istismardan ziyade ihmal edilen çocuklarda daha ağır bilişsel ve akademik bozukluklara, daha fazla sosyal izolasyona, daha kısıtlı kişilerarası ilişkilere, saldırganlık ve suça eğilime neden olmaktadır. Fiziksel ihmale uğramış çocuklarda sosyal işlevsellik alanlarında daha fazla sorunlar, yakın ilişki kurmada güçlük çekme, saldırganlık, ilişkilerde duygusal bağı kuramama, istismar davranışı gözlenmektedir (Taner ve Gökler, 2004; Karadeniz, 2008).

Çocuklukta yaşanan örselenme ve ihmale çocuk karşı koyamadığından oluşan çaresizlik duygusunu yetişkin döneminde de sürdürebilmektedir. Hayatında karşılaştığı olayların etkilerini daha yoğun algılayarak bu durumlarla baş etmesinin düşük olduğu algısını taşımaktadır. Dolayısıyla yetişkinlik döneminde, korku, güvensizlik, karamsarlık duyguları yaşamakta ve bunların etkisiyle kronik stres belirtileri gösterebilmekte; depresyon, anksiyete gibi psikolojik bozukluklar meydana gelebilmektedir (Dursunkaya, 2007).

1.2.7. Kadınlarda Çocukluk Örseleyici Yaşantılarına Maruz Kalma Düzeyi İle

İlgili Araştırmalar

Aile içinde şiddetin, çoğunlukla kadınlara ve çocuklara yöneltildiği belirtilmektedir (Özmen, 2004). Aile içinde özellikle, kız çocukları, cinsel ve fiziksel istismara daha fazla uğrayabilmektedirler (Karadeniz, 2008; Gölge, 2005).

Gazi Üniversitesi bünyesinde kurulan “Çocuk Koruma Merkezi”nde 2007 yılından itibaren 139 çocuk, istismar kuşkusu ile incelenmiş, 94’ü istismar tanısı almıştır. Bu olgulardan %60’ına cinsel istismar, %15’ine fiziksel istismar, %12’sine ihmal tanısı koyulmuştur. Bu olgular içinde istismar olgularının %57,4’ü, cinsel istismar olgularının %59,3’ü, fiziksel istismarların ise %52,2’si kız çocukları olarak saptanmıştır (aktaran, Karadeniz, 2008).

Kadınlarda suçluluk ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları arasındaki ilişkiye bakıldığında da; alandaki çalışmalar, kadın suçluların yüksek oranda çocukluklarında fiziksel, duygusal ve cinsel örselenmeye maruz kaldıklarını belirtmektedirler (Rossegger ve ark., 2009; Steffensmeier ve Broidy, 2001; Weizmann-Henelius ve ark., 2003; Putkonen ve ark., 2008).

İsviçre’de 303 şiddet suçlusuyla yapılan çalışmada, araştırmaya katılan %8 oranındaki kadın suçlunun çocukluklarında stresli yaşamlarının olduğu belirtilmiştir. Kadınların aile geçmişlerinde, erkeklerden daha fazla (%9,67) alkolün etkisi, taciz ve baskı saptanmıştır (Rossegger, Wetli, Urbanioki, Elbert, Cortoni ve Endrassi, 2009). Araştırma da kadınların çocukluk cinsel istismar deneyimi erkeklere oranla 10 kat daha fazla bulunmuştur ($R=9.67$; $p<.05$). Bununla birlikte araştırmada kadın suçluların ailelerinin de çocukluklarında şiddete maruz kalma düzeyi (%46,7) benzer şekilde yüksek bulunmuştur.

Sandberg, Feldhousen ve Busby (2012) tarafından yapılan, 388 kadın ve 296 erkekle, çocukluk çağı istismarı, algılanan ebeveynlik, dayanıklılık ve mevcut ilişkilerin işleyişi ile ilgili bir araştırmada, kadınlar açısından çocukluk çağında fiziksel istismara maruz kalmanın, kadınların ileriki dönemde çocuklarıyla ebeveynlik ilişkisini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur. Aynı çalışmada, çocukluk çağı fiziksel örselenmenin kadınlarda depresyon belirtilerini artırdığı da gözlemlenmiştir (Sandberg ve ark., 2012).

Nazlıdır'ın (2010), kasten adam öldürme ve teşebbüs suçlarında psikososyal özellikleri incelediği çalışmasında, adam öldürme veya teşebbüs suçundan hükümlü kadınların, %30,3'ünün anne ve babasından şiddet gördüğü bulunmuştur. Çalışmalar kadın suçlularda, çocukluk dönemi örseleme yaşantısının yüksek olduğunu gösterir niteliktedir (Rossegger ve ark., 2009; Nazlıdır, 2010).

Zoroğlu ve arkadaşları (2001), 839 lise öğrencisiyle yaptıkları çalışmalarında % 16,5 oranla ihmalin en sık bildirilen ruhsal travma olduğunu belirtmekle birlikte, ihmal, cinsel istismar ve enseste maruz kalma düzeyinin kızlarda daha yüksek olduğunu bulmuşlardır (Zoroğlu, Tüzün, Şar, Öztürk, Kora ve Ayanak, 2001).

1.3. Adil Dünya İnancı

Lerner'a (1980) göre, insanlar yaşamları boyunca fiziksel ve sosyal çevrelerine uyum sağlamak durumundadır. İnsanların çevrelerini nasıl algıladıkları, yaşadıkları olayları nasıl değerlendirdikleri ve bu olayların sonuçlarından kimi sorumlu tuttıkları fiziksel ve sosyal çevrelerine uyum göstermelerini etkilemektedir (aktaran Coşgun, 2010). Fiziksel ve sosyal çevrelerine uyum sağlarken de davranışları ile olayların sonuçları arasındaki uyuma dair varsayımları kendilerine rehber edinmektedirler. Bireylerin başlarına gelen olaylar ile ortaya koydukları davranışları arasında bir uygunluk olduğuna inanma eğilimleri, çevreyi kontrol edebilme, uzun dönemli planlar yapabilme ve çevreyi tahmin edebilmeyle birlikte uyumu da arttırmaktadır (aktaran Uğur,2007).

1.3.1. Adil Dünya İnancının Tanımı

Bireyler, kontrol edemedikleri bilgi ve deneyimlerin üstesinden gelebilmek ve gelecek planlarını hayata geçirebilmek için bir takım savunma halleri geliştirmektedirler (Giray, 2009). Lerner'in (1975) adil dünya inancı hipotezi de, bireylerin korunma güdüsüne dikkat çekmektedir. Adil dünya inancına göre, bireyler dünyanın güvenilir, adil bir yer olduğuna ve bireylerin layık olduğu şeyleri yaşadıklarına inanma eğilimindedirler (Lerner, 1975, aktaran Giray, 2009). Diğer bir deyişle, bireyler genel olarak yaşamda hak ettiklerini aldıklarına inanmanın yanında diğer bireylerinde hak ettiklerini aldığını inanmaktadırlar (Uğur, 2007). Çünkü birey yaşamında adaletsiz bir durumla karşılaştığında, bu durum yaşamında tehdit oluşturabilmekte ve oluşan güvensizlik hissi bireyin günlük yaşamını değiştirebilmektedir (aktaran Giray, 2009).

1.3.2. Adil Dünya İnancı Kuramı

Lerner'in (1965), adil dünya inancı kuramını ortaya koyarken, yararlandığı kavramlar; kurbanı suçlama-değersizleştirme ve adaletsizliği meşrulaştırma (aktaran Coşgun, 2010). Bireyler sahip oldukları adil dünya inancını kaybetmemek için, mağduru (kurbanı) değersizleştirip, yaşadığı olumsuz duruma da mağdurun sebebiyet verdiğine, olayın abartıldığına ya da mağdurun çektiği acının gerçekte olmadığına inanabilmektedirler. Örnek olarak, geç bir saatte tecavüze uğrayan bir kadına karşı, o saatte dışarıda olduğu için suçlayıcı davranılması verilebilir. Kadının aslında kurban olan taraf olduğunu düşünmek, gece dışarı çıkmanın güvensiz olduğunu ve herkesin aynı olaya maruz kalabileceğini kabul etmek olacaktır.

Dolayısıyla bu durumda, bireyler, dünyanın adil bir yer olduğuna dair inançlarını korumak için kurbanı suçlayıcı davranabilmektedirler (Giray, 2009). Aksi halde, olumsuz olaylar karşısında dünyanın güvenilir bir yer olduğuna dair inançları sarsılarak, fiziksel ve duygusal sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Lerner, 1980, aktaran Giray, 2009).

Kurama göre, insanlar dünyayı herkesin layık olduğunu aldığı, yaptıkları iyilikler karşısında iyi şeylerin, kötülükler karşısında ise kötü şeylerin olacağı bir yer olarak algılama eğilimindedirler. Dolayısıyla dünyada başlarına gelen şeyleri hak ettiklerine inanmaktadırlar (Hafer ve Begue, 2005). Eğer birey, herhangi bir konuda suçlu ise, özellikle mağdurun başına gelenleri hak ettiğine dair inanç geliştirerek, yaşanan olumsuz olayın sonucunu meşrulaştırabilmektedir (Uğur, 2007). Örnek olarak, eşine fiziksel şiddet uygulayan bir koca, bu duruma karısının davranışlarının neden olduğunu savunabilmektedir (Giray, 2009). Hafer ve Begue'ye göre, bireyler adil dünya inançlarını gerçekleşmesi muhtemel tehditlerden koruma güdülerinden dolayı, masum kurbanları utandırma ve aşağılama gibi tepkiler gösterebilmektedirler (Hafer ve Begue, 2005).

Adil dünya inancı sayesinde, bireyler, fiziksel ve sosyal çevrelerini durağan, düzenli ve güvenilir olarak algılamakla birlikte, geleceğe dair uzun dönemli planlar yapabilmektedirler. Lerner'e göre, bireyler geleceğe güvenle bakabilmek için günlük yaşamlarında adil bir dünyada yaşadıklarına inanmak ve güvenmek isterler (aktaran Correia ve Dalbert, 2008). Bireylerin, iyilerin ödüllendirildiği, kötülerin cezalandırıldığı, herkesin hak ettiğini aldığı ve nedensiz yere kurban durumuna düşülmeyen, adil bir dünyada yaşadıklarına dair inançlarını kaybetmeleri, onlar da

kişisel anlaşmaların ve uzun vadeli planlama yapmanın da anlamsız olduğu düşüncelerine neden olabilmektedir (aktaran Coşgun, 2010). Sonuç olarak, insanlar, adil bir dünyaya inanma eğilimi içindedirler ve bu inançları zarar gördüğünde, bireysel uyum mekanizmaları devreye girmekte, bir takım yanlısamlarla durum kendilerini rahatsız etmeyecek bir hale dönüştürülebilmektedir (Kılınç ve Torun, 2011).

Janoff-Bulman (1989), insanların inanç ve varsayım dünyalarını teorik olarak üç kategoriye ayırmıştır (aktaran Magwaza, 1999):

- 1) Dünyanın yardımseverliği: Bu kategoriye göre, dünyada iyi ve kötü olaylar gerçekleşmekle birlikte, kötü olaylarda insanlara iyi şeyler düşünmeyi sağlamaktadır. Bu düşünceye sahip insanlar iyi, nazik ve ilgili olmaktadır. Bu durum olumlu bir gelecek için ödül olmaktan ziyade bireyin davranış ve karakterine yönelik bir ödül sağlamaktadır (Correia ve Dalbert, 2008).
- 2) Dünyanın anlamlılığı: Janoff-Bulman'a göre, insanlar yaşamın önlerine çıkardığı iyi ve kötü her şeyi kabul etmelidirler. Belli olaylar her zaman belli insanların karşısına çıkmaktadır. Çoğu toplumda bu kategori üç ilke tarafından açıklanabilmektedir: Birincisi, insanlar başlarına gelen olaylarda her zaman hak ettiklerini almaktadırlar. İkinci düşünceye göre, insanların düşündükleri şeyler kendi hayatlarını etkilemektedir. Bir başka deyişle, insanlar iyi şeyler düşünüyorlarsa iyi olaylarla, kötü şeyler düşünüyorlarsa kötü olaylarla karşılaşmaktadırlar. Bu varsayıma göre, insanlar kendi davranış ve tutumlarıyla kendi dünyalarını kontrol edebilmektedirler. Üçüncü olarak, insanlara göre, karşılaştıkları olaylar tesadüf ve şansa bağlıdır; karşılaşacakları kötü olaylardan kimse onları koruyamaz ve böylece adaleti

ihmal etmektedirler. Bu varsayım insanların güvenlik açığı hisleriyle ilgilidir (Janoff-Bulman, 1989, aktaran Magwaza, 1999).

- 3) Kendine değer verme: İnsanların çok yüksek moral ve güvene sahip olmasının sebebi kendilerinin çok iyi olduklarına dair inançlarıdır. Bunun olması da onların tedbirli davranışlarıyla ilgili ve bu tedbirlilik insanların güvenlik açığını en aza indirmektedir (Janoff-Bulman, 1989, aktaran Magwaza, 1999).

1.3.3. Genel ve Kişisel Adil Dünya İnancı

Adil dünya inancı iki yönlü olarak ele alınmaktadır. Kişisel adil dünya inancının cevap verdiği soru; “dünya bana ne kadar adildir?”; genel adil dünya inancı ise “dünya ne kadar adil?” sorusuna cevap vermektedir (Kılınç ve Torun, 2010). Genel adil dünya inancı ve kişisel adil dünya inancı arasında bir ilişki olmasının yanı sıra bu inançlar farklı alanlardaki adalet algılarını da içermektedir. Dolayısıyla Genel adil dünya inancı ve kişisel adil dünya inancı birbirlerinden ayırt edilmelidir. Kişisel adil dünya inancı, bireyin kendi yaşantısında karşılaştığı olayların adil olması ya da adil olmamasıyla ilgilidir. Genel adil dünya inancı ise, bireyin dünyanın adil bir yer olduğuna inanması ya da inanmamasını içermektedir. Kişisel ve genel adil dünya inançları genellikle birlikte bilişsel gelişimin tamamlanmasıyla ikiye ayrılmaktadır (Dalbert ve Stoeber, 2006).

Calhoun ve Cann (1994) yaptıkları araştırmada, bireylerin genel yaşamdaki adaletsiz durumlara daha objektif bakabiliyorken, kendi içsel yaşantılarında uyum ve düzeni

daha önemsedikleri ve kendilerine dair daha olumlu bir tutum geliştirdiklerini belirtmişlerdir (aktaran, Giray, 2009). Bireylerin kişisel adil dünya inançlarına bağlılıkları daha yüksek olurken, dünyanın adaletine ve genel adil dünyaya ilişkin inançları daha düşük olabilmektedir (Dalbert, 2001).

1.3.4. Adil Dünya İnancının İşlevi ve Kişiliğe Etkileri

Correia ve Dalbert'a (2008) göre, adil dünya inancı sayesinde bireyler kişisel yaşantılarını anlamlı bir şekilde yorumlayabilecek bir çerçeveye sahip olmaktadır.

Adil dünya inancının, insanları geleceğin öngörülmezliğinden koruyan, belirsiz olayların kurbanı olmayacakları yönünde düşündürten bir işlevi vardır (Kılınç ve Torun, 2011). Bireyler adil dünya inancını korumak için, adil olmayan durumu telafi etmeye çalışırlar. Yaşadıkları haksızlık adil dünyaya ilişkin inançlarını tehdit ediyor ve telafi etmeleri güç oluyorsa; adaletsizliğe kısmen kendilerinin sebep olduğuna inanarak, haksızlığı azımsayarak ya da ileride mutlaka herkesin hak ettiğini yaşayacağını düşünerek, dünyanın adil bir yer olduğuna dair inançlarını koruyabilmektedirler. Bu değişim sürecinde de, adil dünya inancı yüksek olan bireylerin kendilerini mağdur olarak görme ihtimalleri daha düşük olmaktadır (Correia ve Dalbert, 2008).

Adil dünya inancı bireylerin yaşamı nasıl algıladıklarını ve karşılaşılan durumları yeniden yapılandırma sürecini etkilemektedir. Adil dünya inancı bireyin günlük yaşamda karşılaştığı problemlerle baş etmede yardımcı olmaktadır (Dalbert, 2001). Tomaka ve Blascovich (1994), adil dünya inancı ile stresle baş etme arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada, adil dünya inancı güçlü olanların günlük stres yaratan problemlerle baş etmede daha başarılı olduklarını ve adil dünya inancı düşük

olan bireylere göre olayları daha az tehdit edici algıladıklarını belirtmektedirler (aktaran Öcel ve Aydın, 2010). Adil dünya inancı yüksek bireyler, başkalarına yardım etme ve sosyal sorumluluk gibi konularda daha istekli olabilmektedirler (Otto ve Dalbert, 2005).

Otto, Boos, Dalbert, Schops ve Hoyer'in (2006) sel felaketi yaşamış mağdurlarla yaptıkları çalışmalarında, adil dünya inancı yüksek olan bireylerin, yaşanan travmatik olayla daha kolay baş ettikleri ve adil dünya inancı düşük olanlara göre daha az depresyon ve anksiyete yaşadıkları belirtilmiştir (aktaran Coşgun, 2010).

Correia ve Vala'nın (2003) çalışmalarına göre, yüksek adil dünya inancına sahip olma sosyal alanda yarar ve etkililiği artırmaktadır. Yüksek adil dünya inancına sahip olan bireyler adil dünya inancı düşük olanlara göre, daha pozitif olmakla beraber sosyal etkileşim yönünden daha başarılı olmaktadır.

1.3.5. Alan da Yapılan Çalışmalar Açısından Adil Dünya İnancı'nın İncelenmesi

Son zamanlarda toplumsal bir davranış belirleyici olarak görülen adil dünya inancına olan ilgi artmaktadır (Correia ve Dalbert, 2008). Dalbert (2001) ve Otto ve Dalbert (2005), adil dünya inancının, bireylere kendi yaşam olaylarını yorumlama da bakış açısı kazandırma, beklenmeyen koşulların kurbanı olmalarını engelleme ve başkalarına adil davranma gibi işlevleri olduğunu belirtmektedirler. Correia ve Dalbert (2008), adil dünya inancının sağladığı bu işlevlerin, hükümlüler açısından, içlerindeki yoğun kişisel düşmanlık ifadelerini azaltmaya yardımcı olduğunu ve sosyal adaptasyon duygusunu güçlendirdiğini belirtmektedirler. Ayrıca bu bireylerin saldırgan davranışlarını da kontrol etmelerini sağlamaktadır. Bu gibi sonuçlar,

hükümlülerin adil dünya inancını güçlendirmenin, bu bireylerin topluma karşı antisosyal davranışlarda bulunma isteklerini azaltabileceğine, daha olumlu ve adaletli hareket etmelerine katkı sağlayabileceğine işaret etmektedir (Correia ve Dalbert, 2008; Nesterova, 2009).

Feinberg, Powel ve Miller (1982) iki aşamadan oluşan araştırmalarında, ilk aşamada, araştırmaya katılanların bir kısmına kontrol edilemez uyarılar verirken, diğer kısmına kontrol edilebilir uyarılar vermektedirler. Araştırmanın ikinci aşamasında ise, katılımcıların kurbanı aşağılama konusunda farklılık gösterip göstermediklerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, kontrol edilemez uyarılar verilen grup üyeleri kurbanı daha az aşağılama eğilimi gösterirken, kontrol edilebilir uyarılar verilen grupta ise, kurbanı aşağılama eğilimi daha fazla bulunmuştur (aktaran Uğur, 2007).

Correia ve Dalbert (2008), yedinci ve dokuzuncu sınıf Portekizli öğrencilerle olan çalışmalarında, adil dünya inancı düşük ergenlerde zorbalık yapma davranışının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Bununla birlikte, adil dünya inancı düşük ergenlerin, kurban olmak ya da mağduru savunmak konusunda da ilgisiz olduklarını belirtmektedirler.

Adil dünya inancını etkileyen en önemli faktörün bireyin adaletsizliğe doğrudan maruz kalması olarak düşünüldüğünden; toplumda sosyal adaletsizliğe maruz kalan, alt kültür üyesi olan, dezavantajlı grup üyelerinin düşük adil dünya inancına sahip olacağı varsayılabilmektedir (Göregenli, 2003). Furnham ve Procter (1989), adaletsizlikle daha çok karşı karşıya kalan gruplarda, adil dünya inancının daha

düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bu önermeye, cinsiyet rolleri açısından bakıldığında, toplumda daha sık olarak adaletsizlikle karşılaşan kadınların, erkeklere göre daha düşük adil dünya inancına sahip olacağı düşünülebilir (Giray, 2009). Ancak Wagstaff (1983) ve Benson'ın (1992) araştırmaları, adil dünya inancının cinsiyetler arası farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır (aktaran, Giray, 2009). Lipkus ve Siegler'e (1993) göre, ileri yaştaki yetişkinlerin, kendilerini daha az kurban olarak görmeleriyle birlikte, adil dünya inançları da daha yüksek olmaktadır (aktaran Correia ve Dalbert, 2008).

Türkiye'de yapılan bir araştırmada, Giray (2009), suç işlemiş ve suç işlememiş ergenlerin adil dünya inancı ve bağışlayıcılık tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada suç işlemiş ve suç işlememiş ergenlerin genel ve kişisel adil dünya inançlarına bakıldığında, suç işlemiş ergenlerde adil dünya inancının daha düşük olduğu belirtilmektedir. Özellikle kişisel adil dünya inançlarının daha düşük olduğu belirtilirken; suç işlemiş grubun başlarına gelen olayları daha adaletsiz ve haksız buldukları ön görülmektedir (Giray, 2009). Uğur (2007), depresyon tanısı almış 60 kişinin genel ve kişisel adil dünya inançları ile depresyon tanısı almamış 60 kişinin genel ve kişisel adil dünya inançlarını karşılaştırmıştır. Bireylerin depresyon düzeyleri arttıkça kişisel adil dünya inançlarının düştüğünü belirtmektedir. Ayrıca depresyon tanısı almış bireylerin, kişisel adil dünya inançları düştükçe, bireylerin umutsuzluk düzeylerinin arttığı da saptanmıştır.

1.3.6. Adil Dünya İnancı ve Çocukluk Örselenme Yaşantıları Arasındaki

İlişkinin İncelenmesi

Janoff-Bulman'a (1992) göre "dünyanın iyiliği varsayımı", bireyin dünyayı olumlu ya da olumsuz olarak görme derecesini içerir. "Dünyanın iyiliği varsayımı"nın, "kişisel olmayan dünyanın iyiliği inancı" ve "insanların iyiliği inancı" olmak üzere iki temel boyutu bulunmaktadır. Bireyin, "kişisel olmayan dünyanın iyiliği"ne inancı ne kadar güçlüyse, dünyanın iyi bir yer olduğuna ilişkin inancı ve dolayısıyla dünyadaki kötülüklerin az olduğuna ilişkin inancı da o kadar güçlü olacaktır. Adil dünyaya olan inancın yüksek olması bireyin çevresine ve yaşantısına daha güvenli bakmasını sağlayacaktır. Yaşanan travmatik deneyimler, bireylerin dünyanın iyiliğine ilişkin bu varsayımlarının yıkılmasına neden olmaktadır (aktaran, Coşgun, 2010; Otto ve Dalbert, 2005). Janoff-Bulman (1989), travmatik yaşantıya maruz kalmış bireyler ve travmatik yaşantıya maruz kalmamış bireyleri, temel varsayımları açısından karşılaştırdığı araştırmasında, travma yaşantısına maruz kalmış bireylerin dünyaya ilişkin varsayımlarının daha olumsuz olduğunu bulmuştur (aktaran Coşgun, 2010).

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları da, bir travma yaşantısı olmakla birlikte bireyin yaşamını olumsuz etkileyen bir deneyimdir (Terr, 1991, aktaran Coşgun, 2010). Coşgun (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, suça yönelen ergenlerde, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma ve adil dünya inancı arasındaki ilişki incelenmiştir. İstanbul'daki bir Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalmakta olan 15-18 yaş arasındaki 200 erkek araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda ise adil dünya inancı ile çocukluk dönemi örselenme yaşantıları

arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi arttıkça, adil dünyaya olan inancın azaldığı bulunmuştur.

Magwaza (1999) çalışmasında, insan hakları ihlallerine maruz kalmış bireyler ile herhangi bir travmatik deneyim yaşamamış bireyleri dünyaya ilişkin varsayımları açısından karşılaştırmıştır. Araştırmaya katılan 65 katılımcının 36'sı yakınlarının ağır bir şekilde öldürülmesine, 29'u ise işkence ve gözaltına maruz kalmıştır. Sonuç olarak, travmatik yaşantıya maruz kalan bireylerin, travmatik yaşantıya maruz kalmayan bireylere göre dünya ve insanlara ilişkin varsayımlarının daha olumsuz olduğu bulunmuştur.

1.4. Öfke

1.4.1. Öfkenin Tanımı

Öfke, evrensel olmasının yanı sıra günlük yaşamda bireyler için önemli olan duygulardan biridir (Balkaya ve Şahin, 2003). Biagio (1989), öfkeyi, gerçek veya gerçek olarak algılanan engellenme, haksızlık, tehdit gibi durumlarda, bireyde oluşan bilişlerle ilgili bir durum olarak görmekle birlikte, bireyde rahatsızlık yaratan uyarıcılardan kurtulma isteği yaratan, güçlü bir duygu olarak tanımlamaktadır (aktaran Balkaya ve Şahin, 2003).

Spielberger'e (1991) göre öfke, basit bir şekilde sinirlenme ve kızma durumundan yoğun ve ciddi hiddet durumuna kadar değişebilen, duygusal bir tepkidir (aktaran Danışık, 2005). Öfke, bireyin beklentileri gerçekleşmeyip istek ve ihtiyaçları

engellendiğinde, varlığına ya da kişiliğine yöneltilmiş bir tehdit ya da hakaret algıladığında yaşanabilen temel bir duygu olarak tanımlanabilmektedir (Soykan, 2003). DiGiuseppe ve Tafrate'e (2004) göre de, öfke başlangıçta bir tehdit algısı oluştuğunda öznel olarak uyarılma sonucu otomatik olarak ortaya çıkan ve tehdit geçene kadar devam eden bir duygudur.

Genellikle psikoloji ve psikiyatri alanlarında öfke, sinirlilik, saldırganlık, kızgınlık, agresyon gibi kavramlar birbiriyle benzer olarak görülebilmektedir (Gülveren, 2008). Öfke duygusu, özellikle saldırganlık ve engellenme ile ilişkilendirilebilmektedir (Şahin, 2005). Saldırganlık, en önemli öfke ifade tarzı olarak görülebilmektedir (Balkaya ve Şahin, 2003). Saldırganlığın iki tür ifade biçimi bulunmaktadır. İlki, motor davranışları içeren ve kişiye veya nesneye zarar verme amacı taşıyan fiziksel saldırganlıktır (Berkowitz, 1990, aktaran Balkaya ve Şahin, 2003). İkinci ifade biçimi olan sözel saldırganlık, dışa yönlendirilmiş öfke olarak tanımlanabilmektedir (Kassinove ve Sukhodolsky, 1995, aktaran Balkaya ve Şahin, 2003). Spielberger, Reheiser ve Sydeman (1995), öfkenin daha çok duygu ve tutumlarla ilişkili olduğunu, saldırganlığın ise, başka bireylere veya nesnelere ilişkin zarar veren davranışları içerdiğini belirtmektedirler (aktaran Balkaya ve Şahin, 2003). Engellenme öfkede olduğu gibi (Danışık, 2005), saldırganlığın ortaya çıkmasında da etkili olmaktadır (Worchel, 2000, aktaran Ayan, 2007).

Öfke insan yaşamında hem yararlı hem de yıkıcı işlevlere sahip olan bir duygu olarak ifade ediliş tarzlarına göre değişmektedir. Bazı bireyler öfke duygularını bastırmayı, yok saymayı tercih ederken, bazıları saldırgan davranışlarla kendisine ve çevresine zarar vererek yansıtmayı tercih etmektedirler. Birey tarafından kontrol edilebilen,

anlaşılan, ifade edilmeye çalışılan öfke duygusu işe yarayan bir durumdur. Ancak bireyler öfkelendiklerinde kendilerini haklı gördüklerinden kendilerini sürekli savunarak, öfke kontrolünü sağlamada güçlük yaşayabilmektedirler (Avcı, 2006). Öfke diğer duygular gibi, doğal ve evrensel bir boyuta sahip olmakla beraber, sağlıklı bir şekilde yaşandığında yapıcı ve kişiler arası iletişimi düzeltici olabilen bir duygudur (Soykan, 2003). Yoğun bir şekilde yaşanan öfke sonucunda, birey öfkelerini sağlıklı bir şekilde ifade edemediğinde, birçok olumsuzlukla karşılaşabilmekte ve problem çözme becerileri zarar görebilmektedir (Danışık, 2005). Dolayısıyla öfke kontrol edilemeyerek yıkıcı bir şekilde davranışlara yansıdığında son derece zararlı sonuçlar doğurabilmektedir (Soykan, 2003).

1.4.2. Öfke ile ilgili Kuramsal Yaklaşımlar

Genellikle öfke, kızgınlık ve saldırganlık benzer olarak kabul edilen kavramlardır. Saldırganlıkla ilgili varsayımlar, görüşler, kuramlar öfke için de geçerli olabilmektedir. Köknel'e (2005) göre, saldırganlık, öfkenin dışa yönlendirilmiş yanı olmakla birlikte bir nesneye veya kişiye zarar vermeye yönelik belirtisi olarak tanımlanabilmektedir. Saldırganlık içe atılmış duyguların açığa çıkmasından ziyade öfkenin eyleme geçmesi olarak görülebilmektedir (aktaran Gülveren, 2008).

Freud'a göre, öfke içgüdüsel olmakla beraber saldırganlık da "ölüm içgüdü" olarak tanımlanabilmektedir (aktaran Çelik, 2005). Ölüm içgüdü olarak da, saldırganlığın bir nesne veya kişiye karşı yıkıcı davranışlara neden olabileceğini belirtmektedir (aktaran Gülveren, 2008). Freud, saldırganlığı, açlık ve susuzluk dürtüleri gibi doğuştan gelen, doyum sağlanıncaya kadar devam eden bir dürtü olarak

görmektedir (Doob ve Wood, 1972, aktaran Morris, 2002). Saldırganlığın kontrol edilebileceğini düşünmekle birlikte Freud, insan doğasının bir parçası olarak saldırganlığın hiçbir zaman ortadan kaldırılamayacağını ileri sürmektedir (Taylor ve Peplau, 2007, aktaran Gülveren, 2007). Freud'a göre, saldırganlık doğrudan ifade edilmediğinde, bireyin içerisinde belirli bir enerji dışarı çıkarılamayacaktır. Bu durum, bir takım problemlere, davranış bozukluklarına neden olabilecektir (Cüceloğlu, 2005, aktaran Gülveren, 2008). Freud'un görüşleri doğrultusunda, saldırganlık dürtüsünün ifade edilmesi, bu dürtünün azalmasını sağlayacaktır. Doob ve Wood'a (1972) göre, bazen saldırganlıklarını ifade etmeye yöneltilen kişiler, öfkelerinin dağıldığını görebilmektedirler. Diğer taraftan, öfkeli olmadığı halde saldırganlık ifade etmeye yönlendirilen kişiler, daha fazla sakinleşmek yerine, daha da saldırgan hale dönüşebilmektedirler (aktaran Morris, 2002).

Bilişsel davranışçı yaklaşıma göre, öfke, biliş ve davranışın birbirinden etkilendiği, bilişsel bir kökeni olan duygusal durum olarak açıklanmaktadır. Bireyde oluşan duygusal bir uyarılma ve buna gösterilen davranış, bireyin olayı bilişsel olarak yapılandırmasıyla ilişkilendirilmektedir. Yaşanan herhangi bir olay, birey tarafından engellenme, haksızlık, aşağılama veya saldırı gibi algılandığında, duygusal uyarılma olarak öfke duygusu yaşanmaktadır. Bu duygusal uyarılma da, sözel olarak ya da iç çekilme gibi bir takım davranışlara neden olmaktadır (Balkaya, 2001, aktaran Şahin, 2005). Bu kurama göre, bireyler yaşamlarında karşılaştıkları olaylar karşısında farklı tepkiler ortaya koymaktadırlar. Dolayısıyla bireyler olaylara karşı duygularını da farklı şekillerde belirtmektedirler. Bireyin duyguları onların durumu nasıl algıladığına, olayın kendisi için önemine göre belirlenir. Tüm duygusal durumlarda bireyin sinir sistemi uyarılmakla beraber verecekleri duygusal tepkileri o anki

koşulları tarafından oluşturulur (Morris, 2002). Berkowitz de (1990) öfke duygusunun bireyde nasıl ortaya çıkacağıın, sahip olunan mantıklı ya da mantık dışı inanışlar, geçmiş yaşantılar ve olayla ilgili çağrışımlar tarafından düzenlendiğini belirtmektedir (aktaran Danışık, 2005).

Sosyal öğrenme kuramı, bireylerdeki saldırganlığın, acı ve engellenme durumlarına karşı doğuştan gelen bir davranış olmadığını savunmakla birlikte saldırganlık dürtüsünün boşaltılmaya kadar birikmediğini aktarmaktadırlar. Bu yaklaşıma göre, saldırganlık bireyler tarafından büyük ölçüde öğrenilmiş bir davranıştır (Morris, 2002). Bandura'ya (1973) göre, engellenme, haksızlık, saldırganlığı can sıkıcı durumlarla baş etme yolu olarak öğrenmiş bireylerde saldırganca davranışa neden olmaktadır (aktaran Morris, 2002). Birey engellendiği zaman, dışarıdan gelen bu duygusal uyarıcılara karşılık ortaya koyduğu davranışlar stres verici durumla baş etmek amacıyla öğrenilmiştir. Birey bu durum karşısında geri çekilebilir, alkol ve madde kullanarak durumdan kurtulmaya çalışabilir, saldırganca davranabilir ya da engelden kurtulmak için çaba ve başarıma davranışı gösterebilir (Avcı, 2006).

Öğrenme kuramcılarının göre, model alma, özdeşleşme, taklit ve pekiştirmeler, öfke ifade edilmesinin öğrenilmesini sağlamaktadır. Köknel'e (2000) göre, çocuk toplum tarafından doğru olarak kabul edilen davranış kalıplarını tekrar etmeyi ve bu davranışları benimsemeyi; küçük yaştan itibaren anne ve babasını gözlemleyerek ve onların çocuğun davranışlarına yönelik geri bildirimlerini alarak öğrenmektedir. Toplum tarafından onay gören davranışları içselleştiren çocuk, öfkeyi sağlıklı bir şekilde ifade etmeyi öğrenemezse, öfke duygularını yoğun bir şekilde yaşamının

yanında çatışma yaratabilecek durumlarda saldırgan davranışlara yönelebilmektedir (aktaran Çelik, 2005).

1.4.3. Öfkenin Nedenleri

Erişkin dönemde, öfkenin yoğun ve sağlıksız olarak yaşanmasının bir nedeni, çocukluk ve ergenlik döneminde, bireyin öfkesiyle uygun bir şekilde nasıl baş edebileceğini öğrenememesi olabilmektedir (Duran, 2005).

Bireyin ailesel özellikleri ile şiddet davranışı göstermesi arasındaki ilişkisel faktörlere bakıldığında; ebeveynlerin psikolojik problemleri, anne, baba ve çocuk arasında yakınlık ve şefkatin olmaması, çocukların ailesinde şiddete maruz kalması gibi risk etmenleri sayılabilmektedir (Boulter, 2004). Özellikle çocuğun ebeveynleri tarafından şiddete maruz kalması, ileride saldırgan davranışlara karşı eğilimini artırabilmektedir (Ayan, 2007).

Avcı ve Güçray (2010), 14-18 yaşları arasında şiddet davranışı gösteren ergenlerin aileleri (n=54) ile şiddet olaylarına karışmamış ergenlerin ailelerini (n=54), öfke düzeyleri ve öfke ifade biçimleri ile aile işlevleri açısından değerlendirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, aileler öfke düzeyleri açısından değerlendirildiğinde; şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin, diğer grupta yer alan ergenlerin ailelerine oranla, sürekli öfke, içe yönlendirilmiş öfke ve dışa yönlendirilmiş öfke düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Şiddet davranışı göstermeyen ergenlerin ailelerinin öfke kontrolünde daha başarılı oldukları görülmüştür. Ayrıca şiddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin özelliklerine bakıldığında; iletişim,

duygusal tepki verme, problem çözüme becerileri, davranış kontrolü ve ilgi gösterme konusunda daha yetersiz olduklarını belirtmektedirler (Avcı ve Güçray, 2010).

Çocukluğunda şiddete uğrayan bireylerin erişkin dönemde ciddi davranış bozuklukları gösterdikleri ve kendi çocuklarına daha çok öfkeli ve saldırganca davrandıkları belirtilmektedir (Frias-Armenta, 2002; Dilillo, Tremblay ve Paterson, 2000, aktaran Özmen, 2004).

Bireylerde öfkeye neden olan etmenlerden biri de, günlük yaşamlarında karşılaştıkları güçlüklerle baş etmek durumunda kalmaları olabilmektedir. Karşılaşılan durumlar bireyde hayal kırıklığı yaşanmasına neden olarak, öfke duygusunu ortaya çıkarabilmektedir (Şahin, 2005). Öfkenin nedenleri arasında, ekonomik, sosyal veya kişiler arası problemler de yer almaktadır (Şahin, 2005). Ayrıca bireyin psikiyatrik bir rahatsızlığının olması da başka bir etkidir. Saldırganlık, özellikle antisosyal kişilik bozukluğu olanlarda görülen bir davranış örüntüsüdür (Koroğlu, 2007).

Birey, fiziksel saldırı, eleştiri, baskı, engellenme ya da yoksun bırakılma gibi durumlara maruz kalabilir. Bu durumlarda bireyde öfkeye neden olmaktadır (Beck, 1979, aktaran Gülveren, 2008). Öfke ile baş etme yolları sağlıklı bir şekilde öğrenilemediğinde, fiziksel, psikolojik, sosyal veya hukuksal problemler ortaya çıkabilmektedir (Şahin, 2005).

1.4.4. Öfke İfade Tarzları

Spielberger (1991) öfke ifade ediliş biçimlerini üç boyutta ele almıştır. Bunlar; içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke ve öfke kontrolüdür. İçe yönlendirilen öfke, öfkeli düşünce ve duyguları bastırma eğilimini içermektedir. Dışa yönlendirilen öfke ise, öfkenin çevredeki eşya ya da kişilere yönelmesini içermektedir. Öfke kontrolü, öfkenin ifade edilmesini ya da hissedilmesini engelleme becerisini belirtmektedir (aktaran, Bridewell ve Chang, 1997). Spielberger (1991) öfkenin durumsal ve süreklilik gösteren olguları da içerdiğini belirtmiştir. Spielberger'e (1991) göre, durumsal öfke, kişinin amaca yönelmiş davranışının engellenmesi ve bu durumu haksızlık olarak algılaması karşısında, ne boyutta gerginlik, kızgınlık, sinirlilik, hiddet gibi duyguların hissedildiğini yansıtan bir duygu durumudur. Sürekli öfke ise, durumsal öfkenin ne sıklıkta ortaya çıktığını belirtmektedir. Diğer bir deyişle durumsal öfke, öfkenin şiddet boyutunu belirtirken, sürekli öfke ise ne sıklıkta yaşandığını belirtmektedir (aktaran, Özer, 1994).

Kontrol edilemeyen öfke hem çevre hem de insana zarar vermektedir. İnsanın yaşamını devam ettirebilmesi için oldukça gerekli bir olgu olan öfke, bu işlevselliği yanında yaratabileceği zarardan ötürü yönetilmesi gereken de bir duygudur. Öfke, açık bir şekilde, doğrudan gözlemlenebildiği gibi aksi de mümkündür. Sözel ve davranışsal ifadeler karşı tarafa zarar verme potansiyeli taşır. Bu zararın önlenmesi adına farkındalığın ve telkinin olması gereklidir (Soykan, 2003).

1.4.5. Kadınlarda Öfke

Winkler, Pjrek ve Kasper'e (2005) göre, öfke tepkilerinde cinsiyetler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır (aktaran, Özen ve arkadaşları, 2010). Öfkenin ifade biçimi olarak görülen (Balkaya ve Şahin, 2003), saldırganlık davranışlarında kadın ve erkeklerin toplumsal rollerinin farklı olmasının etkili olduğu düşünülmektedir (Morris, 2002). Saldırganlığa ilişkin kültürlerarası yapılan çalışmalarda (Maccoby ve Jacklin, 1974; Whiting B. ve Whiting J., 1975), erkeklerin kadınlara göre daha saldırgan oldukları belirtilmektedir (aktaran Morris, 2002). Diğer taraftan öfkelenme sıklıklarını inceleyen Averill (1983) kadınların da, erkekler kadar öfkelendiklerini, öfke yoğunluklarının ve öfke nedenlerinin de benzer olduğunu belirtmiştir.

Kadınlar ve erkeklerin, öfkelerini ifade etme tarzlarının da farklılık gösterdiği görülmektedir. Lerner (1996) ve Sharkin'e (1993) göre, erkekler kadınlara göre öfke duygularını daha doğrudan ortaya koymaktadırlar. Kadınlar ise, öfkelerini daha dolaylı ifade etmektedirler (aktaran, Balkaya ve Şahin, 2003). Biaggio ve Godwin (1987), erkeklerin öfkelendiklerinde öfkelerini daha çok fiziksel tepkilerle ifade ettiklerini, kadınların öfkelerini daha örtük bir şekilde ifade etmeyi seçtiklerini belirtmektedirler. Lemkau ve Landan'da (1986) kadınların yaşadıkları öfkeyi bastırdıklarını belirtmektedir (aktaran Avcı, 2009).

Eagly ve Steffen (1986), kadınların, kendilerine ve kurbanlarına getireceği tehlike ve zararı düşünerek, suçluluk ve endişe duygularına kapıldıklarını ve öfkelerini içselleştirdiklerini belirtmektedirler (aktaran Avcı, 2009). Avcı (2009) yaptığı çalışmasında 13-16 yaşları arasında 8. sınıfa giden 495 öğrencinin öfke ifade

tarzlarıyla arkadaş ilişkilerini incelemiştir. Çalışmasının sonucunda arkadaşlık ilişkileri ölçeğinden güven, kendini açma ve özdeşim alt boyutları sonuçlarına göre, kızlar erkeklerden daha sevecen, sakin, empatik olarak belirtilmişlerdir. Avcı (2009) kızların arkadaşlıklarını kaybetmemek için öfkelerini bastırdıklarını ve kontrol edebildiklerini belirtmektedir.

Balkaya ve Şahin'in (2003), 319 kadın, 432 erkek ve cinsiyetini belirtmeyen 5 kişi olmak üzere toplam 756 kişi ile yaptıkları "Çok Boyutlu Öfke Ölçeği" çalışmalarında, kadınların öfke belirtileri açısından, duyarlı olduğu durumların "eleştirilme, ciddiye alınmama, haksızlığa uğrama" olduğu sonucu elde edilmiştir.

1.4.6. Öfke ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Thomas ve Smith (2000), 9 ile 19 yaş arası şiddet davranışı gösteren kızlar ile şiddet davranışı göstermeyen kızlar açısından öfke ifade tarzlarını ve kişiler arası ilişkileri inceledikleri çalışmalarında, şiddete yatkın olan kızların sürekli öfkelerinin, şiddete yatkın olmayan kızlara göre daha yüksek ve yoğun olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Şiddete yatkın olmayan kızların sadece belirli durumlarda öfke duygusu gösterdikleri belirtilmektedir (Thomas ve Smith, 2000).

Ekinci, Topçuoğlu, Bez, Sabuncuoğlu ve Berkem (2011), temel başvuru şikayeti olarak ebeveynlerinin bildirdiği agresif davranışları olan 1 ve 6 yaş arası 72 çocuk ve karşılaştırma grubu olarak sağlıklı 72 çocuğun anneleri ile, erken çocukluk döneminde agresyonu incelemiştir. Araştırma sonucunda, annenin ebeveynlikle

ilgili yetersizlik hisleri, anne babanın öfke kontrolü ile ilgili olumsuz deneyimleri ve ebeveynler arası çatışmalar agresif davranışları olan çocuklarda daha yüksek bulunmuştur.

Wood ve Newton (2003), İzlandalı erkek hükümlülerde, kişilik ve suça ilişkin tutumlarının öfke düzeylerinde rolünü inceledikleri çalışmalarında, şiddet suçu işlemiş hükümlüler ile şiddet suçu işlememiş hükümlüler arasında öfke puanları açısından anlamlı bir fark bulamamışlardır. Aynı çalışmada, yeniden suç işleme, psikotizm ve nevroz arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Lutwak, Panish, Ferrai ve Razzino (2001), utanç ve suçluluğun, olumlu beklentiler ve öfke ifadesiyle ilişkisini inceledikleri araştırmada, 174 kız ve 91 erkekle çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, kız öğrencilerin suçluluk ile dışa yönlendirilen öfke puanları arasında negatif ilişki; öfke kontrol puanları ile suçluluk arasında ise pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca her iki cinsiyette, utanç ve içe yönlendirilen öfke arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur (aktaran Gülveren, 2008).

Duran (2005), 15 ile 18 yaş arası öfke düzeyi yüksek ergenlerle ilgili çalışmasında, öfke düzeyi yüksek 20 öğrencinin 10'unu araştırma grubuna, 10'unu karşılaştırma grubuna yerleştirerek, katılımcılara bilişsel-davranışçı yaklaşım yöntemleriyle oluşturulan öfke kontrol programı uygulamıştır. Araştırma sonucunda, araştırma grubundaki ergenlerin sürekli öfke, içe yönlendirilmiş öfke, dışa yönlendirilmiş öfke düzeyleri azalırken, öfke kontrol düzeylerinin ise anlamlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Albayrak ve Kutlu (2009), 276 lise son sınıf öğrencisinin öfke ifade

tarzları ve ilişkili etkenleri inceledikleri çalışmalarında, saldırgan davranış biçimine sahip olduğunu belirten öğrencilerin sürekli öfke, içe yönlendirilmiş öfke, dışa yönlendirilmiş öfke düzeylerini yüksek, öfke kontrol düzeylerini ise düşük olarak saptamışlardır.

Yıldız (2009) %35'i öldürme ve yaralama suçu, %35'i cinsel suç, %30'u hırsızlık suçu işlemiş 117 erkekle yaptığı çalışmada, öldürme ve yaralama eylemini gerçekleştiren grubun, diğerlerine göre daha yüksek öfke kontrol puanına sahip olduğunu belirtmektedir.

Bostancı, Çoban ve Tekin'in (2006) üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre öfke ifade tarzlarını inceledikleri çalışmada, üniversite öğrencileri arasında "çabuk öfkelenme" sorunu yaşayanlar %21,6 oranında, "öfke kontrolünde güçlük çekme" sorunu yaşayanlar %9,5 olarak saptanmıştır (aktaran, Özen, Bez, Arı ve Özkan, 2010).

Kronik hastalığı olan 10-12 yaş arası ergenlerde öfke ifade tarzları ve ilişkili faktörlerin incelendiği bir araştırmada, ergenlerin sürekli öfke ve öfke kontrol puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, ergenlerin yüksek öfke düzeylerine sahip olduğunu göstermekle birlikte öfkelerini kontrol edebildiklerini de belirtmektedir (Bodur, İnfal ve Kurt, 2010).

Ersen ve arkadaşlarının (2011) Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 107 kadın hükümlü ve karşılaştırma grubunu oluşturan 77 kadınla yaptıkları çalışmanın sonucunda; katılımcıların öfkeyle ilgili düşünceler bölümünde, “öfkesine”, “diğerlerine”, “kendisine” ve “dünyaya” ilişkin düşüncelerine de bakılmıştır. Hükümlü olan kadınların tüm bu alt başlıklarda diğerlerine göre anlamlı bir şekilde yüksek puanlar aldığı gözlenmektedir. Ceza evi koşullarının öfke duygusunda artışa neden olabileceğinin yanında hükümlü olan kadınların gerçekleştirdikleri eylemin nedenlerini kendilerine ve dış dünyadaki olumsuzluklara atfetmeleri de bu durumun nedeni olarak görülebilmektedir (Ersen, İlnem, Havle, Yener, Karamustafalıoğlu ve İpekçioğlu, 2011).

1.4.7. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları ile Öfke İfade Tarzları

Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çocukluk ve ergenlik döneminde travma yaşantısına maruz kalan çocuklarda şiddet eğilimi yüksek olabilmektedir. Travma yaşantılarına maruz kalmış bireylerde, çevreye ve kendine karşı öfke ve intikam duygularının yüksek olması ve uzun bir süre içinde bulunduğu korku, nefret ve öfke atmosferinden hemen kurtulamamasının nedeni, insan kaynaklı bu yıkıcı problemlere mantıklı bir çözüm getirememesi olabilmektedir (Algül, Ateş, Gülsün, Doruk, Semiz, Başoğlu, Ebrinç ve Çetin, 2009).

Ergenlerle yapılan çalışmalar da (Avcı 2006, Boulter 2004, Balcıoğlu ve ark., 2000) ebeveyn ve onların çocuk yetiştirme tutumlarının bireyin şiddet davranışı gösterme eğilimini artırdığı görülmektedir. Ayrıca Pelcovitz, Kaplan ve Goldenberg (1994),

Gorey ve Leslie (1997) çocukluk döneminde cinsel istismara uğramış olanlarda öfke tepkileri ve dürtü bozukluğunun gözlenebildiğini belirtmektedirler (aktaran Taner ve Gökler, 2004).

Milligan ve Andrews (2005) 89 kadın hükümlüde, intihar ve kendine zarar verici davranış, utanç, öfke ve çocukluk çağı kötüye kullanımını inceledikleri çalışmalarında, kendine zarar verme davranışı ile utanç, öfke ve istismar değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Araştırma sonucunda, cinsel istismara maruz kalan katılımcılarda, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke ve bedensel utanç arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Burack, Flanagan, Peled, Sutton Zygmuntowicz ve Manly (2006), istismara maruz kalan ve istismar yaşantısı olmayan okul çağı çocukları ve ergenlerin arkadaşlık ilişkilerini karşılaştırdıkları çalışmalarında, istismara maruz kalan çocuk ve ergenlerin, arkadaşlarına öfke ve düşmanlık duyguları gösterdiklerini ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin daha zayıf olduğunu gözlemlemişlerdir (aktaran Korkut, 2012).

Clarke, Stein, Sobota, Marisi ve Hanna'nın (1999), çocukluğunda fiziksel veya cinsel istismara maruz kalmış 439 hükümlü ile yaptığı çalışma sonucunda, hükümlülerin yarısından fazlasının hiçbir neden yokken birisine saldırdığı saptanmıştır (aktaran Ovacık, 2008).

Korkut (2012), 14 ile 18 yaş arasında olan öğrencilerde, çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, çocukluk döneminde fiziksel, cinsel ve duygusal istismara uğrayan öğrencilerin, çocukluklarında istismara uğramayan öğrencilere göre, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfke puanları yüksek, öfke kontrol puanları ise düşük bulunmuştur.

Alkol ve madde bağımlılığı tanısı alan 200 hastada, çocukluk çağı travmasının öfke, agresyon ve dürtüsellikle ilişkisinin incelendiği bir çalışmada, çocukluk çağı kötüye kullanım ve ihmal yaşantısı olanlarda, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke puanları daha yüksek bulunurken, öfke kontrol puanları da anlamlı bir şekilde düşük olarak saptanmıştır (Çınar, 2010).

Antisosyal kişilik bozukluğu olan erkeklerle yapılan bir çalışmada, saldırganlık düzeyi yüksek grup ile saldırganlık düzeyi düşük grup arasında çocukluk çağı travmaları incelenmiştir. İki grupta da çocukluk çağı istismarına uğradığını bildirenlerin oranı yüksek olmakla birlikte saldırganlık düzeyi yüksek olan grubun çocukluk çağı travma yaşantısına maruz kalma oranı daha yüksek bulunmuştur. Bu grupta, vücutça ağır yaralanma, dayak, kötü muameleye maruz kalma ve anne babadan ayrılma oranı da daha yüksek olarak görülmektedir (Algül ve ark., 2009).

1.4.8. Adil Dünya İnancı ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Schmid'e (2005) göre bireylerin öfke kontrolünü kaybederek öç alma duygularını tetikleyen durumların oluşmasında her zaman haksızlık algısı söz konusudur ve bu haksızlık algısı da bireyde saldırganlığa neden olabilmektedir (aktaran, Abayhan, 2007).

Otto ve Dalbert'in (2005) suça yönelmiş ergenlerin adil dünya inançlarına ilişkin yaptıkları çalışmaları bu konu üzerine yapılmış az sayıdaki araştırmadan bir tanesidir. Araştırma sonuçlarına göre, adil dünya inancı yüksek olan suça yönelmiş ergenler, yargılanma süreçlerini daha adil ve kendilerini de yaşanan olay açısından hatalı olarak kabul etmektedirler. Ayrıca yüksek adil dünya inancına sahip olan ergenlerin öfke kontrolü açısından daha iyi oldukları belirtilmektedir.

Başka bir araştırmada, 48 erkek ve 63 kadın lisans öğrencisinin adil dünya inancı ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin adil dünya inancı puanlarıyla içe yönelik öfke puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin içe yönelik öfkeleri yükseldikçe adil dünya inançları düşmektedir. Aynı çalışmada, adil dünya inancı puanlarıyla öfke kontrol puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, adil dünya inancı yüksek olan öğrencilerin, öfke kontrol düzeyleri de yüksek bulunmuştur (Nesbit, Blankenship ve Murray, 2012).

Dalbert'in da (2002), 67 erkek ve 76 kız öğrenciyle, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, kişisel adil dünya inancı ile içe yönlendirilen öfke puanları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada, genel adil dünya inancı ile öfke kontrol puanı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

1.5. Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Adil Dünya İnancı ve Öfke İfade Tarzları ile Psikolojik Semptomlar Arasındaki İlişki

Bireylerin maruz kaldığı stresli yaşam olayları, bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal dengesini bozmakla birlikte, ceza evinde bulunmak birçok yönüyle bireyleri etkilemektedir. Sosyal ortamından kopma, adli durumun devam etmesi, bireyin bilişsel algısı ve problem çözme becerisi gibi faktörler çeşitli sonuçlara yol açmaktadır. Dolayısıyla psikolojik bozukluklar ve psikopatolojik davranışa eğilim, stresli yaşam olaylarıyla bağlantılı olabilmektedir (Saatçioğlu, Türkcan, Işıklı ve Uygur, 1995).

Saatçioğlu ve arkadaşları (1995), Bakırköy Ruh ve Sinir Hastanesi'nde, 1989-1993 yılları arasında, tutuklu servisinde yatırılan 81 hastaya ait tıbbi dosyaları inceledikleri çalışmalarında, katılımcıların %75 gibi bir çoğunluğunun adam öldürme veya adam öldürmeye teşebbüs suçu işlediklerini belirtmişlerdir (Saatçioğlu ve ark., 1995).

1.5.1. Çocukluk Örselenme Yaşantılarına Maruz Kalma ve Psikolojik

Semptomlar

Bireyde, olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin yarattığı ruhsal etkiler uzun süre devam edebilmektedir. Maruz kalınan örselenme yaşantılarının şiddeti ve sıklığı, bireyde gelişen psikolojik semptomların çeşitliliğini ve sıklığını artırmaktadır (Özen, Antar, Özkan ve Sır, 2004).

Çalışmalarda (Yargıç, Tutkun ve Şar, 1994; Zoroğlu, Yargıç, Tutkun ve Şar, 1996), çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalmanın, yetişkinlikteki ruhsal bozukluklarla ilişkisine bakıldığında; bu bireylerin depresyon, cinsel bozukluklar, dissosiyasyon, konversiyon bozukluğu, panik bozukluğu, alkol kullanımı, intihar gibi psikolojik semptomlara daha eğilimli olduğu; kişiler arası ilişkilerde ise, daha güvensiz, şüpheli ve çekimser oldukları belirtilmektedir (aktaran Bostancı, Albayrak, Bakoğlu ve Çoban, 2006).

Springer, Sheridan, Kuo ve Carnes (2007), çocukluk döneminde fiziksel istismara uğramış, depresyon, anksiyete, öfke gibi psikolojik belirtileri ve çeşitli sağlık sorunları olan 2000'den fazla orta yaşlı kadın ve erkekle bir çalışma yaparak, erişkin dönemdeki etkileri incelemiştir. Çocukluklarında fiziksel istismara maruz kalmış bireylerin, yetişkinlikte depresyon, anksiyete ve öfke düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmektedir. Aile içi şiddete maruz kalan ya da tanık olan çocuklarda, depresyon, anksiyete, kızgınlık ve dürtüsel bozuklukların belirgin oranda yüksek olduğu görülmektedir (Şahin, 2007). Çocukluk döneminde fiziksel istismara uğramış bireylerde, intihar düşünceleri ve girişimlerine eğilim de yüksek olmaktadır (Tackett 2002; aktaran Taner ve Gökler, 2004).

Pelcovitz, Kaplan ve Goldenberg (1994), çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalanlarda, yüksek düzeyde depresyon görülmele birlikte, cinsel istismara uğrayanın benlik saygısının da ciddi zarar gördüğünü belirtmektedirler (aktaran Taner ve Gökler, 2004). Çocukluk döneminde istismara maruz kalma sonucunda; majör depresyon, kaygı bozuklukları, dissosiyatif bozukluklar, uyku bozuklukları, somatizasyon, davranış bozuklukları travma sonrası stres bozukluğu gibi pek çok tanı görülebilmektedir (İşeri, 2007). McCauley, Kern ve Kolodner (1997), 2000 kadımla yaptıkları araştırmada, çocukluğunda fiziksel veya cinsel istismara uğramış olan kadınlarda, daha fazla, depresyon, anksiyete ve öz kırım girişimleri görüldüğünü belirtmektedirler (aktaran Çınar, 2010). Yetişkin bireylerle yapılan başka bir çalışmada çocukluğunda istismara maruz kalan bireylerde, gastrointestinal bozukluklar ve somatizasyon bozukluğunun da yüksek oranda olduğu bildirilmektedir (Baccini, Pallotta, Calabrese, Pezzotti ve Corazziari, 2003).

Çocukluk yaşamında örselenmeye maruz kalmanın, ileriki yaşlarda psikiyatrik sorunlarda önemli bir artışa neden olduğu bildirilmektedir. Çocukluk döneminde fiziksel, duygusal, cinsel örselenmelerden hangisine maruz kalınırsa kalınınsın karşılaşılan genel psikiyatrik sorunlar, depresyon, anksiyete bozuklukları, davranış bozuklukları ve travma sonrası stres bozuklukları olmaktadır (Dursunkaya, 2007).

1.5.2. Adil Dünya İnancı ve Psikolojik Semptomlar

Uğur (2007) depresyon tanısı alan 60 kişi ile depresyon tanısı almayan 60 kişi arasında adil dünya inancının depresyon, umutsuzluk ve kontrol odağıyla ilişkisini incelemiştir. Araştırmasının sonucunda, depresyon puanları arttıkça bireysel adil dünya inancının düştüğü saptanmıştır. Bununla birlikte bireysel adil dünya inancı düştükçe umutsuzluk duygusunun arttığı da gözlemlenmiştir. Adil dünya inancı ile depresyon arasındaki ilişkiye bakıldığında, dünyaya ilişkin adil dünya inancının düşmesiyle depresyonun artmasını beklemek olağan gözükmemektedir, ancak dünyanın adil bir yer olmadığına inanmak, kişi için koruyucu bir işlev niteliği görerek, kendi başarısızlıklarının da üstünü örtebilmektedir (Uğur, 2007). Taylor ve Brown'a (1988) göre bireylerin çoğunlukla kendileri, dünya ve geleceğe ilişkin varsayımlarıyla hareket etmeleri, gerçekte bağlantısı olmasa da kişi için olumlu yanılsamalara sebep olabilmektedir (aktaran Uğur, 2007). Benson ve Ritter (1990) yakın bir zamanda işini kaybedenlerle çalışanları adil dünya inançlarına göre ayırarak depresif duygular açısından karşılaştırmıştır. İşini kaybeden grubun diğerlerine göre daha yüksek oranda depresyon belirtisi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Benson ve Ritter yaşanan olumsuz olaylar karşısında dünyaya ilişkin adil dünya inancının değişmemesi durumunda depresyonun daha şiddetli olacağını belirtmektedirler (aktaran Uğur, 2007).

1.5.3. Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik Semptomlar

Bastırılan öfke ya da saldırgan davranışlarla ifade edilen öfke, hem fiziksel hem de psikolojik sağlıkla ilişkili olabilmektedir (Danışık, 2005). Öfke psikiyatrik bozukluklar ile bağlantılı bir duygudur (Özen ve ark., 2010).

Bridewell ve Chang (1997) araştırmalarında, depresyon, kaygı ve düşmanlık belirtileri ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelemişler, içe yönlendirilen öfkenin, depresyon ve kaygının belirleyicisi olduğunu saptamışlardır (aktaran Danışık, 2005).

Özen ve arkadaşları (2010) çeşitli fakültelerde öfke kontrolünde güçlük yaşayan 50 kız ve 50 erkekle yaptıkları çalışmalarında, kızlarda anksiyete ve duygudurum bozukluklarını yüksek olarak; erkeklerde ise somatoform bozukluklar ve dürtü kontrol bozukluğunu en yüksek olarak bildirmişlerdir. Çalışmada depresif belirti oranları, orta ve yüksek oranda öfke tepkisi ve şiddet davranışı gösteren öğrencilerde yüksek bulunmuştur. Ayrıca, araştırmada, kızlarda saldırgan davranışların yüksek oranda olumsuz kendilik algısıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Özen, Bez, Arı ve Özkan 2010).

Güleç ve arkadaşları (2005), majör depresif bozukluk tanısı almış 32 hasta ve 34 sağlıklı kişide, depresyonda gelişen bedensel belirtileri inceledikleri araştırmalarında, depresyon hastalarında içe yönlendirilen öfke düzeyi daha yüksek; öfke kontrol düzeylerinin de daha düşük olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Saatçioğlu ve arkadaşları (1995), Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde, 1989-1993 yılları arasında, tutuklu servisinde yatırılan 81 hastaya ait tıbbi dosyaları incelemişlerdir. Adam öldürme eylemi gerçekteşirmiş olan tutukluların, şiddet davranışını yakınlarına, özellikle eş ve çocuklarına karşı gerçekteşirdikleri görülmüş; depresif tablolar arasında yüksek oranda majör depresyon ve depresif uyum bozukluğu belirlenmiştir (Saatçioğlu, Türkcan, Işıklı ve Uygur, 1995).

Danışık (2005), 311'i kadın, 214'ü erkek toplam 555 ergende, sürekli öfke, öfke ifade tarzları ile problem çözüme becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, öfkelerini bastıran ve saldırganca davranışta bulunan ergenlerin psikolojik semptomları, öfkelerini kontrol edebilen ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur.

Koh (2003) öfke ve bedenselleştirme ile ilgili yaptığı araştırmada, ifade etme biçimine göre depresif bozukluktaki bedenselleştirmenin öfke dışavurumuna, anksiyete bozukluklarındaki bedenselleştirmenin ise öfkenin bastırılmasına bağlı olarak gelişebileceğini bildirmektedirler (aktaran Güleç, Sayar ve Özkaymak, 2005).

1.6. Araştırmanın Amacı

Çocukluk yıllarında yaşanılan olumsuz deneyimler, bireyin dünyanın adil olduğuna dair inançlarını etkilerken, bireyde öfke duygularına da neden olabilmektedir. Bu araştırmanın amacı, yukarıda verilen bilgilerden yola çıkarak, adam öldürme eylemi gerçekteşirmiş olan kadın hükümlülerde, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına

maruz kalma, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Kadınların sosyo-demografik özellikleri incelenerek, eylemin nedenlerine ilişkin bilgiler toplanılmak istenmiş ve ailelerine ilişkin özellikleri açısından; ailesinde şiddet, aile ilişkileri, ailesinde problem yaşadığı birinin olup olmaması gibi durumların, çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesinin de önemli olacağı düşünülmüştür.

Araştırmada adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda, çocukluk örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyi, adil dünya inancı, öfke ifade tarzları ve psikolojik semptomlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi ise araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel hipotezine göre; adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda, çocukluk döneminde örseleyici yaşantılara maruz kalma düzeyi yükseldikçe, adil dünya inancının azalması, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke düzeyleri artarken, öfke kontrol düzeyinin düşmesi beklenmektedir.

Alt hipotezler:

1) Katılımcılarda, ailesinde şiddet olanların, ailesinde şiddet olmayanlara göre, çocukluk örselenme yaşantıları daha yüksek, adil dünya inançları daha düşük, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfkeleri daha yüksek, öfke kontrol düzeyleri ise daha düşüktür.

2) Aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerin, aile ilişkilerinde problem yaşadığını ifade edenlere göre, çocukluk örselenme yaşantıları daha yüksek, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfkeleri daha yüksek, öfke kontrol düzeyleri daha düşüktür.

3) Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda, çocukluk örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyi arttıkça, depresyon ve anksiyete düzeyi de artmaktadır.

4) Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda, adil dünya inancı düştükçe, depresyon düzeyi artmaktadır.

5) Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke arttıkça, depresyon, anksiyete ve hostilite düzeyi artmaktadır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Kadın suç işleme oranları erkeklerden daha düşük olduğu için, bilimsel çevreler ve kamuoyunda genellikle kadın suçluluğu konusu ihmal edilmiştir (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009). Araştırmanın kadın suçluluğuna dikkat çekmesi önemli olacaktır. Kadınların, sosyal anlamda, suça yönelimini engelleyen faktörlere bakıldığında; daha az fiziksel güce sahip olma, çevrenin üzerindeki koruyucu etkisi, geleneksel anlamda “annelik” ve “eşlik” rollerine sıkıca bağlı olmaları gibi biyolojik, psikolojik ve sosyokültürel etkiler sayılabilmektedir. Ancak çağın değişmesiyle birlikte kadınların

sosyal alanda daha fazla yer alması, kadın suçlu oranında da artışa neden olmuştur (Özkaya ve Çağlar, 2002). Bu nedenle araştırmadan elde edilen bulgular, adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınları daha iyi anlayabilmek ve suç işleme nedenlerini belirleyebilmek açısından önemli olmaktadır.

Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş kadınlara yönelik sosyo-demografik özellikleri ve nedenlere ilişkin bilgi sunması açısından, ileride kadınlarda şiddete yönelik suçları azaltma ve önlemeye ilişkin çalışmalara da katkı sağlaması önemli olmaktadır. Araştırmadan elde edilen bilgilerin, işledikleri suç nedeniyle hükümlü kadınların rehabilitasyon çalışmalarına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilginin yanı sıra çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inancı, öfke ifade tarzlarının psikolojik semptomlarla ilişkilerine dair bilgi sunulması da önem teşkil etmektedir. Araştırmanın, kadınlarla öfke, travma, psikolojik rahatsızlıklar konularında iyileştirme yönünde çalışmalar yapılması ve destek hizmetlerini sağlama açısından literatürde önemli bir yer teşkil edeceği düşünülmektedir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın örnekleminde, 2012 yılı içerisinde Eskişehir, Denizli, Kocaeli il sınırları içinde cezaevinde kalmakta olan adam öldürme eylemi nedeniyle hükümlü 77 kadın yer almaktadır. Araştırmaya alınan kadın hükümlüler amaca yönelik örneklem yöntemiyle seçilmişlerdir.

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşları 21-63 yaş arasında değişmekte olup ortalaması %38,39, standart sapması 10,89'dur. Katılımcılar en fazla (%62,3) 21-40 yaş aralığındadır. Katılımcıların doğum yerlerine bakıldığında; en fazla (33,8) köy olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların büyük bir kısmı ilkokul mezunu (%32,5) olduğunu, %27,3'ü evli, %27,3'ü dul olduğunu ve %45,5'i de ev hanımı olduğunu belirtmiştir. Gelir düzeyinin en fazla (%90,9) 1000 TL ve altında olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı (%79,2) psikiyatrik bir rahatsızlığı olmadığını belirtmektedir. Araştırmaya katılanların büyük bir kısmı (%27,3) cezaevine girmeden önce ailesiyle yaşamaktadır. Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgiler Tablo 2.1'de sunulmaktadır.

Tablo 2.1. Örneklemen Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Özellikler

n= 77	N	%
Yaş Aralığı	21-63	standart sapma: 10,89
Yaş Ortalaması	38,39	
Yaş Dağılımı		
21-40	48	%62,3
41-51	17	%22,1
52-63	12	%15,6
Doğum Yeri		
Köy	26	%33,8
İlçe	8	%10,4
İl	28	%36,4
Büyükşehir	15	%19,5
Eğitim Düzeyi		
Sadece okur-yazar	9	%11,7
İlkokul terk	2	%2,6
İlkokul mezunu	25	%32,5
Ortaokul terk	3	%3,9
Ortaokul mezunu	15	%19,5
Lise terk	6	%7,8
Lise mezunu	12	%15,6
Üniversite terk	4	%5,2
Üniversite mezunu	1	%1,3
Medeni Durum		
Bekar	16	%20,8
Evli	21	%27,3
Boşanmış	18	%23,4
Ayrı yaşıyor	1	%1,3
Dul	21	%27,3
Meslek Dağılımı		
Ev hanımı	35	%45,5
İşçi	29	%37,7
Serbest meslek	10	%13
Öğrenci	3	%3,9
Aylık Gelir Düzeyi		
1000 TL ve altı	70	%91
1001-2000 TL arası	5	%6,5
2001-3000 TL arası	1	%1,3
3001 TL ve üzeri	1	%1,3
Algılanan Gelir Düzeyi		
Düşük	41	%55,4
Orta	32	%43,2
Yüksek	1	%1,4
Çocuk Sahibi Olma		
Var	60	%78
Yok	17	%22,1
Psikiyatrik Öyküsü		
Yok	16	%20,8
Var	61	%79,2
Cezaevine Girmeden Önce Yaşadığı yer		
Marmara Bölgesi	29	%37,7
Ege Bölgesi	19	%24,7
Karadeniz Bölgesi	4	%5,2
İç Anadolu Bölgesi	13	%17
Akdeniz Bölgesi	8	%10,4
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	4	%5,2
Cezaevine Girmeden Önce Kiminle Yaşadığı		
Yalnız	6	%7,8
Ailesiyle	21	%27,3
Eşiyle	7	%9,1
Eşi ve Çocuklarıyla	30	%39
Çocuklarıyla	11	%14,3
Erkek arkadaşıyla	2	%2,6

2.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplamak amacıyla, Sosyo-demografik Bilgi Formu, Adil Dünya İnancı Ölçeği, Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği, Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri uygulanacaktır.

2.2.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Bu form, araştırmacı tarafından araştırmanın amacı ve konusu göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu formun içerisinde yaş, doğum yeri, eğitim durumu, medeni durum, iş durumu, gelir düzeyi, psikiyatrik durum, aileye ilişkin bilgiler (ailede yakın bulunan kişi, ailede problem yaşadığı kişi, aile içi ilişkiler, ailede şiddet olup olmadığı, ailede suç geçmişi) gibi sosyo-demografik sorular sorulmuştur. Ayrıca formda, katılımcının cezaevinde bulunma süresi, cezaevine giriş sayısı, cezaevine gelmeden önce kimlerle ve nerede yaşadığı, çocukluğunda kimlerle yaşadığı, suç aleti, suç esnasında madde kullanımı olup olmadığı gibi suça yönelik ve cezaevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algısına dair sorularda yer almaktadır. Diğer taraftan mağdura ilişkin olarak; mağdurun cinsiyeti ve kim olduğu gibi sorularda yer almaktadır. Sosyo-Demografik Bilgi Formu Ek 2’de verilmektedir.

2.2.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ)

Orijinal adı “The Childhood Trauma Questionnaire” olan ölçek Bernstein ve meslektaşları tarafından 1994 yılında geliştirilmiştir. Crobach alfa katsayıları .79 ve .94 arası belirtilmiş ve geçerlik-güvenirliliği yüksek olarak saptanmıştır. Ölçeği orijinal dilinden Türkçeye Aslan ve Alparslan 1999 yılında çevirmiştir. Aynı şekilde gerçekleştirilen geçerlik ve güvenirlik çalışmasında testin güvenirliliği .96 olarak belirtilmiştir (Aslan ve Alparslan, 1999).

Ölçeğin amacı, 18 yaşından önceki örselenme yaşantılarını belirlemektir. 40 madde içeren anketin yanıt seçenekleri “(1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) bazen, (4) sıklıkla ve (5) çok sık” şeklindedir. Alınabilecek en yüksek puan 200 olarak belirlenmişken, en düşük puan 40’dır. Puan yükseldikçe çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının sıklığı anlaşılmaktadır. Ölçeğin orijinalinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış ve fiziksel ve duygusal istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal olmak üzere dört alt ölçek belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçe formunda duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal, fiziksel kötüye kullanım ve cinsel kötüye kullanım olmak üzere 3 alt ölçek belirlenmiştir. Duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal alt ölçeği; 19 maddeden oluşmakla birlikte, alınan puan 19-95 arasında değişmektedir. Fiziksel kötüye kullanım alt ölçeği; 16 maddeden oluşmakla birlikte alınan puan 16-80 arasında değişmektedir. Cinsel kötüye kullanım alt ölçeği ise; 5 maddeden oluşmakta ve 5-25 arasında puanları değişmektedir (Aslan ve Alparslan, 1999).

2.2.3. Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği

Orijinal adı “Personal – General Belief in a Just World Scale” olan bu ölçek de, farklı zamanlarda geliştirilen Genel ve Kişisel Adil Dünya İnancı (Dalbert, 1999) olan iki ölçek, uygulamada beraber değerlendirilmektedir. Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği'nin özgün formu Dalbert tarafından 1999 yılında geliştirilmiştir. Daha sonra Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Dalbert (1999) tarafından güvenirlik katsayısı .86 olarak hesaplanmışken, benzer şekilde Türkçe versiyonu için Göregenli'de .85 güvenirlik katsayısı saptamıştır.

Ölçek, kişilerin dünyayı ne derece adil olarak değerlendirdiğini ölçmektedir. Likert skala ölçümlemesine sahip ölçekte cevaplanması gereken 7 madde bulunmaktadır. Cevaplama sisteminde ise (1) Tamamen katılıyorum ile (5) Tamamen karşıyım şeklinde beş seçenek bulunmaktadır. Ölçek “Bana karşı genellikle adil davranılmıştır.”, “Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur.” şeklinde maddeler içermektedir. Alınabilecek en yüksek puanın 35 olduğu ölçekte, en düşük puan ise 7'dir. Puan arttıkça adil dünyaya dair düşük bir inanca sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Dalbert (1999) tarafından geliştirilen Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği, Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Dalbert (1999) tarafından Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği'nin güvenirlik katsayısı .78 bulunmuştur. Göregenli (2003) ise Türkiye örnekleminde ölçeğin güvenirlik katsayısını .69 olarak hesaplamıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 30, en düşük puan ise 6'dır. Ölçekten alınan yüksek puan, düşük genel adil dünya inancını göstermektedir. Likert skala

ölçümlemesine sahip 6 madde bulunmaktadır. (1) Tamamen katılıyorum ile (5) Tamamen karşıyım şeklinde beş seçenek bulunmaktadır. Ölçek “Dünya’nın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum”, “İnsanların eninde sonunda ne ederlerse onu bulacaklarına inanıyorum” şeklinde maddeler içermektedir.

2.2.4. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ)

Orijinal adı “The State-Trait Anger Scale” olan ve 1983’te Spielberger tarafından geliştirilen Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlaması Özer tarafından 1994’te yapılmıştır. Spielberger tarafından geliştirilen ölçek için Cronbach Alfa değerleri .73 ile .84 arasında bulunmuştur. İç tutarlılık için madde toplam korelasyonu ise .14 ile .56 arasında bulunmuştur. Türkçe formunda Cronbach Alfa değerleri ayrı ayrı hesaplanmış olup "Sürekli Öfke" boyutu için .79; "kontrol altına alınmış öfke" boyutu için .84 "dışa vurulmuş öfke" boyutu için .78 ve "bastırılmış öfke" boyutu için ise .62 olarak bulunmuştur.

Ölçek 1 ve 4 arasında puanlanan likert tipi bir ölçektir ve (1) hemen hiçbir zaman, (2) bazen, (3) çoğu zaman ve (4) hemen her zaman şeklindedir. Tersten puanlanan madde yoktur. Ölçekten her bir alt test için 6 toplam puan elde edilir. Ölçekteki ilk 10 madde, sürekli öfke alt ölçeğinin maddeleridir. Öfke Tarz Ölçeği’nin öfke içte (içe yönelik öfke, bastırılmış öfke) alt ölçeği puanı, 13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31 numaralı maddelerin toplanmasıyla; öfke dışa (dışa yönelik öfke) alt ölçeği puanı, 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33 numaralı maddelerin toplanmasıyla; öfke kontrol (kontrol altına alınmış öfke) alt ölçeğinin puanları ise 11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34 numaralı maddelerin toplanmasıyla elde edilir. Sürekli öfkeden alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; Öfke kontrolden alınan yüksek puanlar

öfkenin kontrol edilebildiğini; dışa yönlendirilmiş öfke alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve içe yönlendirilmiş öfkeden alınan yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir (Özer, 1994).

2.2.5. Kısa Semptom Envanteri

Kısa semptom envanteri Derogatis tarafından 1992 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları iç tutarlılık ve test-tekrar güvenilirlik yöntemleriyle yapılmıştır. İç tutarlılık için yapılmış üç farklı araştırmada, Kısa Semptom Envanteri'nin 9 alt ölçeği için elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının .71 ve .85 arasında değiştiği belirtilmektedir. Ölçeğin geçerlilik çalışmaları ölçüt bağımlı geçerlilik ve yapı geçerliliği şeklinde yapılmıştır. Ölçek ile ilgili yapılan geçerlilik çalışmaları sonucunda BSI ile MMPI klinik ölçekleri ile arasındaki korelasyonların .30'un üzerinde bulunduğu görülmüştür. Bu korelasyonların SCL-90'dan elde edilen korelasyonlar ile bazı ölçeklerde tümüyle özdeş, diğerlerinde ise çok yakın olduğu bulunmuştur (Şahin ve Durak, 1994).

Ölçek 1994 yılında Şahin ve Durak tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılık yöntemi kullanılmıştır. Üç ayrı çalışmada ölçeğin toplam puanından elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları .96 ve .95, alt ölçekler için elde edilen katsayılar ise .55 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin uyarlama çalışmalarında ölçüt bağımlı geçerlilik ve yapı geçerliliği kullanılmıştır. Ölçüt bağımlı geçerlik için yapılan üç ayrı çalışma sonucunda Envanterin alt ölçeklerinin ve üç global indeks puanlarının Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile .4 ve .34 arasında, Boyun Eğicilik Ölçeği ile .16 ve .42 arasında, Strese Yatkınlık Ölçeği ile

.24 ve .36 arasında, UCLA-Yalnızlık Ölçeği ile .13 ve .36 arasında, Offer Yalnızlık Ölçeği ile .34 ve .57 arasında, Beck Depresyon Envanteri ile ise .34 ve .70 arasında değişen korelasyonlar gösterdiği belirlenmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin “Anksiyete” (12,13,31,32,36,38,42,43,45,46,47 ve 49. maddeler), “Depresyon” (9,14,16,17,18,19,20,25,27,35,37 ve 39. maddeler), “Olumsuz Benlik” (15,21,22,24,26,34,44,8,50,51,52 ve 53. maddeler), “Somatizasyon” (2,5,7,8,11,23,29,30 ve 33. maddeler) ve “Hostilite” (1,3,4,6,10,40 ve 41 maddeler) olmak üzere 5 faktörden oluştuğu saptanmıştır (Şahin ve Durak, 1994).

2.3. İşlem

Araştırmanın veri toplama sürecini gerçekleştirmek üzere, T.C. Adalet Bakanlığı'na İstanbul il sınırları içinde bulunan cezaevlerinde çalışma yapılmak üzere; araştırmanın detaylarını içeren ve uygulamayı anlatan bir dilekçe sunulmuş ve izin istenmiştir. Ancak İstanbul il sınırları içinde örneklemimi içeren hükümlü sayısının yetersizliği ve çalışma yapacağım tarihler de Bakırköy Kadın ve Kız Çocuk Cezaevi'nin uygun olmaması nedeniyle Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu, Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Tekirdağ Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda çalışmanın gerçekleştirilmesi için izin istenmiştir. T.C. Adalet Bakanlığı'ndan gerekli izinler alındıktan sonra adı geçen ceza infaz kurumlarıyla iletişime geçilmiştir. T.C. Bakanlığı'ndan gelen izin yazısı Ek 7'de sunulmaktadır. Ancak iletişime geçilen tarihlerde Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda örneklemime ilişkin sadece 1 kişi, Tekirdağ Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 3, Bolu Kapalı Ceza İnfaz

Kurumu'nda ise 4 kişi olması nedeniyle araştırma Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu ve Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında gerçekleştirilmiştir. Her üç kuruma da gidilerek araştırma kapsama ölçütlerini karşılayan adam öldürme suçundan hükümlü kadınlar araştırmaya davet edilmiştir. Araştırmaya katılımında gönüllük esas alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı ve verilen cevapların gizliliği ile ilgili sözel bilgi verildikten sonra, sunulan bilgileri daha ayrıntılı biçimde içeren bilgilendirme ve onam formları verilmiş, dikkatlice okumaları istenmiştir. Ayrıca katılımcılar akıllarına takılan soruları sorma konusunda teşvik edilmiştir. Hem sözel, hem de yazılı bilgilendirme sonucunda araştırmaya katılmayı kabul eden kadın hükümlülerden bilgilendirilmiş onam formunu imzalamaları istenmiştir. Araştırmada kullanılan bilgilendirilmiş onam formunun örneği Ek 1'de sunulmaktadır. Yaklaşık bir hafta süren veri toplama işlemi, kurum idaresinin belirlediği gün ve saatlerde kuruma gidilerek yürütülmüştür. Anket bataryaları Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda toplamda 6 kişi olduğundan katılımcılara aynı anda konferans salonunda uygulanmıştır. Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda mevcut olan 15 kişiye yine aynı anda derslikte uygulanmıştır. Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda ise araştırmaya katılmayı kabul eden 56 kadın hükümlüye anket bataryaları iki gün boyunca geniş gruplar halinde konferans salonunda uygulanmıştır. Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin hepsi araştırmaya katılmayı kabul ederken, Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan 105 kadın hükümlüden sadece 65'i araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Ancak toplanan anket formlarından 9 tanesinin yarısından çoğu boş bırakıldığından Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza

İnfaz Kurumu'nda doldurulan 56 anket bataryası araştırmaya katılmıştır. Anket formlarını katılımcıların kendileri okuyup yanıtlamaları istenmiş ancak okuma yazması olmayan ya da anket formlarını tek başına dolduramayan katılımcılara, araştırmacı ve kurumların psikososyal destek birimlerinin yardımı ile alınan cevaplar formlara geçirilmiştir. Anket formlarının uygulanması Kocaeli'nde ara vermeksizin bir günde 2 saat içinde, Eskişehir'de bir gün içinde aralıksız 3 saat içinde ve Denizli'de ise iki gün boyunca mesai saatinin bitimine kadar aralıksız sürmüştür. Verilerin toplanması Şubat-Mart 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

2.4. Analiz

Çalışmada elde edilen verilerin analizi SPSS 20 istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. İlk olarak katılımcıların sosyodemografik özellikleri, ailesine ilişkin bilgiler, cezaevinde bulunmalarına neden olan eyleme ve mağdura ilişkin bilgiler verilmiştir. Kategorik ifadelerden oluşan değişkenler arasındaki farklılığa Ki-kare yöntemi ile bakılmıştır. Bu yöntemle ailesinde şiddete uğrayan ile ailesinde şiddete uğramayan grup karşılaştırılmıştır. Daha sonra ölçeklere ilişkin betimleyici istatistik bilgileri verilmiştir. Ölçeklerin alt ölçeklerinin birbiriyle ilişkisine Pearson Korelasyon Testi ile bakılmıştır. Son olarak kategorik değişkenlerin, ölçeklerin alt grupları ile ilişkisine normal dağılım gösterenlerde Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile normal dağılım göstermeyenlerde ise Mann Whitney U Testi ile bakılmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen verilere uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları ele alınmaktadır.

3.1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Bilgiler

Örneklemin aile geçmişine, gerçekleştirilen eyleme ve mağdura ait bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 3.1. Katılımcıların Aile Geçmişine Ait Bilgileri

n= 77	N	%
Ailede Psikiyatrik Rahatsızlık		
Var	11	%14,3
Yok	66	%85,7
Çocukluğunda Kimlerle Yaşadığı		
Anne, baba ve kardeşleriyle	59	%76,6
Yalnız anne ve kardeşleriyle	12	%15,6
Yalnız baba ve kardeşleriyle	1	%1,3
Akrabalarıyla	1	%1,3
Evlatlık edinen aileyle	2	%2,6
Büyükanne, büyükbaba ve kardeşleriyle	2	%2,6
Ailede Yakın Bulduğu Kişiler		
Yoktu	5	%6,5
Baba	15	%19,5
Anne	31	%40,3
Kardeşler	14	%18,2
Üvey anne veya üvey baba	1	%1,3
Büyük anne ve büyük baba	4	%5,2
Akrabalar	2	%2,6
Anne, baba ve kardeşler	5	%6,5
Ailede Problem Yaşadığı Kişiler		
Yoktu	44	%57,1
Baba	13	%17
Anne	7	%9,1
Kardeşler	4	%5,2
Üvey anne veya üvey baba	1	%1,3
Anne, baba ve kardeşler	6	%7,8
Anne ve baba	2	%2,6
Aile İçi İlişkileri		
Ailemin bütün fertleri birbirleriyle iyi anlaşır ve birbirlerini severdi	40	%52
Anne ve babam birbirleriyle iyi anlaşamazlar; ama çocuklarını severlerdi	2	%2,6
Babam, annemi ve bizleri döverdi	15	%19,5
Annem, bizleri döverdi	1	%1,3
Eşim, beni ve çocuklarımı döverdi	13	%17
Kardeşlerim beni döverdi	2	%2,6
Babam annemi, annem bizleri döverdi ve eşim de beni döverdi	2	%2,6
Babam beni döverdi; annemle iyi anlaşırlardı	1	%1,3
Annem beni ve kardeşlerimi döverdi	1	%1,3
Aile de Suç İşlemiş Başka Kimse		
Var	15	%19,5
Yok	62	%80,5
Ailesinde Şiddet		
Var	31	%40,3
Yok	46	%59,7

Araştırmaya katılanların ailelerine ait bilgilere bakıldığında, %85,7'sinin (n=66) ailesinde psikiyatrik bir rahatsızlık olmadığı görülmektedir. Katılımcıların çocukluğunda kimlerle yaşadığına bakıldığında, anne, baba ve kardeşleriyle yaşayanların ortalaması %76,6 (n=59) oranındadır. Araştırmaya katılanların ailede yakın bulunduğu kişilere bakıldığında, %40,3'ü (n=31) annesini bildirmektedir. Katılımcıların %57,1'inin (n=44) ailesinde problem yaşadığı kişi olarak kimse olmadığını belirttikleri görülmektedir. Aile içi ilişkilere bakıldığında, adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların %52'si (n=40) “ailemin bütün fertleri birbiriyle iyi anlaşır ve birbirlerini severdi” seçeneğini belirtmektedir. Katılımcıların %80,5'i (n=62) ailede suç işlemiş başka kimse olmadığını bildirmektedir. Araştırmaya katılanların %59,7'sinin (n=46) ailesinde şiddet olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Geçmiş Suç Eylemlerine Ait Bilgileri

n= 77	N	%
Hükümlünün Eski Ceza Sayısı		
0	73	%94,8
1	4	%5,2
Geçmiş Suç Türleri		
Yok	73	%96,1
Adam öldürmeye teşebbüs	1	%1,3
Dolandırıcılık	1	%1,3
Siyasi suç	1	%1,3

Araştırmaya katılanların geçmiş suç eylemlerine ait bilgilere bakıldığında, %94,8'inin (n=73) eskiden ceza almamış olduğu ve %96,1'inin (n=73) geçmişinde hiç suç işlememiş olduğu görülmektedir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Suç Eyleminin Niteliğine İlişkin Bilgileri

Eylem nedeniyle cezaevinde bulunduğu süre (Ay)	2-144	Standart sapma: 33,78
Eylem nedeniyle cezaevinde bulunduğu süre ortalama	57,68	
Eylemi Gerçekleştirdiği Yaş		
18-28 yaş arası	31	%40,3
29-39 yaş arası	25	%32,5
40-50 yaş arası	17	%22,1
51-61 yaş arası	4	%5,2
Eylemi Gerçekleştirdiği Yer		
Gerçekleştirmedim	1	%1,3
Kendi evinde	27	%35,5
Mağdurun evinde	13	%17,1
Kendi ve mağdurun ortak evinde	15	%19,7
İş yerinde	7	%9,2
Tarlada	3	%3,9
Sokakta	10	%13,2
Eylemde Kullandığı Alet/Araç		
Yok	3	%4,2
Silah	36	%50,7
Bıçak	29	%40,8
Tarım ilacı	2	%2,8
İp	1	%1,4
Eylemin İşleniş Biçimi		
Suçu ben işlemedim	10	%13
Önceden karar verdim ve plan yaptım	14	%18,2
Aniden işledim	37	%48,1
Kazayla oldu	16	%20,8
Eyleme Etki Eden Faktörler		
Suçu ben işlemedim	15	%19,5
Aile içi geçimsizlik	13	%16,9
Eş	9	%11,7
Aile	7	%9,1
Arkadaşlar	7	%9,1
Ekonomik nedenler	4	%5,2
Akraba	3	%3,9
Aile ve eş	5	%6,5
Eş ve aile içi geçimsizlik	7	%9,1
Eş, ekonomik nedenler ve aile içi geçimsizlik	3	%3,9
Arkadaşlar ve aile içi geçimsizlik	2	%2,6
Eş, aile ve arkadaşlar	2	%2,6
Eylem Sırasında Alkol Kullanımı		
Var	12	%15,6
Yok	65	%84,4
Eylem Sırasında Uyuşturucu Kullanımı		
Var	2	%2,6
Yok	75	%97,4
Eyleme Yardım Eden Kişi		
Yoktu	70	%90,9
Eş	2	%2,6
Kardeş	1	%1,3
Erkek arkadaş	3	%3,9
Cezayı Hak Etme		
Hak ediyorum	11	%14,3
Hak etmiyorum	66	%85,7

Katılımcıların suç eyleminin niteliğine ait bilgilere bakıldığında ise, eylem nedeniyle cezaevinde bulunma süresi 2-144 ay arasında değişmekte olup, ortalaması %57,68'dir. Katılımcıların %40,3'ü (n=31) eylemi 18-28 yaş arasında gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Araştırmaya katılanların eylemi gerçekleştirdiği yer neresi diye bakıldığında, %35,5'i (n=27) kendi evinde olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların %50,7'si (n=36) eylem sırasında silah kullandığını ve %48,1'i (n=37) eylemi aniden işlediğini bildirmektedirler. Eyleme etki eden faktörlere bakıldığında, %19,5'i (n=15) "suçu ben işlemedim" derken, %16,9'u (n=13) aile içi geçimsizliği, %11,7'si (n=9) eşini etken olarak göstermektedir. Araştırmaya katılanların %84,4'ü (n=65) eylem sırasında alkol kullanmadıklarını bildirmektedir. Eylem sırasında uyuşturucu kullanımına bakıldığında ise, %97,4'ü (n=75) kullanmadıklarını belirtmektedir. Katılımcıların %90,9'u (n=70) eylemi gerçekleştirirken birinden yardım almamışlardır. Araştırmaya katılanların %85,7'si (n=66) cezaevine girmeyi hak etmediklerini belirtmektedir.

Tablo 3.4. Mağdura Ait Bilgiler

n= 77	N	%
Mağdurun yaş aralığı	4-70	
Mağdurun yaş ortalaması	38,94	Standart sapma: 13,07
Mağdurun cinsiyeti		
Kadın	15	%19,7
Erkek	61	%80,3
Mağduru Tanıyıp Tanımadığı		
Tanıyorum	72	%93,5
Tanımıyorum	5	%6,5
Mağdurun Kim Olduğu		
Yabancı	2	%2,6
Kendim	2	%2,6
Eş	19	%25
İmam nikahlı eş	3	%3,9
Çocuğum	2	%2,6
Aile içi (anne, baba, kardeş)	6	%7,9
Yakın akraba	9	%11,8
Uzak akraba	7	%9,2
Üvey evlat	2	%2,6
Erkek arkadaşım	6	%7,9
Arkadaşım	5	%6,6
Komşu	7	%9,2
Müşteri	6	%5,3
Kiracı	2	%2,6

Mağdurun yaş aralığına bakıldığında, 4-70 yaş arasında değişmekte olup, ortalamasının %38,94 olduğu görülmektedir. Mağdurların %19,7'sinin (n=15) kadın, %80,3'ünün (n=61) erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %93,5'i (n=72) mağduru tanıdığını belirtmektedir. Mağdurun kim olduğuna bakıldığında, %25'inin (n=19) eşleri olduğu bildirilmektedir.

3.2. Sosyo-Demografik Değişkenler İle Aile İçinde Şiddet Değişkeni Arasında Yapılan Ki-Kare Analizleri

Tablo 3.5'de ailesinde şiddete uğrayan katılımcılar ile ailesinde şiddete uğramayan katılımcılar, aile yapısı, psikiyatrik rahatsızlık, ailesinde psikolojik rahatsızlık, cezaevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algısı değişkenler bakımından yapılan Ki Kare analizi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 3.5. Katılımcıların Bazı Değişkenleri İle Ailesinde Şiddet Değişkeni Arasında Yapılan Ki-Kare Analizi Sonuçları

Değişken	Ailesinde Şiddete Uğrayanlar		Ailesinde Şiddete Uğramayanlar		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Aile Yapısı						
Parçalanmamış Aile	22	%71	37	%80	59	%77
Parçalanmış Aile	9	%29	9	%20	18	%23
Toplam	31	%100	46	%100	77	%100
	Ki Kare: .927		sd:1	p= .336		
Psikiyatrik Rahatsızlık						
Yok	21	%67,7	40	%87	61	%79,2
Var	10	%32	6	%13	16	%20,8
	Ki Kare: 4.154		Sd: 1	p= .042		
Ailesinde Psikiyatrik Rahatsızlık						
Yok	24	%77,4	42	%91,3	66	%85,7
Var	7	%22,6	4	%8,7	11	%14,3
	Ki Kare: 2.916		Sd: 1	p=.088		
Cezaevine Girmeyi Hak Edip Hak Etmediğine Yönelik Algısı						
Hak Ettim	6	%19,4	5	%10,9	11	%14,3
Hak Etmedim	25	%80,6	41	%89,1	66	%85,7
	Ki Kare: 1.089		Sd: 1	p= .297		

Değişkenler açısından bakıldığında; psikiyatrik rahatsızlık ile farklılık bulunurken diğer değişkenler açısından bir farklılık saptanmamıştır.

Ailesinde şiddete uğrayan ve uğramayan iki grubun aile yapısı değişkeni açısından aralarındaki farklılık Ki Kare Testi ile bakılmış ve aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>.05$). Ailesinde şiddete uğrayanların %71'i, ailesinde şiddete uğramayanların %80'inin parçalanmamış ailede olduğu bulunmuştur.

Ailesinde şiddete uğrayan ve uğramayan iki grubun psikiyatrik rahatsızlık değişkeni açısından aralarındaki farklılığa Ki Kare Testi ile bakılmış ve aralarında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p<.05$). Ailesinde şiddete uğrayanların %67,7'si ailesinde şiddete uğramayanların %87'sinin psikiyatrik rahatsızlığı olmayanlar olduğu görülmüştür.

Ailesinde şiddete uğrayan katılımcılar ve ailesinde şiddete uğramayan katılımcıların ailesinde psikiyatrik rahatsızlık değişkeni açısından aralarındaki farklılığa Ki Kare testi ile bakıldığında; aralarında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).

Ailesinde şiddete uğrayanların %77,4'ü uğramayanların %91,3'ünün ailesinde psikiyatrik rahatsızlık olmayanlar olduğu saptanmıştır.

Ailesinde şiddete uğrayan ve uğramayan iki grubun cezaevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algısı değişkeni açısından aralarındaki farklılığa Ki Kare testi ile bakılmış ve aralarında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>.05$). Ailesinde şiddete uğrayanların %80,6'sının, ailesinde şiddete uğramayanların %89,1'inin cezaevine girmeyi hak etmediğine yönelik algısı olanlar olduğu görülmektedir.

3.3. Ölçeklere Ait Betimleyici İstatistikler

Tablo 3.6. Araştırmada Yer Alan Değişkenleri Ölçen Ölçeklere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişken	Ölçek	$\bar{X}$	Standart sapma
Çocukluk Örselenme Yaşantıları	ÇÖYÖ	95,70	44,46
Fiziksel İstismar	ÇÖYÖ	37,27	21,71
Duygusal İstismar	ÇÖYÖ	51,41	22,33
Cinsel istismar	ÇÖYÖ	7,05	4,88
Sürekli öfke	SÖÖTÖ	18,40	6,75
İçe yönlendirilen öfke	SÖÖTÖ	16,71	4,40
Dışa yönlendirilen öfke	SÖÖTÖ	13,69	3,94
Öfke kontrol	SÖÖTÖ	25,03	7,71
Adil Dünya İnancı	ADÖ	44,09	8,68
Kişisel Adil Dünya İnancı	Kişisel ADÖ	26,03	5,08
Genel Adil Dünya İnancı	Genel ADÖ	18,07	4,92
Kısa Semptom Envanteri	Kısa Semptom Envanteri	72,26	39,43
Anksiyete	Kısa Semptom Envanteri	14,53	10,04
Depresyon	Kısa Semptom Envanteri	23,51	12,22
Olumsuz Benlik	Kısa Semptom Envanteri	15,49	9,25
Somatizasyon	Kısa Semptom Envanteri	9,67	7,83
Hostilite	Kısa Semptom Envanteri	9,07	4,96

3.4. Ölçekler Arasındaki İlişkiler

3.4.1. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları, Adil Dünya İnancı Puanları İle Öfke İfade Tarzları Puanları Arasındaki İlişkiler

Tablo 3.7. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları, Adil Dünya İnancı Puanları İle Öfke İfade Tarzları Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
(1)Öfkeyi Dışa Yönlendirme	,717**	,646**	-,088	,031	,188	,189	,175	,196	,081	-,058
(2)Sürekli Öfke		,660**	-,195	,007	,314**	,282*	,285*	,275*	-,061	,050
(3)Öfkeyi İçte Yönlendirme			-,119	,092	,191	,146	,204	,144	,057	,096
(4)Öfke Kontrol				,087	-,102	,094	-,076	,081	,056	,111
(5)Adil Dünya İnancı Toplam					-,317**	-,291*	-,293*	-,275*	,869**	,859**
(6)Örselenme Yaşantıları Toplam						,967**	,959**	,482**	-,272*	-,288*
(7)Fiziksel Örselenme Yaşantıları							,871**	,478**	-,266*	-,252*
(8)Duygusal Örselenme Yaşantıları								,332**	-,232	-,282*
(9)Cinsel Örselenme Yaşantıları									-,252*	-,236*
(10)Kişisel Adil Dünya İnancı										,493**
(11) Genel Adil Dünya İnancı										1.00

Kat**p*p<.05, **p<.01

Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ile sürekli öfke puanları arasında ($r=.31$; $p<.01$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları toplam puanları ile adil dünya inancı ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında ($r= -.32$; $p<.01$) negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ile kişisel adil dünya inancı puanları ($r= -.27$; $p<.05$) ve genel adil dünya inancı puanları ($r= -.29$; $p<.05$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcıların, çocukluk örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, sürekli öfke artmakta, adil dünya, kişisel adil dünya ve genel adil dünyaya olan inançları azalmaktadır.

Fiziksel örselenme yaşantıları ile sürekli öfke ölçeği puanları ($r=.28$; $p<.05$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Duygusal örselenme yaşantıları ile sürekli öfke ölçeği puanları ($r=.29$; $p<.05$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir. Cinsel örselenme yaşantıları ile sürekli öfke ölçeği arasında da pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r=.28$; $p<.05$). Fiziksel örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı ölçeğinden aldığı toplam puanlar ($r= -.29$; $p<.05$), kişisel adil dünya inancı ölçeğinden aldığı puanlar ($r= -.27$; $p<.05$) ve genel adil dünya ölçeğinden aldığı puanlar ($r= -.25$; $p<.05$) arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Duygusal örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı ölçeğinden aldığı toplam puanlar ($r = -.29$; $p < .05$) ve genel adil dünya inancı ölçeğinden aldığı puanlar ($r = -.28$; $p < .05$) arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Cinsel örselenme yaşantıları ile adil dünya inancı ölçeğinden aldığı toplam puanlar ($r = -.28$; $p < .05$), kişisel adil dünya inancı ölçeğinden aldığı puanlar ($r = -.25$; $p < .05$) ve genel adil dünya inancı ölçeğinden aldığı puanlar ($r = -.24$; $p < .05$) arasında da negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinden aldıkları puanlar ile fiziksel örselenme yaşantıları ($r = .97$; $p < .01$), duygusal örselenme yaşantıları ($r = .96$; $p < .01$) ve cinsel örselenme yaşantıları ($r = .48$; $p < .01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Fiziksel örselenme yaşantıları ile duygusal örselenme yaşantıları ($r = .87$; $p < .01$) ve cinsel örselenme yaşantıları ($r = .48$; $p < .01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Duygusal örselenme yaşantıları ile cinsel örselenme yaşantıları ($r = .33$; $p < .01$) arasında da pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların adil dünya inancı ölçeğinden aldığı toplam puanlar ile kişisel adil dünya inancı ölçeğinden aldığı puanlar ($r = .87$; $p < .01$) ve genel adil dünya inancı ölçeğinden aldığı puanlar ($r = .86$; $p < .01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Kişisel adil dünya inancı ölçeği puanları ile genel adil dünya inancı ölçeği ($r = .49$; $p < .01$) arasında da pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Sürekli öfke ile dışa yönlendirilmiş öfke puanları ($r=.72$; $p<.01$) ve içe yönlendirilmiş öfke puanları ($r=.66$; $p<.01$) arasında da pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Dışa yönlendirilmiş öfke ölçeğinden aldıkları puanlar ile içe yönlendirilmiş öfke ölçeğinden aldıkları puanlar ($r=.65$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

3.4.2. Ölçekler ile Kısa Semptom Envanteri Arasındaki İlişkiler

3.4.2.1. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki

Tablo 3.8. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
(1)Fiziksel Örselenme	,871**	,478**	,967**	,341**	,395**	,445**	,243*	,364**	,425**
(2)Duygusal Örselenme		,332**	,959**	,287*	,341**	,328**	,169	,301*	,352**
(3)Cinsel Örselenme			,482**	,446**	,502**	,456**	,378**	,319**	,476**
(4)Örselenme Yaşantıları Toplam				,326**	,395**	,412**	,206	,358**	,406**
(5)Anksiyete					,833**	,746**	,806**	,641**	,930**
(6)Depresyon						,803**	,668**	,609**	,929**
(7)Olumsuz benlik							,642**	,695**	,893**
(8)Somatizasyon								,564**	,847**
(9)Hostilite									,755**
(10)Kısa Semptom Toplam									1.00

* $p<.05$, ** $p<.01$

Katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ile psikolojik semptom toplam puanları ($r=.41$; $p<.01$); anksiyete puanları ($r=.33$; $p<.01$); depresyon puanları ($r=.40$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.41$; $p<.41$); hostilite puanları ($r=.36$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çocukluk örselenme yaşantıları sıklığı arttıkça, toplam psikolojik semptomları, anksiyete, depresyon, benliğin olumsuz algılanması ve hostilite artmaktadır.

Fiziksel örselenme yaşantıları puanları ile psikolojik semptom toplam puanları ($r=.43$; $p<.01$); anksiyete puanları ($r=.34$; $p<.34$); depresyon puanları ($r=.40$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.45$; $p<.01$); somatizasyon puanları ($r=.24$; $p<.05$) ve hostilite puanları ($r=.36$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Duygusal örselenme yaşantıları puanları ile psikolojik semptom toplam puanları ($r=.35$; $p<.01$); anksiyete puanları ($r=.29$; $p<.34$); depresyon puanları ($r=.34$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.33$; $p<.01$) ve hostilite puanları ($r=.30$; $p<.05$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Cinsel örselenme yaşantıları puanları ile psikolojik semptom toplam puanları ($r=.48$; $p<.01$); anksiyete puanları ($r=.45$; $p<.34$); depresyon puanları ($r=.50$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.47$; $p<.01$); somatizasyon puanları ($r=.38$; $p<.05$) ve hostilite puanları ($r=.32$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Psikolojik semptom toplam puanları ile anksiyete puanları ($r=.93$; $p<.01$); depresyon puanları ($r=.93$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.89$; $p<.01$); somatizasyon puanları ($r=.85$; $p<.01$) ve hostilite puanları ($r=.76$; $p<.01$) arasındaki ilişkilere

bakıldığında; pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

3.4.2.2. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki

Tablo 3.9. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
(1)Kişisel Adil Dünya İnancı	,493**	,869**	-,199	-,265*	-,291*	-,265*	-,194	-,243*
(2)Genel Adil Dünya İnancı		,859**	,004	-,054	-,095	,037	-,113	-,029
(3)Adil Dünya İnancı Toplam			-,113	-,191	-,227	-,135	-,174	-,160
(4)Anksiyete				,833**	,746**	,806**	,641**	,930**
(5)Depresyon					,803**	,668**	,609**	,929**
(6)Olumsuz benlik						,642**	,695**	,893**
(7)Somatizasyon							,564**	,847**
(8)Hostilite								,755**
(9)Kısa Semptom Envanteri								1.00

*p<.05, **p<.01

Katılımcıların kişisel adil dünya inancı ölçeğinden aldıkları puanlar ile psikolojik semptom puanları ($r = -.24$; $p < .05$); depresyon puanları ($r = -.27$; $p < .05$); olumsuz benlik puanları ($r = -.29$; $p < .05$) ve somatizasyon puanları ($r = -.27$; $p < .05$) arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

3.4.2.3. Katılımcıların Öfke İfade Tarzları Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki

Tablo 3.10. Katılımcıların Öfke İfade Tarzları Puanları İle Kısa Semptom Envanteri Puanları Arasındaki İlişki

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
(1)Dışa Yönlendirilmiş Öfke	,717**	,646**	-,088	,466**	,454**	,315**	,295*	,416**	,641**
(2)Sürekli Öfke		,660**	-,195	,495**	,540**	,387**	,325**	,464**	,603**
(3)İçe Yönlendirilmiş Öfke			-,119	,452**	,490**	,371**	,292*	,484**	,406**
(4)Öfke Kontrol				,179	,122	,206	,170	,106	-,020
(5)Kısa Semptom Toplam					,930**	,929**	,893**	,847**	,755**
(6)Anksiyete						,833**	,746**	,806**	,641**
(7)Depresyon							,803**	,668**	,609**
(8)Olumsuz benlik								,642**	,695**
(9)Somatizasyon									,564**
(9)Hostilite									1

*p<.05, **p<.01

Katılımcıların sürekli öfke puanları ile psikolojik semptom toplam puanları ($r=.50$; $p<.01$); anksiyete puanları ($r=.54$; $p<.01$); depresyon puanları ($r=.39$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.33$; $p<.41$); somatizasyon puanları ($r=.46$; $p<.01$) ve hostilite puanları ($r=.36$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılanların dışı yönlendirilmiş öfke puanları ile psikolojik semptom toplam puanları ($r=.47$; $p<.01$); anksiyete puanları ($r=.45$; $p<.01$); depresyon puanları ($r=.32$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.30$; $p<.41$); somatizasyon puanları ($r=.42$; $p<.01$) ve hostilite puanları ($r=.64$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Katılımcıların içe yönlendirilmiş öfke puanları ile psikolojik semptom toplam puanları ($r=.45$; $p<.01$); anksiyete puanları ($r=.49$; $p<.01$); depresyon puanları ($r=.37$; $p<.01$); olumsuz benlik puanları ($r=.29$; $p<.41$); somatizasyon puanları ($r=.48$; $p<.01$) ve hostilite puanları ($r=.41$; $p<.01$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Katılımcıların öfke kontrol puanları ile psikolojik semptomlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

3.5. Sosyo-Demografik Değişkenler ile Ölçekler Arasındaki İlişkiler

Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri ile çocukluk örselenme yaşantıları ölçeği, adil dünya inancı ölçeği, sürekli öfke-öfke ifade tarzı ölçeği ve kısa semptom envanteri arasındaki ilişkiler, Mann Whitney U Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ve Pearson Korelasyon Testi ile incelenmiştir.

3.5.1. Değişkenler Açısından Çocukluk Örselenme Yaşantıları Puanlarının Karşılaştırılması

Katılımcıların psikiyatrik rahatsızlık değişkeni açısından çocukluk örselenme yaşantıları ölçeği puanlarının karşılaştırılması amacıyla Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Ayrıca Mann Whitney U Testi analiziyle ailesinde psikiyatrik rahatsızlık olup olmama, cezayı hak edip etmemeye yönelik algı değişkenlerine göre çocukluk örselenme yaşantıları puanları da karşılaştırılmış ancak anlamlı sonuçlar bulunmamıştır.

Tablo 3.11. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Fiziksel Örselenme Yaşantıları, Duygusal Örselenme Yaşantıları Puanlarının Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları	Var	15		49.83				
			95.79		44.46	242.50	.00*	-2.63
	Yok	58		33.68				
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	Var	16		55.59				
			37.27		21.71	222.50	.00*	-3.34
	Yok	61		34.65				
Duygusal Örselenme Yaşantıları	Var	15		48.60				
			51.41		22.33	261.00	.02*	-2.38
	Yok	58		34.00				

*p<.01, *p<.05

Tablo 3.11’de belirtildiği üzere katılımcıların psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların çocukluk örselenme yaşantıları puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir (Z= -2.63, p<.01). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların çocukluk örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin çocukluk örselenme puanlarından daha yüksektir.

Katılımcıların psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların fiziksel örselenme yaşantıları puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir ($Z= -3.34$, $p<.01$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların fiziksel örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin fiziksel örselenme puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.11’de belirtildiği üzere katılımcıların psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların duygusal örselenme yaşantıları puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir ($Z= -2.38$, $p<.05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların duygusal örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin duygusal örselenme puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.12. Katılımcıların Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Fiziksel Örselenme Yaşantıları, Duygusal Örselenme Yaşantıları Puanlarının Babayla Problem Yaşama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları	Baba	13		58.08				
			95.80		44.46	116.00	.00*	-3.95
	Diğerleri	60		32.43				
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	Baba	13		60.73				
			37.28		21.71	133.50	.00*	-3.85
	Diğerleri	64		34.60				
Duygusal Örselenme Yaşantıları	Baba	13		56.88				
			51.41		22.33	131.50	.00*	-3.73
	Diğerleri	60		32.69				

*p<.05, *p<.01

Tablo 3.12’de belirtildiği üzere katılımcıların ailede babayla problem yaşayanlarla ailede diğerleriyle (anne, kardeşler, üvey anne veya üvey baba) problem yaşayanların çocukluk örselenme yaşantıları puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir ($Z= -3.95, p<.01$). Buna göre ailesinde babayla problem yaşayanların çocukluk örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin çocukluk örselenme puanlarından daha yüksektir.

Katılımcıların ailede problem yaşayanlarla ailesinde diğerleriyle problem yaşayanların fiziksel örselenme yaşantıları puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur ($Z=-3.85, p<.01$). Buna göre ailesinde babayla problem yaşayanların fiziksel örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin fiziksel örselenme puanlarından daha yüksektir.

Katılımcıların ailesinde problem yaşayanlarla ailesinde diğerleriyle problem yaşayanların duygusal örselenme yaşantıları puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir ($Z=-3.73, p<.01$). Ailesinde babayla problem yaşayanların duygusal örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin duygusal örselenme yaşantıları puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.13. Katılımcıların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Toplam Puanları, Fiziksel Örselenme, Duygusal Örselenme ve Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanlarının Ailesinde Şiddet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Puan	Ailesinde Şiddet	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	Sd	F	P
Örselenme Yaşantıları Toplam	Var	29	133.14	28.95	67095.92	1	63.34	.000
	Yok	44	71.18	34.69				
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	Var	31	54.26	17.62	14970.72	1	53.860	.000
	Yok	46	25.83	16.01				
Duygusal Örselenme Yaşantıları	Var	29	69.24	14.38	15296.47	1	52.733	.000
	Yok	44	39.66	18.55				
Cinsel Örselenme Yaşantıları	Var	31	9.45	6.38	298.81	1	14.812	.000
	Yok	46	5.43	2.54				

p<.05, p<.01

Tablo 3.13’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet değişkeninde ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeğinden aldıkları toplam puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklıdır (F=63.34, p<.01). Buna göre ailesinde şiddet olanların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları toplam puanları, diğerlerinin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları toplam puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde şiddet değişkeninde ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların fiziksel örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklıdır ($F=53.86$, $p<.01$). Buna göre ailesinde şiddet olanların fiziksel örselenme yaşantıları puanları, diğerlerinin fiziksel örselenme yaşantıları puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.13’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet değişkeninde ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların duygusal örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklıdır ($F=52.73$, $p<.01$). Buna göre ailesinde şiddet olanların duygusal örselenme yaşantıları puanları, diğerlerinin duygusal örselenme yaşantıları puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.13’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet değişkeninde ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların cinsel örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklıdır ($F=14.81$, $p<.01$). Buna göre ailesinde şiddet olanların cinsel örselenme yaşantıları puanları, diğerlerinin cinsel örselenme yaşantıları puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.14. Katılımcıların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Toplam Puanları, Fiziksel Örselenme, Duygusal Örselenme ve Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanlarının Aile İlişkileri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Puan	Aile İlişkileri	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Örselenme Yaşantıları Toplam	İyi	38	67.40	30.83	63924.67	1	57.908	.000
	Problemlı	35	126.63	35.65				
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	İyi	40	23.73	13.22	15278.54	1	55.792	.000
	Problemlı	37	51.92	19.52				
Duygusal Örselenme Yaşantıları	İyi	38	37.74	17.46	14819.62	1	49.933	.000
	Problemlı	35	66.28	16.97				
Cinsel Örselenme Yaşantıları	İyi	40	5.73	3.25	146.574	1	6.602	.012
	Problemlı	37	8.48	5.90				

p<.05, p<.01

Tablo 3.14’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmışını ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlı) çocukluk örselenme yaşantıları ölçeği toplam puanları birbirinden istatıksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır (F=57.908, p<.01). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlı) çocukluk örselenme yaşantıları ölçeği toplam puanları diğerlerine kıyasla daha yüksektir.

Tablo 3.14’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) fiziksel örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=55.792$, $p<.01$). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) fiziksel örselenme yaşantıları puanları daha yüksektir.

Katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde herhangi bir problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) duygusal örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=49.933$, $p<.01$). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) duygusal örselenme yaşantıları puanları daha yüksektir.

Tablo 3.14’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) cinsel örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=6.602$, $p<.05$). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) cinsel örselenme yaşantıları puanları daha yüksektir.

Tablo 3.15. Katılımcıların Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Toplam Puanları, Fiziksel Örselenme, Duygusal Örselenme ve Cinsel Örselenme Yaşantıları Puanlarının Ailesinde Problem Yaşadığı Birinin Olup Olmaması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Puan	Ailesinde Problem Yaşadığı Biri	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Örselenme Yaşantıları Toplam	Yok	41	67.73	28.61	71110.39	1	73.972	.000
	Var	30	131.80	34.03				
Fiziksel Örselenme Yaşantıları	Yok	44	23.18	11.65	19587.64	1	95.847	.000
	Var	31	56.00	17.40				
Duygusal Örselenme Yaşantıları	Yok	41	38.68	17.26	14822.13	1	51.453	.000
	Var	30	67.93	16.57				
Cinsel Örselenme Yaşantıları	Yok	44	5.57	2.68	214.191	1	9.942	.002
	Var	31	9.00	6.49				

p<.05, p<.01

Tablo 3.15’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla, ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeği toplam puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır (F=73.972, p<.01). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların çocukluk örselenme yaşantıları ölçeği toplam puanları diğerlerinin puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.15’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla, ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların fiziksel örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=95.847$, $p<.01$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların fiziksel örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla, ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların duygusal örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=51.453$, $p<.01$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların duygusal örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.15’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla, ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların cinsel örselenme yaşantıları puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=9.942$, $p<.05$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların cinsel örselenme yaşantıları puanları diğerlerinin puanlarından daha yüksektir.

Ayrıca Tek yönlü varyans (Anova) analiziyle çocukluk örselenme yaşantıları ölçeğinin, fiziksel, duygusal ve cinsel örselenme yaşantılarının, medeni durum, aile yapısı cezayı hak edip hak etmemeye yönelik algısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına da bakılmıştır. Ancak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

3.5.2. Değişkenler Açısından Adil Dünya İnancı Ölçeği Puanlarının

Karşılaştırılması

Araştırmaya katılanların cezaevine girmeyi hak edip etmemeye yönelik algıları ile psikiyatrik rahatsızlık değişkenleri açısından adil dünya inancı puanlarının karşılaştırılması amacıyla Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Tablo 3.16. Katılımcıların Adil Dünya İnancı, Kişisel Adil Dünya İnancı Puanlarının Cezaevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Değişkenine Açısından Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Adil Dünya İnancı	Hak Ettiğini Düşünenler	11		24.68				
	Hak Etmediğini Düşünenler	63	44.09	39.74	8.68	205.50	.03*	-2.14
Kişisel Adil Dünya İnancı	Hak Ettiğini Düşünenler	11		15.73				
	Hak etmediğini Düşünenler	64	26.03	41.83	5.07	107.00	.00*	-3.68

p<.05, p<.01

Tablo 3.16’da belirtildiği üzere, Mann Whitney-U Testi sonuçlarına göre, cezaevine girmeyi hak ettiğini düşünen katılımcılar ile cezaevine girmeyi hak etmediğini düşünen katılımcılar, adil dünya inancı puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedirler ($z = -2.14$, $p < .05$). Buna göre, cezaevine girmeyi hak etmediğini düşünen kadınların, adil dünya ölçeğinden aldıkları puanlar daha yüksektir. Bir başka deyişle, cezaevine girmeyi hak etmediğini düşünen kadınların adil dünya inançları daha düşüktür.

Tablo 3.16’da belirtildiği üzere, cezaevine girmeyi hak ettiğini düşünen katılımcılar ile cezaevine girmeyi hak etmediğini düşünen katılımcıların kişisel adil dünya inancı puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir ($z = -3.68$, $p < .01$). Buna göre, cezaevine girmeyi hak etmediğini düşünen kadınların kişisel adil dünya inançları daha düşüktür.

Tablo 3.17. Katılımcıların Adil Dünya İnancı, Genel Adil Dünya İnancı Puanlarının Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Adil Dünya İnancı	Var	16		47.53				
			44.09		8.68	303.50	.03*	-2.11
	Yok	58		34.73				
Genel Adil Dünya İnancı	Var	16		48.28				
			18.07		4.92	323.50	.04*	-2.00
	Yok	60		35.89				

p<.05, p<.01

Tablo 3.17’de görüldüğü üzere psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların adil dünya inancı puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z = -2.11$, $p < .05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların adil dünya inancı puanları diğerlerinin adil dünya inancı puanlarından daha yüksektir. Bir başka deyişle, psikiyatrik rahatsızlığı olan kadınların adil dünya inançları psikiyatrik rahatsızlığı olmayanlardan daha düşüktür.

Tablo 3.17’de görüldüğü üzere psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların genel adil dünya inancı puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z = -2.00$, $p < .05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların genel adil dünya inancı puanları diğerlerinin genel adil dünya inancı puanlarından daha yüksektir. Bir başka deyişle, psikiyatrik rahatsızlığı olan kadınların genel adil dünya inançları psikiyatrik rahatsızlığı olmayanlardan daha düşüktür.

Tablo 3.18. Katılımcıların Genel Adil Dünya İnancı Puanlarının Ailesinde Şiddet Değişkenine göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Puan	Ailesinde Şiddet	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	Sd	F	P
Genel Adil Dünya İnancı	Var	30	19.60	4.78	116.667	1	5.084	.027
	Yok	46	17.07	4.79				

$p < .05$, $p < .01$

Tablo 3.18’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet değişkeninde, ailesinde şiddet olanlarla aile içinde şiddet olmayanların genel adil dünya inancı puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F = 5.084$, $p < .05$). Buna göre ailesinde şiddet olanların genel adil dünya inancı puanları diğerlerinin genel adil dünya inancı puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.19. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Ölçeği, Kişisel Adil Dünya İnancı Puanlarının Ailesinde Problem Yaşadığı Biri Olup Olmaması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Puan	Ailesinde Problem Yaşadığı Biri	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Adil Dünya İnancı Ölçeği	Yok	43	42.28	8.89	306.052	1	4.278	.042
	Var	29	46.48	7.76				
Kişisel Adil Dünya İnancı	Yok	43	25.07	5.57	98.719	1	4.009	.049
	Var	30	27.043	3.93				

p<.05, p<.01

Tablo 3.19’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla, ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların adil dünya inancı ölçeği toplam puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır (F=4.278, p<.05). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların adil dünya inancı ölçeği toplam puanları diğerlerinin adil dünya inancı toplam puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.19’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla, ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların kişisel adil dünya inancı puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır (F=4.009, p<.05). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların kişisel adil dünya inancı puanları diğerlerinin kişisel adil dünya inancı puanlarından daha yüksektir.

Ayrıca Tek yönlü varyans (Anova) analiziyle adil dünya inancı, kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı puanlarının yaş, medeni durum, gelir düzeyi, meslek, aile yapısı ve aile ilişkileri değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına da bakılmıştır. Ancak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

3.5.2.1. Katılımcıların Adil Dünya İnancı İle Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 3.20. Katılımcıların Adil Dünya İnancı Ölçeği İle Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

	Eğitim düzeyi	KADI	GADI	ADİtoplam
Eğitim düzeyi	1	,290*	,053	,188
KADI		1	-,493**	-,869**
GADI			1	-,859**
ADİtoplam				1

*p<.05, **p<.01

Araştırmaya katılanların kişisel adil dünya inancı puanı ile eğitim düzeyi puanları ($r=.29$, $p<.05$) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

3.5.3. Değişkenler Açısından Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Katılımcıların psikiyatrik rahatsızlık değişkeni açısından sürekli öfke-öfke ifade tarzı ölçeği puanlarının karşılaştırılması amacıyla Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Ayrıca Mann Whitney U analiziyle ailesinde psikiyatrik rahatsızlık olup olmama, cezayı hak edip etmemeye yönelik algı değişkenlerine göre sürekli öfke-öfke ifade tarzı ölçeği puanları da karşılaştırılmış ancak anlamlı sonuçlar bulunmamıştır.

Tablo 3.21. Katılımcıların Dışa Yönlendirilen Öfke, Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Dışa Yönlendirilen Öfke	Var	16		49.53				
			13.69		3.94	319.50	.03*	-2.13
	Yok	61		36.24				
İçe Yönlendirilen Öfke	Var	15		49.13				
			16.71		4.40	298.00	.04*	-2.09
	Yok	61		35.89				
Öfke Kontrol	Var	16		27.44				
			25.03		7.71	303.00	.02*	-2.33
	Yok	61		42.03				

p<.05, p<.01

Tablo 3.21’de belirtildiği üzere katılımcıların psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların dışa yönlendirilen öfke puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir ($Z= -2.13$, $p<.05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların dışa yönlendirilen öfke puanları diğerlerinin dışa yönlendirilen öfke puanlarından daha yüksektir.

Psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların içe yönlendirilen öfke puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir ($Z = -2.09$, $p < .05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların içe yönlendirilmiş öfke puanları diğerlerinin içe yönlendirilen öfke puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.21’de belirtildiği üzere katılımcıların psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların öfke kontrol puanlarının birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklı olduğu görülmektedir ($Z = -2.33$, $p < .05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olmayanların öfke kontrol puanları diğerlerinin öfke kontrol puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.22. Katılımcıların Sürekli Öfke ve İçe Yönlendirilen Öfke Puanlarının Aile İlişkileri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Puan	Aile ilişkileri	N	Ortalama	ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Sürekli Öfke	İyi	40	16.80	5.84	213.80	1	4.939	.029
	Problemlili	37	20.13	7.29				
İçe yönlendirilen öfke	İyi	40	15.60	4.51	104.14	1	5.719	.019
	Problemlili	36	17.94	3.97				

$p < .05$, $p < .01$

Tablo 22’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle ailede problem yaşadığını ifade edenlerin sürekli öfke puanları istatistiki olarak birbirinden anlamlı şekilde farklıdır (F=4.939, p<.05). Buna göre ailenin bütün fertleriyle iyi anlaşanların diğerine kıyasla sürekli öfke puanları istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha düşüktür.

Aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle ailede problem yaşadığını ifade edenlerin içe yönlendirilen öfke puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (F=5.719; p<.05). Buna göre ailenin bütün fertleriyle iyi anlaşanların diğerine kıyasla içe yönlendirilen öfke puanları istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha düşüktür.

Tablo 3.23. Katılımcıların Sürekli Öfke Puanlarının Ailesinde Problem Yaşadığı Birinin Olup Olmaması Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Puan	Ailesinde Problem Yaşadığı Biri	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Sürekli Öfke	Yok	44	17.15	6.11	204.96	1	4.685	.034
	Var	31	20.51	7.27				

p<.05, p<.01

Tablo 3.23’de görüldüğü üzere katılımcıların ailesinde problem değişkeninde ailesinde problem yaşamayanlar ile ailesinde problem yaşayanların sürekli öfke puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir (F=4.685;

p<.05). Bu sonuca göre, ailesinde problem yaşamayanların diğerine göre sürekli öfke puanları istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşüktür.

Ayrıca tek yönlü varyans (Anova) analiziyle öfke ifade tarzlarının yaş, medeni durum, gelir düzeyi, eylemi gerçekleştirdiği yaş, meslek, ailesinde şiddet, aile yapısı, mağdurun kim olduğu ve cezaevine girmeyi hak edip hak etmediğine yönelik algısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına da bakılmıştır. Ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

3.5.3.1. Katılımcıların Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 3.24. Katılımcıların Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişki

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)
1) Eğitim Düzeyi	-,091	-,379**	-,321**	,144
2) Dışa Yönlendirilen Öfke	1	,717**	,646**	-,088
3) Sürekli Öfke		1	,660**	-,195
4) İçe Yönlendirilen Öfke			1	-,119
5) Öfke Kontrol				1

*p<.05, **p<.01

Katılımcıların sürekli öfke puanları ile eğitim düzeyi puanları arasında ($r=-.38$; $p<.01$) pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Dışa yönlendirilen öfke puanları ile eğitim düzeyi puanları ($r=-.09$; $p<.01$) arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların içe yönlendirilen öfke puanları ile eğitim düzeyi puanları ($r=-.32$; $p<.01$) arasında da negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

3.5.4. Değişkenler Açısından Kısa Semptom Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması

Katılımcıların psikiyatrik rahatsızlık, ailesinde psikiyatrik rahatsızlık ve cezayı hak edip etmemeye yönelik algı değişkeni açısından kısa semptom envanteri puanlarının karşılaştırılması amacıyla Mann Whitney U Testi uygulanmıştır.

Tablo 3.25. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon, Hostilite Puanlarının Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Kısa Semptom Envanteri	Var	14		50.14				
	Yok	55	72.26	31.15	39.43	173.00	.00	-3.16
Depresyon	Var	16		49.56				
	Yok	60	23.51	35.55	12.22	303.00	.02	-2.26
Anksiyete	Var	15		51.70				
	Yok	60	14.53	34.58	10.04	244.50	.02	-2.72
Olumsuz Benlik	Var	15		51.80				
	Yok	59	15.49	33.86	9.25	228.00	.00	-2.89
Somatizasyon	Var	16		50.47				
	Yok	60	9.67	35.31	7.83	288.50	.02	-2.44
Hostilite	Var	16		48.84				
	Yok	58	9.07	34.37	4.96	282.50	.02	-2.39

p<.05, p<.01

Tablo 3.25’de görüldüğü üzere psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların kısa semptom envanteri puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z= -3.16, p<.01$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların kısa semptom envanteri puanları diğerlerinin kısa semptom envanteri puanlarından daha yüksektir.

Psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların depresyon puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z= -2.26, p<.05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların depresyon puanları diğerlerinin depresyon puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.25’de belirtildiği üzere psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların anksiyete puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z= -2.72, p<.05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların anksiyete puanları diğerlerinin anksiyete puanlarından daha yüksektir.

Psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların olumsuz benlik puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z= -2.89, p<.01$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların olumsuz benlik puanları diğerlerinin olumsuz benlik puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.25’de belirtildiği üzere psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların somatizasyon puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z= -2.44, p<.05$). Buna göre

psikiyatrik rahatsızlığı olanların somatizasyon puanları diğerlerinin somatizasyon puanlarından daha yüksektir.

Psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların hostilete puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z = -2.39$, $p < .05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların hostilete puanları diğerlerinin hostilete puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.26. Katılımcıların Somatizasyon Puanlarının Ailesinde Psikiyatrik Rahatsızlık Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi Sonuçları

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Somatizasyon	Var	11		52.05				
	Yok	65	9.67		7.83	208.50	.03	-2.20

$p < .05$, $p < .01$

Tablo 3.26’da belirtildiği üzere ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olan katılımcılar ile ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olmayan katılımcıların somatizasyon puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z = -2.20$, $p < .05$). Buna göre psikiyatrik rahatsızlığı olanların somatizasyon puanları diğerlerinin somatizasyon puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.27. Katılımcıların Cezaevine Girmeyi Hak Edip Etmemeye Yönelik Algıları Açısından Kısa Semptom Envanteri Puanlarının Karşılaştırılması Amacıyla Yapılan Mann Whitney U Testi Analizi

Değişken	Grup	N	Ortalama	Sıralamalar Ortalaması	Ss	U	P	Z
Hostilite	Hak Ettiğini Düşünenler	11		52.05				
	Hak Etmediğini Düşünenler	65	9.67	36.21	7.83	208.50	.03	-2.20

$p < .05$, $p < .01$

Tablo 3.27’de belirtildiği üzere cezaevine girmeyi hak ettiğini düşünen katılımcılar ile cezaevine girmeyi hak etmediğini düşünen katılımcıların, hostilite puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($Z = -2.02$, $p < .05$). Buna göre cezaevine girmeyi hak ettiğini düşünen katılımcıların hostilite puanları diğerlerinin hostilite puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.28. Katılımcıların Olumsuz Benlik Puanlarının Eylemi Gerçekleştirdiği Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Değişken	Eylemi Gerçekleştirdiği Yaş	N	Ortalama	ss	Kareler Toplamı	sd	F	p
Olumsuz Benlik	18-39 yaş arası	54	17.20	9.68	589.177	1	7.504	.008
	40-61 yaş arası	20	10.85	6.02				
Hostilite	18-39 yaş arası	55	9.80	5.06	114.915	1	4.926	.030
	40-61 yaş arası	19	6.95	4.08				

p<.05, p<.01

Tablo 3.28’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında eylemi gerçekleştirdiği yaş değişkeninde 18-39 yaş arası, 40-61 yaş arasının, olumsuz benlik puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır (F=7.504, p<.01). Buna göre 18-39 yaş arasının olumsuz benlik puanları 40-61 yaş arasının olumsuz benlik puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.28’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında eylemi gerçekleştirdiği yaş değişkeninde 18-39 yaş arası, 40-61 yaş arasının, hostilite puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır (F=4.926, p<.05). Buna göre 18-39 yaş arasının olumsuz benlik puanları 40-61 yaş arasının hostilite puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.29. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon, Hostilite Puanlarının Ailesinde Şiddet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Değişken	Ailesinde Şiddet	N	Ortalama	ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Kısa Semptom envanteri	Var	28	91.75	39.58	17898.15	1	13.658	.000
	Yok	41	58.95	33.73				
Depresyon	Var	31	29.29	11.85	1747.40	1	13.669	.000
	Yok	45	19.53	10.92				
Anksiyete	Var	29	19.14	10.76	1002.50	1	11.342	.001
	Yok	46	11.63	8.45				
Olumsuz Benlik	Var	31	19.58	9.76	894.24	1	12.039	.001
	Yok	43	12.53	7.70				
Somatizasyon	Var	30	11.93	8.30	253.67	1	4.320	.041
	Yok	46	8.20	7.22				
Hostilite	Var	31	10.42	5.40	97.49	1	4.136	.046
	Yok	43	8.09	4.42				

p<.05, p<.01

Tablo 3.29’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet değişkeninde, ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların, kısa semptom envanteri puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=13.658, p<.01). Buna göre ailesinde şiddet olanların kısa semptom envanteri puanları diğerlerinin kısa semptom envanteri puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.29’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların, depresyon puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F=13.669$, $p<.01$). Buna göre ailesinde şiddet olanların depresyon puanları ailesinde şiddet olmayanların depresyon puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.29’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların, anksiyete puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F=11.342$, $p<.01$). Buna göre ailesinde şiddet olanların anksiyete puanları ailesinde şiddet olmayanların anksiyete puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların, olumsuz benlik puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F=12.039$, $p<.01$). Buna göre ailesinde şiddet olanların olumsuz benlik puanları ailesinde şiddet olmayanların olumsuz benlik puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların, somatizasyon puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F=4.320$, $p<.05$). Buna göre ailesinde şiddet olanların somatizasyon puanları ailesinde şiddet olmayanların somatizasyon puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.29’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanların, hostilete puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F=4.136$, $p<.05$). Buna göre ailesinde şiddet olanların hostilete puanları ailesinde şiddet olmayanların hostilete puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.30. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon Puanlarının Aile İlişkileri Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Değişken	Aile İlişkileri	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Kısa Semptom Envanteri	İyi	36	57.83	35.69	15668.30	1	11.661	.001
	Problemlı	33	88.00	37.68				
Depresyon	İyi	40	18.70	11.15	1956.28	1	15.649	.000
	Problemlı	36	28.86	11.21				
Anksiyete	İyi	40	10.98	8.71	1085.292	1	12.439	.001
	Problemlı	35	18.60	10.02				
Olumsuz Benlik	İyi	38	12.66	7.80	624.962	1	8.010	.006
	Problemlı	36	18.47	9.81				
Somatizasyon	İyi	40	7.83	7.07	287.779	1	4.940	.029
	Problemlı	36	11.72	8.21				

$p<.05$, $p<.01$

Tablo 3.30’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) kısa semptom envanteri puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=11.661$, $p<.01$). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) kısa semptom envanteri puanları diğerlerinin kısa semptom envanteri puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.30’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) depresyon puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=15.649$, $p<.01$). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) depresyon puanları diğerlerinin depresyon puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) anksiyete puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=12.439$, $p<.01$). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) anksiyete puanları diğerlerinin anksiyete puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi), aile ilişkilerinde herhangi bir problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) olumsuz benlik puanları birbirinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=8.010$, $p<.01$). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlili) olumsuz benlik puanları diğerlerine kıyasla daha yüksektir.

Tablo 3.30’da belirtildiği üzere katılımcılar arasında aile ilişkilerinde ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmışımı ifade edenlerle (iyi) aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlı) somatizasyon puanları birbirinden istatıksel olarak anlamlı bir şekilde farklıdır (F=4.940, p<.05). Buna göre aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenlerin (problemlı) somatizasyon puanları diğerlerinin somatizasyon puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.31. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri, Depresyon, Anksiyete, Olumsuz Benlik, Somatizasyon, Hostilite Puanlarının Ailesinde Problem Olup Olmama Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans (Anova) Analizi

Değişken	Aile İçinde Problem Yaşadığı Biri	N	Ortalama	Ss	Kareler Toplamı	sd	F	P
Kısa Semptom Envanteri	Yok	39	59.08	34.14	16609.53	1	12.166	.001
	Var	28	91.00	40.57				
Depresyon	Yok	44	19.95	11.06	1364.29	1	9.988	.002
	Var	30	28.70	12.56				
Anksiyete	Yok	43	11.77	9.46	907.418	1	10.002	.002
	Var	40	18.93	9.62				
Olumsuz Benlik	Yok	42	12.19	7.28	995.66	1	13.633	.000
	Var	30	19.73	10.07				
Somatizasyon	Yok	44	7.66	6.72	489.95	1	8.792	.004
	Var	30	12.90	8.45				
Hostilite	Yok	42	7.90	4.29	140.01	1	6.074	.016
	Var	30	10.73	5.45				

p<.05, p<.0

Tablo 3.31’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların kısa semptom envanteri puanları birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=12.166$, $p<.01$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların kısa semptom envanteri puanları diğerlerinin kısa semptom envanteri puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların depresyon puanları birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=9.988$, $p<.01$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların kısa semptom depresyon puanları diğerlerinin depresyon puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların anksiyete puanları birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=10.002$, $p<.01$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların anksiyete puanları diğerlerinin anksiyete puanlarından daha yüksektir.

Tablo 3.31’de belirtildiği üzere katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların olumsuz benlik puanları birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=13.633$, $p<.01$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların olumsuz benlik puanları diğerlerinin olumsuz benlik puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların somatizasyon puanları birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=8.792$, $p<.01$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı

biri olanların somatizasyon puanları diğerlerinin somatizasyon puanlarından daha yüksektir.

Katılımcılar arasında ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla ailesinde problem yaşadığı biri olmayanların hostilete puanları birbirinden istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklıdır ($F=6.074$, $p<.05$). Buna göre ailesinde problem yaşadığı biri olanların hostilete puanları diğerlerinin hostilete puanlarından daha yüksektir.

Ayrıca Tek yönlü varyans (Anova) analiziyle kısa semptom envanteri, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilete puanlarının yaş, medeni durum, gelir düzeyi, meslek, aile yapısı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına da bakılmıştır. Ancak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

3.5.4.1. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri Puanları ile Eğitim Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 3.32. Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri Puanları ile Eğitim Düzeyi Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Değişken	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1) Eğitim düzeyi	-,346**	-,211	-,089	-,284*	-,155	-,225
2) Anksiyete	1	,833**	,746**	,806**	,641**	,930**
3) Depresyon		1	,803**	,668**	,609**	,929**
4) Olumsuzbenlik			1	,642**	,695**	,893**
5) Somatizasyon				1	,564**	,847**
6) Hostilite					1	,755**
7) Kısa Semptom						1

* $p<.05$, ** $p<.01$

Katılımcıların anksiyete puanı ile eğitim düzeyi puanları ($r=-.35$, $p<.01$) arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Somatizasyon puanları ile eğitim düzeyi puanları ($r=-.28$, $p<.05$) arasında da negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Çağın değişmesiyle birlikte sosyal hayatta meydana gelen farklılıklar kadın suçlu oranında artışa ve kadınların işlediği suçların çeşitlenmesine neden olmaktadır (Cansunar, Asirdizer, Aycan, Balcıoğlu ve Batuk, 1997). Araştırmalarda, kadınların gerçekleştirdiği suçlar arasında birinci sırayı adam öldürme eyleminin aldığı görülmektedir (Cansunar ve ark., 1997; Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009; İçli ve Öğün, 1988; Yıldız, 2009). Adam öldürme eylemi, başka kişilerin yaşama hakkına müdahale içerdiğinden (Aktürk, 2008), kişiye yönelik ciddi ve ağır bir toplumsal olay olarak incelenmesi gereken bir olgudur (Başpınar, 2008). Kadınların geleneksel rollerindeki değişimlerle birlikte (Ageton, 1987); psikolojik, sosyal, ekonomik birçok faktör, adam öldürme eylemine etki etmektedir (İçli ve Öğün, 1988).

Bu bilgilerden yola çıkarak, bu araştırmada, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınlarda çocukluk dönemi örseleyici yaşantılarına maruz kalma düzeyi, adil dünya inancı ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Kadınların çocukluk örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyi, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları ile psikolojik semptomlar arasındaki ilişkinin incelenmesi de araştırmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Bununla birlikte adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, aile özellikleri de

dikkate alınarak; ailesinde şiddete maruz kalma, aile ilişkileri, ailesinde problem yaşadığı birinin olup olmaması gibi etkenlerin çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları ile ilişkilerine de bakılması amaçlanmaktadır. Adam öldürme eylemi gerçekleştiren 77 kadın hükümlüyle yapılan anket çalışması sonucu, hükümlü kadınların, sosyo-demografik özellikleri, mağdur ve suça ilişkin bilgilerine de ulaşılmıştır. Bu bölümde araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar, ilgili yazın çerçevesinde tartışılacaktır.

4.1. Sosyo-Demografik Bilgilere Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu araştırmaya katılanların eylemi gerçekleştirdiği yaş aralığı 18-60 yaş arasında olup, yaş ortalaması yaklaşık 34'dür. Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, eylemi gerçekleştirdikleri yaş dağılımları incelendiğinde; 18-28 yaş arası %40, 29-39 yaş arası yaklaşık %33 olarak bulunmuştur. Sonuçlara bakıldığında, genel yığılmanın 18-39 yaşları arasında olduğu görülmektedir. Finlandiya'da 1993-2005 yılları arasında yapılan bir araştırmada, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınların yaş ortalamaları 36 olarak bulunmuştur. 1982-1991 yılları arasında adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerde ise yaş ortalaması 34 olarak belirtilmektedir (Putkonen ve ark., 2008). Literatürden elde edilen bilgiler, bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların eylemi gerçekleştirdiği yaşlarına bakıldığında; 18-39 yaş arası ile 40-61 yaş arasının olumsuz benlik ve hostilite açısından aralarında anlamlı bir farklılık olduğu da görülmektedir. Çalışmalar kadınların en fazla orta yaş grubunda suç işlediklerini belirtmekte (Çağlar ve Özkaya, 2002; Aktürk, 2008) ve bunun nedenini kadınların o dönemde evlilik, çocuk sahibi olma, sosyal rollerdeki

değişimler nedeniyle hareketli ve canlı olmalarına bağlamaktadırlar (Çağlar ve Özkaya, 2002). Kadınların, genç yetişkinlik ve orta yaş dönemlerinde yaşamlarındaki değişimlere uymaya çalışırken, yaşanan olumsuzluklara karşı daha öfkeli ve düşmanca tavırlar geliştirebilecekleri düşünülebilmektedir.

Bu araştırmada, katılımcıların yaklaşık %33'ü ilkokul mezunu olduğunu belirtmişlerdir. Cansunar ve arkadaşları (1997) araştırmalarında, kadınların suç bağlamında, en çok adam öldürme eylemini gerçekleştirdiklerini belirtmekle birlikte, kadın hükümlülerin %72'sinin ilkokul mezunu olduklarını bulmuşlardır. Türkiye'deki araştırma sonuçları, ilköğretim veya ortaöğretim mezunlarının yüksek öğrenim görenlerden daha fazla adam öldürme eylemini gerçekleştirdiklerini belirtmektedir (Başpınar, 2008; Burkay, 2008; Ortaköylü ve ark., 2004). Bu araştırmada da en yüksek oranı ilköğretim mezunları (%33) almakla birlikte, ikinci sırayı %20 oranında orta öğretim mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Çalışmalar, Türkiye'de, bireylerin suç eylemine yöneliminde eğitim düzeyinin düşüklüğünün etkisi olduğunu gösterir niteliktedir. Eğitimle birlikte, akademik alanda başarı sağlanması için, bilişsel ve duygusal kapasitenin belirli bir düzeyde gelişmesi ve ortaya konması gerekmektedir. Bilişsel kapasite bireye, mantık yürütme, dili, görsel-mekansal ve genel bilgilere sahip olabilme becerilerini kullanabilme yetisi sağlamaktadır (Yıldız, 2009). Stresli yaşam olaylarıyla başa çıkmada bireylerin bilişsel yetilerinin önemi göz önüne alındığında, eğitim önemli bir yordayıcı olabilmektedir. Geleneksel yapı içinde, kadınların eğitim almasına verilen önemin erkeklere oranla daha düşük olması, ev içi rollerin yüklenmesi (Çağlar ve Özkaya, 2002) gibi durumlar nedeniyle kadınların gelişimi nispeten geri kalabilmektedir. Bu nedenle stresli yaşam olaylarıyla karşılaşıldığında, kadınların

uygun baş etme yollarını bulamamalarının, suça yönlendirici bir etken olabildiği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılanların eğitim durumu ile sürekli öfke ve içe yönlendirilen öfkeleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Başka bir deyişle, eğitim durumu düştükçe, sürekli öfke ve içe yönlendirilen öfke yükselmektedir. İlgili yazın araştırma sonuçlarını desteklemektedir (Bodur, İnfal ve Kurt, 2010). Eğitim düzeyi problem çözme ve zeka düzeyi ile yakından ilişkili olduğundan (Özen, 2010), bilişsel gelişime ve problem çözme becerilerine katkı sağlayabilmektedir. Dolayısıyla eğitim düzeyinin düşük olması öfkenin de uygun bir şekilde ifade edilememesinde etkili olabilmektedir.

Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların eğitim durumu ile kişisel adil dünya inancı arasında da ilişki bulunmuştur. Ancak ilgili yazına bakıldığında; adil dünya inancıyla eğitim durumu arasında ilişki olmadığı belirtilmektedir (Coşgun, 2010; Uğur, 2007; Otto ve Dalbert, 2005). Diğer taraftan geleneksel yapı içerisinde kız çocuklarının eğitiminin erkeklere göre daha az önemsenmesi kadınların bu durumu kendileriyle ilişkili olarak algılamalarına neden olabilmektedir.

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde, yaklaşık olarak %27'sinin evli, %27'sinin de dul olduğu görülmektedir. Aktürk (2008), şiddet suçu işlemiş kadınları incelediği araştırmada, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların %76'sının evli olduğunu belirtmektedir. Saygılı ve Aliustaoğlu'nun (2009) suç işleyen kadınlarla yaptıkları çalışmada, hükümlülerin %78'inin evli olduğu ve %48'inin adam öldürme eylemini gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Literatürde adam öldürme eylemini gerçekleştiren kadınların medeni durumlarına ilişkin anlamlı bir

farklılık bulunmamaktadır. Bazı çalışmalarda bekarların oranı yüksek çıkarken (Başpınar, 2008), bazı çalışmalarda evlilerin oranı yüksek bulunmaktadır (Kayatekin, Maner, Abay, Saygılı ve Şener, 1991, aktaran Nazlıdır, 2010). İçli ve Öğün (1988) ise, boşanmış kadınların evli ve bekar kadınlara göre daha sık suç işlediklerini belirtmektedirler. Bu araştırmada da, boşanmış kadınların oranı %23, bekar olanların oranı ise yaklaşık %21 olarak saptanmıştır. Kadın suçluluğunda, boşanmış kadınların evli kadınlara göre daha fazla suç işlediğini belirten çalışmalarda, evli kadınların partneri olmayan kadınlara oranla daha az stresli yaşam deneyimledikleri düşünülmektedir (İçli ve Öğün, 1988). Toplumsal açıdan kadının korunması gerektiği düşüncesi, annelik ve eş olma rollerine verilen önem ve çocukları tarafından sosyal destek sağlanması gibi durumlar kadınların suça yönelimini engelleyen faktörler olarak görülebilir. Diğer taraftan Pollak'ın batı kültürüne yönelik görüşüne göre, evlilik psikolojik açıdan kadınlara ağır gelmekte ve kadınlar evlilik sürecini daha az ödüllendirici olarak görmektedirler. Dolayısıyla batıda, yaşın etkisi olmadan, evli kadınların bekar kadınlara oranla daha fazla suç işledikleri düşünülmektedir (aktaran İçli ve Öğün, 1988). Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, medeni durum açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Farklı toplumlarda, kadına yüklenen değer ve sosyal rollerin değişmesi ile medeni durumun suça etkisinin çeşitlilik gösterebileceği düşünülebilmektedir.

Katılımcıların meslek dağılımlarına bakıldığında, yaklaşık %46'sının ev hanımı olduğu görülmektedir. Öğün de (1990), adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınlarla yaptığı çalışmasında, kadınların %59'unun ev hanımı olduğunu belirtmektedir (aktaran Nazlıdır, 2010). Araştırmaya katılanların eğitim düzeylerinin düşük bulunması bu durumla ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan toplumda kadına daha

çok ev içi rollerin sorumluluğunun verilmesi ve evli olanların çocuk bakımı, eşlik, annelik rollerini benimsemesine yüklenen pozitif anlam gibi etkenler araştırmada kadınların büyük çoğunun ev hanımı olmasıyla ilgili olabilmektedir.

Araştırmaya katılanların gelir düzeylerine bakıldığında, %91'inin 1000 TL ve altı gelir düzeyine sahip oldukları; %55'inin ise kendilerini düşük gelire sahip olarak gördükleri bulunmuştur. Çağlar ve Özkaya'nın (2002) araştırmasında, kadınların büyük bir oranını herhangi bir geliri olmayanlar oluşturmakta ve bu kadınların ev hanımı ve işi olmayanlar olduğu belirtilmektedir. Benzer bir şekilde, Akyol ve Sunar'ın (1982) adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınlarla yaptıkları çalışmalarında, kadınların yüksek oranının ev hanımı olduğu görülmüştür (aktaran İçli ve Öğün, 1988). Japonya'da yapılan bir çalışmada, yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik gibi durumların suç oranları ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu belirtilmektedir (Tsushima, 1996). Araştırmada, genellikle kendilerini ev hanımı olarak nitelendirenlerin; gelirleri sorulduğunda bir gelire sahip olmadıklarını belirttikleri görülmektedir. Kadınların sosyo-ekonomik anlamda ailelerine ya da eşlerine bağlı olmaları ve bu yönde bir baskı hissetmeleri, stresli yaşam olaylarıyla baş etmelerinde güçlük yaratıcı bir etken olarak görülebilmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların psikiyatrik öykülerine bakıldığında, yaklaşık %79'unun tanımlanmış bir psikiyatrik rahatsızlıklarının olmadığı görülmektedir. Ortaköylü ve arkadaşlarının (2004) adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerle yaptıkları çalışmalarında; kadınların %75'inin ceza ehliyetine etki edecek şekilde bir psikiyatrik rahatsızlığa sahip olmadıkları görülmüştür. Sonuçlar bu araştırmanın bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Diğer taraftan Gottlieb ve

Gabrielson (1990), psikiyatrik rahatsızlıkların adam öldürme eylemiyle yakın ilişkili olduğunu belirtmektedir (aktaran Nazlıdır, 2010). Ancak bu araştırmada katılımcıların çok az bir kısmı psikiyatrik rahatsızlığı olduğunu bildirmiştir. Araştırmaya katılanların eğitim düzeyleri ve gelir düzeyleri düşünüldüğünde, çoğunun psikiyatrik rahatsızlıkları olup olmadığını anlayamayacakları ve bu konuda herhangi bir hastaneye başvurmayacakları düşünüldüğünde bu sonuçların az çıkması normal görülebilmektedir. Kadınlar çoğu zaman ev içi rollerini, çocuklarını kendi gereksinimlerinden önde tutabildikleri için, psikiyatrik bir rahatsızlık yaşadıklarını düşünseler de, sorumlulukları nedeniyle onu ihmal etmelerine neden olabilmektedir.

Katılımcıların cezaevine girmeden önce kimlerle yaşadıklarına bakıldığında, %39'unun eşi ve çocuklarıyla yaşadığı görülmektedir. Nazlıdır (2010), adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın ve erkek hükümlülerle yaptığı çalışmasında, %38'inin eşi ve çocuklarıyla, %52'sinin de aileleriyle birlikte yaşadıklarını belirtmektedir. Araştırmasında, suç eylemini gerçekleştirmiş olan bireylerin çoğunlukla aileleriyle yaşadıkları saptanmakla birlikte, bu araştırmada da ailesiyle yaşayanların oranının %27 olduğu görülmektedir. Kadınların cezaevine girmeden önce çoğunlukla eş ve çocuklarıyla yaşamaları, yalnız yaşama durumuna göre sosyal destek görüyor olduğu olasılığını artırıcı bir etken olarak düşünülebilir. Diğer taraftan, araştırmada, kadınların çoğunun eylemi gerçekleştirirken, eş, aile içi geçimsizlik, aile faktörlerinin etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu durum, kadınların cezaevine gelmeden önce birlikte yaşadığı yakınlarından sosyal destek görüyor olma olasılığının düşük olduğunu da ifade edebilmektedir.

Bowlby (1973), bağlanma ve benlik modelinin ilişkili olduğunu belirtmektedir. Benlik modelinde olumlu başkaları, bireyin kendisi için önemli olan başkalarının güvenilebilirliği ve ulaşılabilirliğine yönelik algısını içermekle birlikte başkalarından yakınlık ve destek arama gibi davranışlar doğurur. Bu modelin olumsuz olması, sosyal destek almaya ve sağlamaya yönelik davranışlarda bulunmamanın yanında, ilişkilerde karşı taraftan güven, iyilik gibi olumlu beklentiler içine girmeme şeklinde tanımlanabilir (Çelen, 2007). Bu araştırmada, kadınların eylemi daha çok eş ve aile üyelerine karşı gerçekleştirdikleri görülmekte, bu durum kadınların yakınlarından bekledikleri yakınlık ve destek ihtiyacını göremediklerini ifade edebilmektedir. Kendisine yakın kişilerle kurulan ilişkiler; ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak içinde bulunulan ortam ve koşullar, kadınların yakınlık ve destek görme gibi sosyal gereksinimlerini karşılamaya yönelik beklenti içine girmelerine engel oluşturmuş olabilir. Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması; geçim sıkıntısı, aile içi geçimsizlik gibi bir takım faktörleri beraberinde getirebileceğinden ve kişiler arası ilişkileri bozabileceğinden, kadınların olumsuz benlik modeli geliştirmiş olabilecekleri düşünülebilmektedir.

Steffensmeier ve Broidy'ye (2001) göre, sosyo-demografik özellikler açısından aileleri tarafından ihmal, psikiyatrik rahatsızlık, ailede suç işlemiş birinin olması gibi faktörler adam öldürme eyleminde etkili olabilmektedir. Çocuklukta bireyin nasıl bir aile içerisinde yetiştiği, erişkin döneminde sergilediği davranış ve tutumlarını etkileyebilmektedir (Çelen, 2007).

Bu araştırmaya katılanların ailede yakın bulunduğu kişiler ile sosyal desteklerinin olup olmamasının belirlenmesi de amaçlanmıştır. Katılımcılar %31 oranında en fazla annesini kendilerine yakın bulmaktadır. Katılımcıların ailede problem yaşadıkları birinin olup olmadığına bakıldığında da, %57'si problem yaşadığı kimse olmadığını belirtmektedir. Ailede yakın bulunduğu kişilerin olmadığını belirtenler ise yaklaşık %7 oranındadır. Hobfoll ve Stephens'a (1990) göre, sosyal destek, bireyin bağlandığı kişi ya da gruptan gördüğünü düşündüğü sevgi ve ilgiyi ifade etmektedir (aktaran Nazlıdır, 2010). Bu araştırma sonuçlarında, katılımcıların sosyal destek varlığı olarak hayatlarında en az bir kişinin olduğunu belirttikleri görülmektedir. Başınar (2008), Türkiye'de adam öldürme ve yaralama suçlarını incelediği araştırmasında, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan bireylerin %76'sının anne ve babanın her ikisiyle de anlaştığını ve %24'ünün de en az biri ile anlaşamadığını belirtmektedir. Bu araştırmada da, ailesinde problem yaşadığı biri sorusu, baba ve diğerleri (anne, kardeşler, üvey anne-üvey baba) olarak da ayrılarak incelenmiştir. Buna göre benzer sonuçlar elde edilerek, ailede problem yaşanılan kişi açısından %17 oranında baba cevabı verildiği görülmektedir.

Katılımcıların ocukluğında kimlerle yaşadığına bakıldığında, anne, baba ve kardeşleriyle yaşayanların oranı yaklaşık %77'dir. Bu araştırmada, katılımcıların çocukluğunda kimlerle yaşadığı dikkate alınmış; parçalanmış aile ve parçalanmamış aile olarak ikili bir ayırım yapılarak da kadınların aile tiplerine bakılmıştır. Parçalanmış ailenin tanımının ölüm, ayrılık gibi sebeplerle ebeveynlerinden birisinin olmayışı olduğu düşünüldüğünde; çalışmada anne, baba ve kardeşleriyle yaşayanlar parçalanmamış aile olarak değerlendirilmiştir.

Literatür, geçmişinde parçalanmış aileye sahip olmayla suç arasında ilişki olduğunu desteklemektedir (Uluğtekin, 1991; aktaran Yıldız, 2009; Cansunar ve ark., 1997; Osofsky, 1995). Diğer taraftan, Rebellon (2002) suç işleme ile parçalanmış aileden gelme arasında kesin bir bağ olmadığını ifade etmektedir (aktaran Yıldız, 2009). Nye de (1958), parçalanmış aile ile suçluluk arasında düşük bir ilişki olduğunu belirtmektedir (aktaran Ataseven, 2006). Bu araştırmada da, kadın hükümlülerin çoğunluğunun ebeveynlerinin ikisinin de olduğu aile ortamında büyüdüğü görülmekte ve parçalanmış aileye sahip bireylerin daha fazla suça eğilimli olabileceği yönünde bir sonuca ulaşılamamaktadır. Araştırmada, katılımcıların %52'si aile ilişkilerini, "ailemin bütün fertleri birbiriyle iyi anlaşır ve birbirlerini severdi" şeklinde tanımlamaktadır. Glueck S. ve Glueck T. (1979), suç eylemini gerçekleştirmiş olan kadınların ailelerine baktıklarında, ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürüldüğünü belirtmektedirler (aktaran Ataseven, 2006). Araştırmalar, parçalanmış aileye sahip olmanın yanı sıra (Osofsky, 1995; Cansunar ve ark., 1997), aile içi şiddet, aile üyelerinin suç modeli oluşturması gibi faktörleri de suçla ilişkili bulmuşlardır. Bu araştırmada ise ailesinde şiddet olmadığını belirtenlerin oranı %60'dır. Bununla birlikte, aile ilişkileri ve ailesinde şiddet değişkenlerine bakıldığında; ailesinde problemlili ilişkiler yaşayanların (babam, annemi ve bizleri döverdi, annem bizleri döverdi, kardeşlerim beni döverdi) oranı yaklaşık %48, ailesinde şiddet olduğunu belirtenlerin oranı %40'tır. İçli'nin (1993) çalışmasında, suçlu olmayan kadınlara kıyasla suç işlemiş kadınların yarısından fazlasının ailesinde şiddete maruz kaldığı görülmektedir (aktaran Nazlıdır, 2010). Nazlıdır (2010), adam öldürme ve teşebbüs suçlarında psikososyal özellikleri incelediği araştırmasında, araştırma grubundaki kadınların %30'unun anne ve babasından şiddet gördüğünü belirtmektedir. Bu araştırmada, aile ilişkileri ve ailesinde şiddet değişkenleri

açısından, oranlar iyi ilişkiler ve ailesinde şiddet olmadığı yönünde yüksek bulunsa da, diğer grupların oranının da yüksek olduğu görülebilmektedir. Sonuçlar arasında belirgin düzeyde bir fark görülmemektedir. Kadınların aile geçmişlerinde, baskıya daha fazla maruz kalmaları (Rossegger ve arkadaşları, 2009) ve geleneksel yapıda otoriteye boyun eğici tutum sergileyebilmeleri sonuçların bu yönde çıkmasında etken olabilmektedir. Kadınların, ailelerinde maruz kaldıkları olumsuz yaşantılarla baş edebilmek için, bu durumları normalleştirmeyi seçtikleri düşünülebilmektedir.

Katılımcıların ailelerinde psikiyatrik rahatsızlığı olan bireylerin olup olmamasına bakıldığında, yaklaşık %86'sı ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olan birinin olmadığını belirtmektedir. Yıldız (2009) çalışmasında, ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olan birinin olması ile suç arasında ilişki bulmuş ve özellikle öldürme ve yaralama eylemi gerçekleştirenlerde bu oranın yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmada ise, katılımcıların büyük bir çoğunluğu ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olan birinin olmadığını belirtmiştir. Ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olan birisi olmayan kadınların oranı yüksek olmakla beraber, araştırmaya katılanların ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olanlarla olmayanlar arasında somatizasyon açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ailesinde psikiyatrik rahatsızlığı olan birinin olması ailenin diğer bireylerinde stres yaratan bir durum olabilmektedir (Yıldız, 2009). Birey bu durumda, yaşadığı stresi dışarı yansıtamadığından bedensel bir takım rahatsızlıklar görülebilmektedir.

Katılımcıların yaklaşık %81'i ailesinde suç işlemiş başka birinin olmadığını belirtmiştir. Glueck S. ve Glueck T. (1979) araştırmalarında, suç eylemi gerçekleştirenlerin %85'inin ailelerinde başka suçlu bireylerin olduğunu

belirtmektedirler (aktaran Ataseven, 2006). Çağlar ve Özkaya'nın (2002), araştırma sonuçlarında da, hükümlü kadınların yarısından fazlasının ailesinde suçlu birey olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, Başpınar (2008), ailede suç işlemiş başka birinin olup olmaması ile daha önce cezaevine girme durumu arasındaki ilişkiye bakmış ve sonuçların anlamlı olmadığını bulmuştur. Çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde, aile bireylerinin suça karışmış olmalarının kadınlarda suç davranışına yönelimi artırdığı düşünülebilir. Ancak bu araştırma sonuçları diğer araştırma bulgularını desteklememektedir.

Katılımcıların daha önce cezaevine girme sıklıkları ile suça eğilim arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Araştırmaya katılanların %95'i daha önce suç eyleminde bulunmadıklarını bildirmişlerdir. Nazlıdır (2010), adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan bireylerle olan araştırmasında, araştırma grubundakilerin %38'inin şimdiki suçundan önce en az bir kere yasalarla sorun yaşadığını belirtmektedir. Yazında bir kez suç işlemekle suç eylemini sürdürme arasında ilişki olabileceğini de aktarmaktadır (Nazlıdır, 2010). Birden fazla cezaevine giren hükümlülerin ilk defa cezaevine girenlere göre daha fazla suça eğilimleri oldukları düşünülse de (Kızmaz, 2010; Nazlıdır, 2010), bu araştırmada çok büyük bir çoğunluğun ilk suç eylemi olduğundan dolayı anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların eylemi gerçekleştirdikleri yer incelendiğinde, yaklaşık %36'sı kendi evinde, %20'si kendi ve mağdurun ortak evlerinde eylemi gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, "kendi evinde" cevabını verenlerin çoğunluğunun eylemi eşine yönelik gerçekleştirdiği görüldüğünden, kendi evinde ile kendi ve

mağdurun ortak evlerinde seçeneklerinin birleştirilebileceği görülmektedir. Araştırmalar (Campbell, Muncer ve Bibel, 2001; Canay, 2004; İçli ve Öğün, 1988; Steffensmeier ve Allan, 1996, aktaran Rossegger ve ark., 2009; South ve Hammock, 2007; Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009;), kadınların adam öldürme eylemini daha çok ev ortamında gerçekleştirdiklerini bildirmektedir. Kadınların toplumda ve aile içinde baskıya ve şiddete daha fazla maruz kalma durumlarının olduğu düşünüldüğünde, ev yaşantısı içinde yaşanan çatışma ve baskılar sonucunda bir anda yakınlarına bu eylemi yönlendirdikleri düşünülebilmektedir.

Araştırmaya katılan kadınların, eylem sırasında kullandıkları araç/alet incelendiğinde, yaklaşık %51'inin silah, %41'inin bıçak kullandığı görülmektedir. Sosyal yapıda meydana gelen değişimlerle birlikte, kadınların, en yüksek oranda zehirle adam öldürme gibi yöntemler yerine, erkeklerde görülen ateşli silahla adam öldürme eylemini gerçekleştirdikleri belirtilmektedir (Ortaköylü ve ark., 2004). Ortaköylü ve arkadaşları (2004) çalışmalarında, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınlar arasında, %24'ünün eylemi ateşli silahla, %21'inin ise kesici-delici aletle eylemi gerçekleştirdiğini belirtmektedirler.

Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınların %48'i eylemi aniden gerçekleştirdiklerini bildirmişlerdir. Adam öldürme veya yaralama eylemini gerçekleştiren kadınların, bu eylemlerini genellikle kendilerini korumak amacıyla gerçekleştirdikleri görülebilmektedir. Bu tür eylemlerin genellikle kötü muamele gören ve şiddete maruz kalan kadınlarda, önceden planlama yapılmaksızın, şiddetli tepki sonucu aniden geliştiği belirtilmektedir (Ortaköylü ve ark., 2004). Howard'a (1986) göre, özellikle eşlerini öldüren kadınlar, eylemlerini çoğunlukla bir tahrik ya

da tartışma sonucunda gerçekleştirmektedirler (aktaran İçli ve Ögün, 1988). Sümer'in (2000), Türkiye genelinde adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınlarla ilgili araştırmasında, kadınların eylemi gerçekleştirme sebepleri en yüksek oranda aile içi şiddete maruz kalmaktır. Çalışma sonuçlarına göre, kendi ya da yakınlarının namusunu korumak amacıyla cinsel şiddete maruz kaldıkları için adam öldüren kadınlar ise büyük oranda ilk hareketten sonra eylemi gerçekleştirmektedirler (aktaran Canay, 2004). Bu durum, kadınların cinsel şiddete maruz kaldıktan hemen sonra yaşadıkları travmatik duruma verdikleri ani tepki olarak eylemi gerçekleştirdiklerini gösterebilmektedir.

Araştırmaya katılanların gerçekleştirdikleri eyleme etki eden faktörler incelendiğinde, yaklaşık %20'si "suçu ben işlemedim" cevabını vermiştir. Katılımcıların yaklaşık olarak %12'si eş, %10'u aile içi geçimsizlik, %9'u aile, %9'u ise eş ve aile içi geçimsizlik faktörlerini belirtmişlerdir. Cansunar ve arkadaşları (1997) kadınlarda aile içi geçimsizlik, hakaret ve fiziksel şiddete maruz kalmaları gibi durumların eylemi gerçekleştirmelerinde etken olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Ortaköylü ve arkadaşları (2004), araştırmalarında, kadınların, adam öldürme ve adam öldürmeye teşebbüs suçlarını gerçekleştirme nedenleri olarak; en başta ahlaki nedenler olmakla birlikte, aile içi geçimsizlik, çıkar çatışması, fiziki saldırıya uğrama ve tartışma gibi faktörleri saydıklarını belirtmektedirler (Ortaköylü ve ark., 2004). Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınlarla ilgili araştırma sonuçlarında kadınların aile içinde maruz kaldığı baskı ve şiddet eğilimleri, aile içi geçimsizlik, eşler arasında çatışma gibi faktörlerin, kadını dayanamama noktasına getirerek, eylemlerini plan yapmadan gerçekleştirmelerine neden olabileceği düşünülebilmektedir.

Eylem sırasında alkol ve uyuşturucu kullanımının bireylerin karar mekanizmalarını etkileyeceği düşünüldüğünden, araştırmada bu soru kadın hükümlülere sorulmuştur. Katılımcıların eylem sırasında alkol ve uyuşturucu etkisi altında olup olmama durumlarına bakıldığında, eylem sırasında alkollü olmayanların oranı %84, eylem sırasında uyuşturucu kullanmayanların oranı ise %75'dir. Araştırmalar, hükümlülerin suç eylemi esnasında alkolün etkisi altında olduklarını belirtmektedir (Başpınar, 2008; Weizmen-Henelius ve ark., 2003). Bu araştırmada ise, alkol ve uyuşturucu kullanımı ile eylemi gerçekleştirme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Türkiye'de kadınların alkol ve uyuşturucu kullanımı erkeklere oranla düşük olmakla birlikte (Toker, 2008); kadınlar daha çok ailelerinde alkol ve madde kullanımı sonucu istismara, kötü muameleye maruz kalan taraf olabilmektedirler (Rossegger ve ark., 2009).

Araştırmaya katılan kadınların eylemi gerçekleştirirken yardım alma durumları incelendiğinde, %92'si eylemi gerçekleştirirken yardım almadığını bildirmektedir. Kadınların suça etki eden faktörleri açısından aile içinde geçimsizlik, çatışma gibi durumlar nedeniyle eylemi tahrik sonucu işlediği düşünüldüğünde (Weizman-Henelius, Viemero ve Eronen, 2003), aniden gerçekleşme oranı yüksek olduğundan, eylemi tek başlarına gerçekleştirmeleri anlamlı görülmektedir.

Katılımcıların yaklaşık %86'sı cezaevine girmeyi hak etmediklerini bildirmişlerdir. Sümer'in (2000), Türkiye genelinde adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınlarla ilgili araştırmasında, olguların tamamına yakını gerçekleştirdikleri eylem nedeniyle pişmanlık duymamaktadırlar (aktaran Canay, 2004). Kadınlar aile içi geçimsizlik, aile içinde şiddete maruz kalma gibi etkenler nedeniyle

dayanamadıklarından adam öldürme eylemini gerçekleştirebilmektedirler. Kadınların kendilerine, diğerlerine ve dünyaya ilişkin algıları adaletsizliğe ve haksızlığa uğradığı yönünde gelişebileceğinden, eylemleri nedeniyle pişmanlık duymamakla birlikte cezayı da hak etmedikleri yönünde düşüncelere sahip olabilmektedirler.

Araştırmada adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, cezaevine girmeyi hak ettiğini düşünenlerle cezaevine girmeyi hak etmediğini düşünenler arasında, adil dünya inancı ve kişisel adil dünya inancı açısından anlamlı bir farklılık görülmektedir. Buna göre, cezaevine girmeyi hak etmediğini ifade edenlerin kişisel adil dünya inancı daha düşüktür. Bu sonuç, adam öldürme eylemi nedeniyle cezaevine girmiş olan kadınların bu durumu kendilerine yapılan bir haksızlık ve adaletsizlik olarak değerlendirmeleriyle ilgili olabilmektedir.

Araştırmada mağdurların özelliklerine bakıldığında, yaş aralığının 4-70 yaş arası olduğu, yaş ortalamalarının da yaklaşık %39 olduğu görülmüştür. Mağdurların cinsiyetine bakıldığında, %80'inin erkekler olduğu görülmektedir. Katılımcıların %94'ü mağduru tanıdığını bildirmiştir. Cansunar ve arkadaşlarının (1997) çalışmalarında, adam öldürme eylemini gerçekleştiren kadınlar arasında mağduru tanımadığını belirten olmadığı görülmektedir. Bu araştırmada da katılımcıların sadece %7'si mağduru tanımadığını belirtmektedir.

Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınların %29'u eşe karşı eylemlerini gerçekleştirmekle birlikte, yaklaşık olarak %25'i de eylemlerini anne, baba, kardeş, çocuğu, yakın akraba (kayınpeder, kayınbirader, görümce, amca, enişte), %9'u uzak akraba, %9'u erkek arkadaşına karşı gerçekleştirdiklerini bildirmişlerdir.

Araştırmada, dul olanların eylemi gerçekleştirdikleri kişinin kim olduğuna bakıldığında genellikle eşlerine karşı adam öldürme eylemini gerçekleştirdikleri görölmektedir. Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınlarla ilgili bir araştırmada, kadın hükümlülerin %67'sinin eylemlerini birinci dereceden bir yakınına karşı gerçekleştirdikleri belirtilmektedir. Mağdurla ilişkide ilk sırayı %32 oranında eşler, %32 oranında ise çocuklar almıştır (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009). Başka bir çalışmada da, kadınların adam öldürme eylemini en fazla aile üyelerine karşı gerçekleştirdikleri belirtilmiştir (Rossegger ve ark., 2009). Kadınların işlediği şiddet suçlarını araştıran çalışmalar, kadınların kişisel ilişkiler içinde oldukları bireylere (anne, baba, eş, erkek arkadaşları, çocukları) karşı ve ev içerisinde eylemi gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler (Richardson ve Hammock, 2007; Cambell, Muncer ve Bibel, 2001; Canay, 2004). Kadınların eşleri tarafından şiddete ve hakarete maruz kalmaları (Özmen, 2004), sosyo-ekonomik özgürlüklerinin olmaması bununla birlikte toplumun baskısıyla dayak ve hakaretlere tahammöl etmek zorunda hissetmesi sonucunda, eşe karşı gizli bir öfke duymaları gibi durumlar kadını adam öldürme eylemini gerçekleştirmeye iten sebepler olarak görölmektedir (Cansunar ve ark., 1997). Kadınların özellikle partnerlerine karşı gerçekleştirdikleri eylemlerde, yardıma muhtaç olma ve tuzağa düşme korkusunun etkisi olduğu da düşünölmektedir (Diem ve Pizarro, 2010). Sosyo-demografik değişkenlere ilişkin elde edilen bu sonuçların ileriki çalışmalara yardımcı olabileceği düşünölmektedir.

4.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Adil Dünya İnancı ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması

Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, çocukluk örselenme yaşantıları ile adil dünya inançları arasında negatif yönde ve anlamlı; sürekli öfke düzeyleri ile arasında da pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, adil dünya inançları azalmakta, sürekli öfke düzeyleri artmaktadır. Bu araştırmanın hipotezi ise, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınlarda çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, adil dünya inançları azalırken, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfkenin artması ve öfke kontrolünün düşmesidir. Araştırma sonucunda, çocukluk örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, adil dünya inancının azaldığı görülmektedir. Ancak, çalışma sonucunda, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların çocukluk örselenme yaşantıları ile sadece sürekli öfkeleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalma durumu arttıkça sürekli öfke de artmaktadır. İlgili yazında yapılan farklı araştırmalar, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalan bireylerin adil dünya inançlarının azaldığını (Coşgun, 2010; Magwaza, 1999), öfke ve şiddete yönelik davranışlar gösterebildiklerini (Thomas & Smith, 2000; Korkut, 2012; Ayan, 2007) belirtmektedirler.

4.2.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Starzyk ve Marshall (2003), suça yönelik davranışların temelini çocukluk dönemindeki yaşantılara dayandığını belirtmektedirler. Çocukluk döneminde örseleyici yaşantılar deneyimleyen bireylerin, yetişkinlik döneminde toplumsal alanda şiddet ve suça yönelimi artabilmektedir (Ayan, 2007; Bekçi, 2006; Cankurtaran ve Baykara, 2005, aktaran Coşgun, 2010; Herrera ve McCloskey, 2001). Clarke ve arkadaşları (1999), fiziksel ya da cinsel istismara uğramış olan suça yönelmiş ergenlerle yaptığı çalışmada, üçte ikisinin keyfi olarak birisine saldırdığını belirtmişlerdir (aktaran Ovacık, 2008). Antisosyal kişilik bozukluğu olan erkeklerle ilgili bir çalışmada, saldırganlık düzeyi yüksek olan bireylerde, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının daha yüksek olduğu bildirilmektedir. Saldırganlık düzeyi yüksek bireylerin saldırganlık düzeyi düşük gruba göre birden fazla travma yaşantısı bildirdiği görülmektedir (Algül ve ark., 2009). Milligan ve Andrews (2005), araştırmalarında, cinsel istismara maruz kalan kadın hükümlülerde, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke ve bedensel utanç arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Korkut (2012), lise öğrencileriyle yaptığı çalışmasında, çocukluğunda, fiziksel örselenme, duygusal örselenme ve cinsel örselenme yaşantılarına maruz kalan ergenlerin sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfkelerinin yüksek, öfke kontrollerinin de düşük olduğunu belirtmektedir. Alkol bağımlılığı tanısı alan hastalarla yapılan bir çalışmada, çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalanlarda, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfkeleri yükselirken öfke kontrollerinin de düştüğü belirtilmektedir (Çınar, 2010). Bu

araştırmada ise, katılımcıların çocukluk d6nemi 6rselenme yaşantıları ile 6fke ifade tarzları arasındaki ilişkiye bakıldığında, sadece s6rekli 6fke ile anlamlı ilişki olduğu g6r6lmektedir. şiddete yatkın ve yatkın olmayan kızlarda 6fke ifade tarzlarını inceleyen bir araştırmada da, şiddet davranışı g6steren ergenlerin s6rekli 6fkelerinin y6ksek ve yoğun olduğu belirtilmektedir. şiddete yatkın olmayan ergenlerde ise sadece belirli durumlar karşısında 6fke duygusunun yaşanıldığı g6zlenmiştir. şiddet davranışı g6steren kızların biri tarafından incitilerek ve şiddete uğrayarak yalnızlık hissetmesi ve yetişkinler tarafından k6t6 muameleye maruz kalma durumlarının daha y6ksek olduğu da belirtilmektedir (Thomas ve Smith, 2000). Bu araştırmanın sonuçları, elde edilen bulguyla benzerlik g6stermektedir.

Adam 6ld6rme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların eş, aile içi geçimsizlik gibi fakt6rler nedeniyle eylemlerini gerçekleştirdiği d6ř6n6ld6ę6nde, s6rekli 6fke, dışa y6nlendirilen 6fke, ie y6nlendirilen 6fkelerinin y6ksek, 6fke kontrollerinin d6ř6k çıkabileceği varsayımı yapılabilmektedir. Ancak araştırma sonucu, diğerlerine g6re, s6rekli 6fkenin daha y6ksek olduğunu belirtmektir. Yazında, az sayıda kadının b6y6rken 6fke ifade tarzını sağlıklı bir şekilde 6ęrendięi belirtilmektedir. 6fke kadınlar için karışık ve stresli bir duygu olduğundan, kadınlarda acı ve incinmeyle kendini g6sterebilmektedir (Thomas, 2005). Dolayısıyla adam 6ld6rme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların geçmiş yaşantıları ve içinde buldukları aile ortamı açısından baskıya ve olumsuz çocukluk deneyimlerine maruz kalmış olabilecekleri d6ř6n6ld6ę6nde, belli durumlara 6fke duygusu g6stermek yerine s6rekli 6fkelerinin y6ksek olması beklenebilir. Diğer taraftan, çocukluk 6rselenme yaşantılarına maruz kalmak travmatik bir yaşantı olduğundan, kadınlar bu durumu kanıksayarak,

mizaçları itibariyle sürekli öfkeli çıkmış olabilmektedir. Ancak bu konuyla ilgili yazında kesin bir bilgiye rastlanılmamıştır.

4.2.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları ile Adil Dünya İnancı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile adil dünya inançları arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin çocukluk döneminde örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, adil dünya inançları azalmaktadır. Çocukluk örselenme yaşantıları ile kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı arasında da negatif yönde ve anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Adil dünya inancı, bireylerin yaşamı nasıl algıladıklarını ve karşılaşılan durumları yeniden yapılandırma sürecini etkilemektedir. Kişisel adil dünya inancı, bireyin kendi yaşantısında karşılaştığı olayların adil olması ya da adil olmamasıyla ilgili olurken; genel adil dünya inancı bireyin dünyanın adil bir yer olduğuna inanması ya da inanmamasıyla ilgilidir (Dalbert ve Stoeber, 2006). Dolayısıyla adil dünya inancının yüksek olması, günlük yaşamda karşılaşılan problemlerle baş etmede yardımcı olmaktadır (Dalbert, 2001). Adil dünya inancının, insanların geleceğin ön görülmezliğinden koruyan, belirsiz olayların kurbanı olmayacakları yönünde düşündürten bir işlevi de vardır (Kılınç ve Torun, 2011). Ancak çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimler, bireylerin dünyanın iyiliğine, güvenilirliğine ve adil olduğuna dair bu varsayımlarının yıkılmasına neden

olabilmektedir. İlgili yazın incelendiğinde, farklı örneklerle yapılan çalışmalarda da, katılımcıların çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının sıklığı arttıkça, adil dünya inançlarının azaldığı görülmektedir (Magwaza, 1999; Coşgun, 2010) . Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, çocukluk döneminde örselenme yaşantılarına maruz kalmaları, kendi yaşantıları içinde adaletsizliğin olduğuna dair inançlarını güçlendirirken; ileriki dönemde olumsuz çocukluk deneyimlerinin etkileri ve cezaevine girme süreçleri de düşünüldüğünde, kişisel ve genel adil dünya inançlarının düşük çıkması beklenen bir sonuç olarak görülmektedir.

4.2.3. Adil Dünya İnancı ile Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Araştırmada adil dünya inancı ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. İlgili yazın incelendiğinde, bireylerin adil olmayan olay ve koşullara maruz kalmaları durumunda, bu adaletsizliği içselleştirme eğiliminde olduklarına ve yıkıcı davranışlar sergilediklerine işaret edilmektedir (Coşgun, 2010). Schmid'e (2005) göre, bireylerin öfke kontrolünü kaybederek öç alma duygularını tetikleyen durumların oluşmasında her zaman haksızlık algısı söz konusudur ve bu haksızlık algısı da bireyde saldırganlığa neden olmaktadır (aktaran Abayhan, 2007). Gülveren (2008), lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada, öğrencilerin adil olmayan dünya inançlarıyla öfke ifade tarzları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir. Otto ve Dalbert (2005), araştırmalarında, adil dünya inancı yüksek olan suça yönelmiş ergenlerin, kendilerini suç eyleminde hatalı görmeye birlikte, yargılanma süreçlerini de adil olarak değerlendirdiklerini belirtmektedirler. Ayrıca yüksek adil

dünya inancına sahip olan ergenlerin, öfke kontrolü açısından daha iyi oldukları da görülmüştür. Literatürdeki araştırmalar, adil dünya inancıyla öfke arasında ilişki olduğunu belirtmektedir (Gülveren, 2008; Otto & Dalbert, 2005; Nesbit, Blankenship ve Murray, 2012; Dalbert, 2007). Cezaevi sürecinin kadınlarda öfke duygusunun artışına neden olabileceği düşünülmeyle beraber, hükümlü olan kadınların gerçekleştirdikleri eylemin nedenlerini kendilerine ve dış dünyadaki olumsuzluklara atfetmeleri de bu durumun nedeni olarak görülebilmektedir. Ancak bu araştırmada, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Öğrenilmiş çaresizlik kuramına göre, bireyin başarısız bir şekilde kontrol altına almaya çalıştığı olumsuz yaşam olayları ve travmalar sonucu, bireyde eyleme geçememe ve yaşamını kontrol edememe duygusu gelişmekte, çevresini kontrol edilemez algılamaktadır. Buna göre, kişi o an çözemeyeceği sorunlarla yaşamında sık sık karşılaştığında, daha sonra çözebileceği sorunları da çözememektedir (Uğur, 2007). Şiddete ilişkin deneyimler ve bu yönde oluşan sosyal bilişsel yapı, meşrulaştırma ve öğrenilmiş çaresizlik davranışını kısmen de olsa besleyebilmektedir (Göregenli, 2003). Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınlar açısından düşünüldüğünde; kadınlar deneyimledikleri olumsuz yaşam olayları nedeniyle haksızlığa ve adaletsizliğe uğradıklarını düşünerek, bu nedenle gelişen öfke sonucunda eylemlerini gerçekleştirmiş olabilirler. Ancak öfkelerini ifade ediş biçimleri sonucunda, ortaya çıkan davranışlarının olumsuz etkileri, yaşamlarını kontrol edilemez kıldığından, sonrasında karşılaştıkları olaylarda öfkelerini ortaya koymak yerine durumlarını kanıksayarak, öğrenilmiş çaresizlik tutumu içinde olabilecekleri düşünülebilmektedir.

4.3. Ölçeklerin Alt Faktörlerine Yönelik Bulguların Tartışılması

4.3.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlar, çocukluk örselenme yaşantıları açısından incelendiğinde, kadınların yaklaşık %23'ünün çocukluk döneminde örselenme yaşantısına maruz kaldıkları görülmektedir. Çocukluk örselenme yaşantıları türleri ayrı ayrı incelendiğinde; bu kadınların yaklaşık %26'sının fiziksel örselenme yaşantılarının, %21'inin duygusal örselenme yaşantılarının ve %10'unun cinsel örselenme yaşantılarının, yüksek olduğu görülmektedir. Alandaki çalışmalar, kadın suçluların yüksek oranda çocukluklarında fiziksel, duygusal ve cinsel örselenmeye maruz kaldıklarını belirtmektedir (Rossegger ve arkadaşları, 2009; Steffensmeier ve Broidy, 2001; Weizmann-Henelius ve arkadaşları, 2003; Putkonen ve arkadaşları, 2008).

Katılımcıların fiziksel örselenme, duygusal örselenme ve cinsel örselenme yaşantıları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Coşgun (2010), suça yönelen ergenlerle ilgili araştırmasında, fiziksel örselenme, duygusal örselenme ve cinsel örselenme yaşantıları arasında anlamlı ilişkiler saptamıştır. Benzer şekilde Aslan ve Alparslan'ın (1999) üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırma sonuçlarına göre de, fiziksel örselenme, duygusal örselenme ve cinsel örselenme yaşantıları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların çocukluk dönemi örselenme yaşantılarında en yüksek oranda duygusal örselenme yaşantıları, daha sonra fiziksel örselenme, son olarak da cinsel örselenme yaşantılarının olduğu görülmektedir. Zoroğlu ve arkadaşları da (2001), lise öğrencileriyle yaptıkları

araştırmada, diğerlerine göre en yüksek oranda ihmal ve duygusal örselenme, sonra fiziksel, son olarak da cinsel örselenmenin görüldüğünü belirtmektedir.

Araştırmada, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerde örselenme türlerinden biri görüldüğünde, diğer örselenme türlerinin de olabildiği görülmektedir. Literatürde, örselenme yaşantılarının tek tip görülmesinden ziyade birden fazla tipinin bir arada bulunduğu ve en sık karşılaşılan kombinasyonun da fiziksel örselenme yaşantısı ve duygusal örselenme ve ihmal olduğu belirtilmektedir (Ney ve ark., 1994; Arata ve ark., 2007; Taner ve Gökler, 2004; Coşgun, 2010). Glaser'e (2002) göre, duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismar olgularının görünmeyen kısmı olmakla birlikte, fark edilmese de, ocuk istismarının en temel şeklidir (aktaran Ovacık, 2008). Bu araştırmada da duygusal örselenme yaşantıları her iki örselenme türüyle yüksek oranda görülmekle birlikte en yüksek kombinasyon, duygusal örselenme ile fiziksel örselenme yaşantıları arasında bulunmuştur. alışmalar, araştırma bulgularını desteklemektedir. Özellikle fiziksel istismarın çocuğu disiplin etme açısından yararlı olabileceği düşünülebilmektedir. Fiziksel istismara uğrayan bir ocuk şiddetin yanı sıra ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevgiyi de görememektedir. Diğer taraftan cinsel istismarın kadınlar tarafından daha az bildirilmesinin nedeni, kadınlar tarafından açığa çıkartılmak istenmediği için olayın gizlenmesi olabilmektedir.

4.3.2. Adil Dünya İnancı Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Bu araştırmaya katılan adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların yaklaşık % 9'unun kişisel adil dünya inancının, %13'ünün ise genel adil dünya inancının düşük olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların adil dünya inancı incelendiğinde, en yüksek oranda kişisel adil dünya inancı, sonra genel adil dünya inancının görüldüğü saptanmıştır. Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerde kişisel adil dünya inancı, genel adil dünya inancına göre daha düşük bulunmuştur. Katılımcıların kişisel adil dünya inancı ile genel adil dünya inancı arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kişisel adil dünya inancı düştükçe genel adil dünya inancı da düşmektedir. Literatürde, kişisel ve genel adil dünya inancı arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğu belirtilmektedir (Dalbert, 1999; Uğur, 2007; Giray, 2009).

Bireyler kişisel ve genel adil dünya inancı açısından; iki ayrı dünyanın varlığını kabul edebilmekte ancak kişisel adil dünya inançlarına bağlılıkları daha yüksek olurken dünyanın adaletine ve genel adil dünyaya ilişkin inançları daha düşük olabilmektedir (Dalbert, 2001). Calhoun ve Cann (1994) araştırmalarında, bireylerin genel yaşamdaki adaletsiz durumlara daha objektif bakabiliyorken, kendi içsel yaşantılarında uyum ve düzeni daha önemsedikleri ve kendilerine dair daha olumlu bir tutum geliştirdiklerini belirtmişlerdir.

Giray (2009) suça yönelmiş ergenlerle yaptığı çalışmasında, adil dünya inancının düşük olmasının yanı sıra, özellikle kişisel adil dünya inancının genel adil dünya

inancına göre, daha düşük olduğunu belirtmektedir. Bir başka araştırmada da, depresyon tanısı almış ve almamış bireylerin adil dünya inançlarına bakıldığında, depresyon tanısı almış bireylerin özellikle kişisel adil dünya inançlarının daha düşük olduğu görülmüştür (Uğur, 2007). Bu araştırmada da, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin kişisel adil dünya inançlarının genel adil dünya inancına göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Adil dünya inancını etkileyen en önemli faktörün bireyin adaletsizliğe doğrudan maruz kalması olduğu düşünüldüğünde; toplumda sosyal adaletsizliğe maruz kalan, dezavantajlı grup üyelerinin düşük adil dünya inancına sahip olacağı öngörülebilir (Göregen, 2003). Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların, hayatta adaletsizliklerle karşılaştıkları yönündeki algıları adil dünya inançlarının daha düşük olabilmesiyle açıklanabilir. Bununla birlikte, araştırmada bir karşılaştırma grubu olmadığından bu bilgi ileride bu konudaki araştırmalarda merak uyandırması açısından düşünülebilir. Araştırmalar bireyin tehdit algıladığında kendini nasıl koruduğu ve nasıl tepki verdiğinin içlerindeki motivasyonla ilgili olduğunu belirtmektedir (Dalbert, 2001; Correia ve Dalbert, 2008; Correia ve Vala, 2003). Adil dünya inancının bireyleri adil davranmaya zorlaması, başkalarına adil davranmalarını sağlaması, kendi yaşam olaylarını yorumlamada bakış açısı sunması gibi işlevlerinin, hükümlülerin içindeki düşmanlık duygularını azaltmaya ve sosyal adaptasyon duygusunu güçlendirmeye yönelik etkileri olabileceği belirtilmektedir (Correia & Dalbert, 2008; Nesterova, 2009). Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerle yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar, hükümlülerin rehabilitasyon çalışmalarında bir alternatif sunarak, önleme yönelik tedbirler alınmasına da etki edebilir.

4.3.3. Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Bu araştırmaya katılan adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin, yaklaşık %13'ünün sürekli öfke, %13'ünün içe yönlendirilen öfke, %12'sinin dışa yönlendirilen öfke ve %1'inin öfke kontrol düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların sürekli öfke, dışa yönlendirilen öfke ve içe yönlendirilen öfkeleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılanların öfke ifade tarzlarına bakıldığında, en yüksek oranda içe yönlendirilen öfke, sonra sürekli öfke ve son olarak da dışa yönlendirilen öfkenin olduğu görülmüştür.

Winkler, Pjrek ve Kasper (2005), öfke ifadelerinde cinsiyetler arasında bazı farklılıklar olduğunu belirtmektedirler (aktaran Özen ve ark., 2010). Bazı araştırmalara göre (Lerner, 1996; Sharkin, 1993) erkekler kadınlara göre öfke duygularını daha doğrudan ortaya koyarken, kadınlar öfkelerini daha dolaylı ifade etmektedirler (aktaran Balkaya ve Şahin, 2003). Kadınlar öfkelerini daha gizli bir şekilde, dışa vurmadan yaşayarak bastırabilmektedirler (Biaggio ve Godwin, 1987; Balkaya ve Şahin, 2003; Avcı, 2009). Klinik gözlemler ve yüksek oranda şiddet içeren vaka öykülerinde, bastırılmış ya da içe yönlendirilen öfkenin bazı şiddet türlerinin öncülü olduğu belirtilmektedir (Davey, Day ve Howells, 2005).

Duran (2005), 15-18 yaş arası öfke düzeyi yüksek öğrencilerle yaptığı çalışmasında, öğrencilere öfke kontrol programı uyguladıktan sonra, araştırma grubundaki öğrencilerin sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfke düzeylerinin azalırken, öfke kontrol düzeylerinin ise anlamlı bir şekilde arttığını

belirtmektedir. Benzer şekilde lise son sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışmada da, saldırgan davranış biçimine sahip öğrencilerin sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfkeleri yüksek, öfke kontrolleri ise düşük olarak belirtilmektedir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Araştırmalar, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfke artarken öfke kontrolünün de düştüğü yönündedir. Bu çalışmada ise, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke ile öfke kontrolü arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Az sayıda kadının büyürken öfke ifade tarzını sağlıklı bir şekilde öğrendiği belirtilmekle birlikte (Thomas, 2005), bunun nedeni kadınların daha fazla baskı altında tutulmaya çalışılmaları olabilmektedir. Dolayısıyla kadınlar öfkelerini daha çok içe yöneltebildiklerinden, öfkelerini kontrol etmelerine yönelik bir durumla karşılaşma olasılıkları da daha düşük olabilmektedir.

4.4. Çocukluk Örselenme Yaşantıları, Adil Dünya İnancı, Öfke İfade Tarzları İle Kısa Semptom Envanteri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulguların Tartışılması

Bu çalışmada, ölçeklerle psikolojik semptomlar arasındaki ilişkide incelenmiştir. Gottlieb ve Gabrielson'un (1990) araştırmasında, psikiyatrik semptomların adam öldürme eylemi ile diğer suçlara göre daha yakın ilişkide olduğu sonucu elde edilmiştir (aktaran Nazlıdır, 2010). Kadınlar cezaevine gelmeden önce var olan psikolojik semptomları nedeniyle suç işleyebilmektedir. Diğer taraftan, bireylerin yaşadıkları stresli yaşam olaylarının, biyolojik, psikolojik ve sosyal dengeyi bozduğu düşünüldüğünde; cezaevinde bulunmak kadınlarda sonradan psikolojik bir takım semptomların gelişmesine de neden olabilmektedir (Saatçioğlu ve ark., 1995).

Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerde, çocukluk örselenme yaşantıları ile anksiyete, depresyon, olumsuz benlik ve hostiliteyle aralarında anlamlı ilişki bulunmuştur. İlgili yazında, çocukluk döneminde örselenmeye maruz kalmanın, ileriki yaşlarda psikolojik semptomlarda artışa neden olduğu bildirilmektedir (Dursunkaya, 2008; Şahin, 2008; Springer, Sheridan, Kuo ve Carnes, 2007; Taner ve Gökler, 2004; Baccini, Pallotta, Calabrese, Pezzotti ve Corazziari, 2003). Araştırma hipotezlerinden biri de, adam öldürme nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda çocukluk dönemi örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeyi yükseldikçe, depresyon ve anksiyete düzeyinin artmasıdır. Literatür çocukluk örselenme yaşantıları ile depresyon ve anksiyetenin ilişkili olduğunu göstermektedir (Springer ve ark., 2007; Mommen, Kolko ve Pilkonis, 2002; Sandberg, Feldhousen ve Busby, 2012; Veltkamp ve Miller, 1994; Spertus ve ark., 2003; Schneider ve ark., 2005; Widom ve ark., 2007). Springer ve arkadaşları araştırmalarında, çocukluk döneminde fiziksel istismara uğrayan orta yaşlı kadın ve erkeklerin depresyon, anksiyete ve öfke düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmektedirler (Springer ve ark., 2007). Araştırmalar, fiziksel örselenme yaşantılarının özellikle depresyon belirtilerini arttırdığını göstermektedir (Mommen, Kolko ve Pilkonis, 2002; Sandberg, Feldhousen ve Busby, 2012). Bu tür örselenmenin çocuğun benlik kavramını zedelemekle beraber anksiyeteye ve yıkıcı davranışlara yol açtığı belirtilmektedir (Veltkamp ve Miller, 1994). Duygusal örselenme ve ihmalin de, yetişkinlikte daha çok depresyon, anksiyete gibi emosyonel problemlere neden olduğu gözlenmiştir (Spertus ve ark., 2003; Schneider ve ark., 2005). Widom ve arkadaşları (2007), çocukluk ve ergenlik döneminde fiziksel ve cinsel örselenme ve ihmale maruz kalan bireylerin majör depresyon sıklığının yüksek olduğunu belirtmektedirler. Kadınların çocukluklarında uğradıkları cinsel istismarın, uzun süreli psikolojik ve duygusal

belirtileri olabilmektedir (Sandberg ve ark., 2012). Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınların çocuklukta maruz kaldıkları örselenmeye karşı koyamadıklarından oluşan çaresizlik duyguları, yetişkinliklerinde karşılaştıkları olayların etkilerini daha yoğun yaşamalarına neden olarak psikolojik semptomlarında artış yaratabilir. Bununla birlikte, cezaevi deneyimini yaşamak durumunda kalmak da psikolojik semptomlarda artışa neden olabilmektedir.

Araştırmaya katılan kadın hükümlülerin kişisel adil dünya inançları ile depresyon, olumsuz benlik ve somatizasyon arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki görülmektedir. Araştırma hipotezine göre, adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların, adil dünya inancı düştükçe, depresyon düzeyinin artması beklenmektedir. Uğur (2007), depresyon tanısı alan ve almayan bireylerle yaptığı çalışmasında, depresyon arttıkça, kişisel adil dünya inancının düştüğü sonucunu elde etmiştir. Bu araştırmada da, kişisel adil dünya inancı ile depresyon arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın hipotezi kısmen doğrulanmaktadır. Diğer taraftan, bu araştırmada, kadınların adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı ile psikolojik semptomlar arasında ilişki bulunamamıştır. Adil dünya inancı ile depresyon arasındaki ilişkiye bakıldığında, genel adil dünya inancının düşmesiyle depresyonun artmasını beklemek olağan gözükmemektedir ancak dünyanın adil bir yer olmadığına inanmak kişi için koruyucu bir işlev niteliği görerek kendi başarısızlıklarının da üstünü örtebilmektedir (Uğur, 2007). Taylor ve Brown'a (1988) göre, bireylerin çoğunlukla kendileri, dünya ve geleceğe ilişkin varsayımlarıyla hareket etmeleri, gerçekte bağlantısı olmasa da kişi için olumlu yanlısalar olabilmektedir (aktaran Uğur, 2007).

Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfkeleri ile anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite durumları pozitif yönde ve anlamlı ilişki içerisinde. Araştırmalar, öfkenin psikiyatrik rahatsızlıklarla bağlantılı olduğunu belirtmektedir (Danışık, 2005; Güleç, Sayar ve Özkaymak, 2005; Özen, Bez, Arı ve Özkan, 2010). Araştırmanın bir hipotezi de, adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlarda, sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke ve dışa yönlendirilen öfke artarken, depresyon, anksiyete, hostilitenin artması yönündedir. Ergenlerin öfke ifade tarzları ve problem çözme becerileriyle ilgili bir çalışmada, öfkelerini bastıran ve saldırganca davranışta bulunan ergenlerin psikolojik semptomları, öfkelerini kontrol edebilen ergenlere göre daha yüksek bulunmuştur (Danışık, 2005). Güleç ve arkadaşlarının (2005) araştırmalarında, depresyon hastalarının öfkelerini içe yönlendiren ve daha az öfke kontrolü olan kişiler olduğu görülmüştür (Güleç, Sayar ve Özkaymak, 2005). Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, kızlarda anksiyete ve duygudurum bozukluklarının, erkeklerde ise somatoform bozuklukların yüksek olduğu belirtilmektedir. Depresif belirti durumu ise, orta ve yüksek oranda öfke tepkisi ve şiddet davranışı gösteren öğrencilerde yüksek bulunmuştur (Özen & arkadaşları, 2010). Başka bir araştırmada da, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan bireylerin, şiddet davranışını yakınlarına, özellikle eş ve çocuklarına yönlendirdikleri görülmüş ve depresif tablolar arasında yüksek oranda majör depresyon ve depresif uyum bozukluğu belirlenmiştir (Saatçioğlu ve ark., 1995). Koh (2003), öfke ve düşmanlığın bastırılmasının depresyon ve bedenselleştirme gelişiminde önemli olduğunu belirtmektedir. Koh (2003) öfke ve bedenselleştirme ile ilgili araştırmasında, ifade etme biçimine göre depresif bozukluktaki bedenselleştirmenin öfke dışavurumuna, anksiyete bozukluklarındaki bedenselleştirmenin ise öfkenin

bastırılmasına bağlı olarak gelişebileceğini bildirmektedirler (aktaran Güleç & arkadaşları, 2005). Hostilite, fke duygularını içinde barındırmasının yanında kişilere doğrudan zarar vermek amacıyla gerçekleştirilen saldırgan davranışları da harekete geçiren bir duygudur. Toplumda fke duygusu kadınlara yakıştırılmadığı için kadınların bu duygularını dışa vurmuyarak ie yönlendirdikleri dşnlmektedir (Balkaya & şahin, 2003). Bu durum göz önüne alındığında, cezaevindeki kadınların özellikle daha çok öfkelerini ilerine yönelttikleri düşünüldüğünde, psikolojik semptom ve fiziksel hastalıkların daha fazla gelişebileceği görülebilmektedir.

Cezaevi yaşantısı, bireyde yüksek derecede stres yaratmakla birlikte, bu duruma sosyal hayattaki değişimler, gelecekle ilgili belirsizlik duygusu da eklenmektedir. Bu nedenlerle hükümlülerde sıklıkla anksiyete ve depresif semptomlarla seyreden çeşitli reaktif durumların ortaya çıktığı görülmektedir (Saatçioğlu ve ark., 1995). Adam ldrme eylemini gerçekleştirmiş olan kadınların daha önceki olumsuz yaşam deneyimleri, sosyal durumları ve kişilik özelliklerinin cezaevi yaşamında psikolojik semptomlar gelişmesine yatkınlık sağladığı düşünülebilir. Cezaevindeki bireylerin psikolojik semptomlarını ve bu durumları ortaya çıkaran nedenleri incelemek; ileride bunlarla bağlantılı olarak geliştirilebilecek terapötik yaklaşımların oluşturulmasında yardımcı olabilir.

4.5. Değişkenler Açısından Karşılaştırmalar Sonucunda Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların aileleriyle ilgili özelliklerin, çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanlar arasında çocukluk örselenme yaşantıları açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin ailesinde şiddet olanlarla, ailesinde şiddet olmayanlar arasında, genel adil dünya inancı açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ailesinde şiddet olan kadınların, ailesinde şiddet olmayanlara göre çocukluk örselenme yaşantıları, fiziksel örselenme yaşantıları, duygusal örselenme yaşantıları ve cinsel örselenme yaşantıları daha yüksek, genel adil dünya inancı daha düşüktür. Araştırmada, ailesinde şiddet olanlarla ailesinde şiddet olmayanlar arasında sürekli öfke, içe yönlendirilen öfke, dışa yönlendirilen öfke ve öfke kontrolü açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Araştırmaya katılanların aile ilişkilerinde, ailenin bütün fertlerinin birbiriyle iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle (iyi), aile ilişkilerinde problem olduğunu ifade edenler (problemliler) arasında çocukluk örselenme yaşantıları açısından anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların, aile ilişkilerinde, ailenin bütün fertlerinin iyi anlaşmış olduğunu ifade edenlerle, aile ilişkilerinde problem yaşadığını ifade edenler arasında sürekli öfke ve içe yönlendirilen öfke açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aile ilişkilerinde herhangi bir problem olduğunu ifade edenlerin, diğer gruba göre, çocukluk örselenme yaşantıları, fiziksel

örselenme, duygusal örselenme ve cinsel örselenme yaşantıları, sürekli öfke ve içe yönlendirilen öfkeleri daha yüksektir. Aile içi şiddet, aile ilişkileri ve ailede problem yaşanan birinin olması gibi ailesel faktörler birbiriyle bağlantılı bir şekilde bireyi etkileyebilmektedir. Dolayısıyla aşağıda bu bilgiler ile ölçekler arasındaki ilişkiler bir arada açıklanmıştır.

4.5.1. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Açısından Yapılan Karşılaştırma Bulguları

Çocukluk örselenme yaşantılarında, bireyin içinde büyüdüğü ailenin sahip olduğu özelliklerin de etkili olduğu düşünülebilmektedir. Anne babanın eğitim düzeyi, aile içi ilişkiler, anne babanın evlilikle ilgili problemleri, çocuğun anne-baba arasındaki şiddete tanık olması (Ovacık, 2008) gibi etkenler bireyin aile ilişkilerinin bozuk ve problemlili olmasını etkileyebilmektedir.

Çocukluk örselenme yaşantılarına maruz kalan bireylerin aile yaşantılarına bakıldığında; ebeveynler arası ilişkilerin bozuk olması, aile içi şiddet, ebeveynlerin psikiyatrik rahatsızlıkları gibi faktörlerin etkili olduğu görülmektedir (Şahin, 2008; Polat, 2007). Kadın suçlularla ilgili araştırmalar, kadınların birçoğunun ailesinde şiddete maruz kalma (İçli ve Öğün, 1988; Nazlıdır, 2010; Osofsky, 1995; Cansunar ve arkadaşları, 1997; Rossegger ve ark., 2009), aile içi ilişkilerinin bozuk ve sağlıksız olması (Nazlıdır, 2010; Ayan, 2007; Ortaköylü ve ark., 2004; Steffensmeier ve Broidy, 2001) gibi faktörlerin bireyin örselenme yaşantılarını artırdığını belirtmektedirler. Literatür araştırma bulgularını desteklemektedir. Belirtilen bu

faktörler bireyin yaşantısında ayrı ayrı olmak yerine birbiriyle bağlantılı şekilde bireyi etkileyebilmektedir.

Ovacık (2008) ergenlerle yaptığı çalışmada, ailesinde şiddet olan çocukların fiziksel örselenme, duygusal örselenme ve ihmal, cinsel örselenme yaşantılarına daha fazla maruz kaldığını; özellikle duygusal ihmalde bu oranın daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Ayrıca araştırmada çocukların yarısından fazlasının daha önce evden kaçtığı saptanmakla birlikte evden kaçma sebeplerinin aile içi ilişkilerinin kötü olması olduğu belirtilmektedir (Ovacık, 2008). İçli ve Öğün (1988), suç eylemi gerçekleştirmiş olan kadınların erkeklere oranla daha problemlerli bir aile geçmişine sahip olduklarını ve bozuk aile ilişkilerinin sıklığının yüksek olduğunu belirtmektedirler. Aile içinde özellikle kız çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel istismara daha fazla uğradıkları (Gölge, 2005; Karadeniz, 2008) düşünüldüğünde, şiddete maruz kaldıkları kişi ile problem yaşamaları beklenebilecek bir sonuçtur. Araştırmadan elde edilen bulgular da, ailesinde problem yaşadığı biri olanların, çocukluk örselenme yaşantılarına maruz kalma düzeylerinin yüksek olduğu yönündedir.

Araştırma bulguları, kadınların en çok babasıyla problem yaşadığını gösterdiğinden, kadınların babasıyla problem yaşayanlarla, babasıyla problem yaşamayanlar açısından çocukluk örselenme yaşantılarına da bakılmıştır. Araştırmaya katılanların babasıyla problem yaşayanlarla, babasıyla problem yaşamayanlar arasında çocukluk örselenme yaşantıları açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, babasıyla problem yaşayanların çocukluk örselenme yaşantıları, fiziksel örselenme yaşantıları ve duygusal örselenme yaşantıları daha yüksektir. İlgili yazında (Lang, Rudolf ve Walters, 1976; Langeliler ve Vanesska, 1983), kız çocuklarının babaya karşı geliştirdiği bağımlılık dikkate alınarak, kız çocuğa karşı babanın nasıl

davrandığının, onun ileriki yaşamında suça eğilimini etkileyebileceği belirtilmektedir (aktaran Cansunar ve ark., 1997).

Bu sonuçlar doğrultusunda, özellikle aile içerisinde kız çocuklarının üzerindeki disiplinin daha fazla tutulabileceği ve bunun da baba tarafından korunmaya çalışılabileceği düşünüldüğünde (Başpınar, 2008), kadınların babalarıyla daha fazla problem yaşamalarının çocukluk örselenme yaşantılarında babanın etkisini artırdığını düşündürmektedir. Benzer bir çalışmada da, adam öldürme eylemi gerçekleştirmiş olan bireylerin en çok babayla anlaşamadıklarını bildirdikleri görülmüştür (Başpınar, 2008).

4.5.2. Öfke İfade Tarzları Açısından Yapılan Karşılaştırma Bulguları

İlgili yazın bireyin aile özelliklerinin, öfke ve saldırganlık tutumlarına etki ettiğini belirtmektedir (Çınar, 2010; Ayan, 2007; Avcı, 2006; Boulter, 2004; Ersen ve ark., 2011; Avcı ve Güçray, 2010). Aile bireyin yaşamında çok önemli bir yere sahip olmakla birlikte (Çelen, 2007), bireyin ailesel özellikleri ile şiddet davranışı göstermesi arasındaki ilişki faktörlere bakıldığında; anne, baba ve çocuk arasında yakınlık ve şefkate dayalı ilişkilerin olmaması, çocukların aile içinde şiddete maruz kalması gibi risk etmenlerinin etkili olduğu görülmektedir (Boulter, 2004). Başka bir araştırmada da, aile içinde şiddete maruz kalan çocukların, saldırganlık düzeyinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Çınar, 2010). Bu araştırmada da, öfke ifade tarzlarının aile içi şiddet durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ancak anlamlı bir farklılık görülememiştir. Elde edilen bulgu, araştırmanın hipotezini desteklememektedir. Bunun nedeni aile içinde özellikle fiziksel şiddet, duygusal

örselenme ve ihmale uğrayan kadınların bu durumu normalleştirerek istismar olarak algılamamasından kaynaklanabilmektedir. Geleneksel yapı içerisinde ceza yöntemi olarak fiziksel şiddetin (Ovacık, 2008) ailesi ve çevresinde sıkça kullanılabiliyor olması bu durumda etkili olabilmektedir.

Ergenlerle ilgili araştırmalar (Avcı, 2006; Boulter, 2004; Ersen ve ark., 2011), ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları; aile içi ilişkilerin bozuk olması, ihmal, reddedilme gibi yaşantıların saldırgan davranışlar gösterme riskini artırıcı etkenler olduğunu göstermektedir. Lopez ve Thurman (1993), üniversite öğrencilerinin aile yaşantılarındaki farklılıkları inceledikleri araştırmalarında, sürekli öfke düzeyi yüksek olan öğrencilerin, aile üyelerinin özelliklerini belirtirken; aile içinde duygularının ifadesine daha az yer verildiği, ailede çatışmanın olduğu ve aile ilişkilerinin düzensiz olduğu sonucunu elde etmişlerdir (aktaran Danışık, 2005). İlgili yazın araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Thomas'a (2005) göre, suç işlemiş kadınlar öfkelerini yabancılara değil, yakınlarına yönlendirmektedirler. Ayrıca çalışmada, az sayıda kadının büyürken öfke ifade biçimlerini sağlıklı bir şekilde öğrendikleri belirtilmektedir (Thomas, 2005). Bunun nedeni kadınların aile içi ilişkilerinde yaşadığı problemler ve sağlıksız iletişim yolları olabilmektedir. Araştırmanın bulguları, aile ilişkilerinde problem yaşayanların, aile ilişkilerinde ailenin bütün fertleriyle iyi anlaşanlara göre, sürekli öfke ve içe yönlendirilen öfkelerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırma hipotezi kısmen doğrulanmaktadır. Kadınlar, aile ilişkilerinde problem yaşıyor olsa da, aynı aile içerisinde yaşamını sürdürmek durumunda kalabilmektedir. Bu nedenle bir takım baskılardan korunmak için öfkesini dışa yönlendirmek yerine, sürekli öfke durumu

yaşayabilmenin yanında öfkesini bastırma yolunu da seçebilecekleri düşünülebilmektedir.

Ailesinde problem yaşadığı birinin olup olmaması durumu ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiye bakıldığında, anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Kadınların adam öldürme eylemini daha çok aile bireylerine karşı gerçekleştirdikleri (Rossegger ve ark., 2009) düşünüldüğünde, ailesinde problem yaşadığı biri olanlarla, ailesinde problem yaşadığı biri olmayanlar arasında öfke ifade tarzları açısından anlamlı sonuçlar elde edilebileceği düşünülebilmektedir. Diğer taraftan, kadınların ataerkil toplum düzeninde, daha çok baskıya maruz kalma olasılıkları yüksek olsa da, bu durumları kanıksayarak, öğrenilmiş çaresizlik davranışı gösterebilecekleri göz önünde tutulabilmektedir. Bu nedenle de toplum tarafından da kadınlardan beklenen davranış olarak öfkelerini göstermemeyi seçebilmekte (Balkaya ve Şahin, 2003) ve problem yaşadığı kişiye karşı boyun eğici bir tutum geliştirmesi nedeniyle sonuçlar böyle çıkmış olabilmektedir.

4.5.3. Adil Dünya İnancı Açısından Yapılan Karşılaştırma Bulguları

Adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin ailesinde şiddet olanlarla, ailesinde şiddet olmayanlar arasında, genel adil dünya inancı açısından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ailesinde şiddet olanların, diğer gruba göre, genel adil dünya inancı daha düşüktür. Ailesinde problem yaşadığı birinin olduğunu ifade edenlerle, ailesinde problem yaşadığı birinin olmadığını ifade edenler arasında, adil dünya inancı ve kişisel adil dünya inançları açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, ailesinde problem yaşadığı birinin olduğunu ifade edenlerin

adil dünya inancı ve kişisel adil dünya inancı daha düşüktür. Ailede şiddete uğrayan birey açısından bakıldığında; başkaları tarafından kontrol edemediği bir şekilde şiddete maruz kalması yaşamında olumsuz bir deneyim olarak yer etmektedir. Dolayısıyla bireyin diğerlerine ve dünyaya ilişkin algısının olumsuz yönde şekillenebileceği düşünülebilmektedir. Diğer taraftan ailesinde problem yaşadığı birinin olması, kişinin kendisi ile ilgili bir durum olarak da görülebileceğinden, kadınların sadece kişisel adil dünya inancının düşük bulunması beklenebilmektedir.

Araştırma hipotezleri değerlendirildiğinde, adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınların çocukluk örselenme yaşantıları artarken, adil dünya inancı düşmekte ve sürekli öfkelerinin yükseldiği görülmektedir. Ailesinde şiddet olanlarla, ailesinde şiddet olmayanlar arasında öfke ifade tarzları açısından anlamlı farklılıklar beklenirken sonuç elde edilememiştir. Araştırmada psikolojik semptomlar açısından çocukluk örselenme yaşantıları, adil dünya inancı ve öfke ifade tarzları ile anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

Araştırmanın sınırlılıklarının ve ilerideki çalışmalara katkı sağlayabilecek bir takım önerilerin aktarılması önem teşkil etmektedir.

Bu araştırmanın bulguları, kullanılan ölçeklerin güvenilirlik çalışmalarından elde edilen sonuçlarla sınırlıdır. Ayrıca ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının belirli bir örneklem üzerinde yapılması, farklı örneklerde farklı sonuçların elde

edilebilme olasılığı nedeniyle sınırlılık teşkil etmektedir. Ölçeklerin yorumlanmasında kültürel bir takım faktörlerin etkili olabileceği de unutulmamalıdır. Katılımcıların ölçeklerde yer alan maddeleri, öznel değerlendirmeleri doğrultusunda cevaplandırmaları, ölçeklere yansız cevap verilme olasılığını azaltabilmektedir.

Araştırmanın örneklemini sadece üç ilde cezaevinde bulunan adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlar oluşturmaktadır. Bu durumda araştırmada elde edilen sonuçların, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan kadın hükümlülerin genelini kapsadığını düşünmek ve aynı özelliklerin olmasını beklemek doğru olmamaktadır. Bunun için daha fazla katılımcı ve bu konuyla ilgili araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmaya katılanların cinsiyet açısından sadece kadınları içermesi, adam öldürme eylemini gerçekleştirmiş olan bireylerin tümüne ilişkin bilgilerin elde edilmesinde sınırlılık oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulguların, ileride adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadın ve erkeklerin karşılaştırıldığı araştırmalar açısından yarar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınları karşılaştırmak açısından bir grubun olmaması, karşılaştırma grubuna göre değişkenlerin kadınlarda ne derece farklılık gösterdiğini görmek açısından sınırlılık yaratmaktadır. İleride karşılaştırma grupları kullanılarak yapılacak araştırmalar, elde edilen sonuçların, adam öldürme eylemi nedeniyle hüküm giymiş olan kadınlara özgü olup olmadığının anlaşılmasında bilgi sağlamak açısından yararlı olabilecektir.

KAYNAKLAR

- Abayhan, Y. (2007). Suçlunun cezalandırılmasına ilişkin adalet algısında ve suçluya yönelik duygularda suçlunun, mağdurun ve suçun niteliklerinin etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Adler, F., & Adler, H. M. (1975). *Sisters in crime: The rise of the new female criminal*. New York: McGraw-Hill.
- Adler, A. (2004), *İnsanın Doğası*, (çev: Aysen Teksen Kapkın), İstanbul, Payel Yayınları.
- Ageton, S. S. (1983). The dynamics of female delinquency, 1976-1980. *Criminology*, 21(4): 555-84.
- Akdoğan, H. (2005). Çocuğun cinsel istismarı ve Türkiye’de çocuk cinsel istismarını önlemeye yönelik çalışmalar. *Polis Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-15.
- Akgün, N. (1987). Adli Psikiyatri. Ankara: 81-85.
- Aktürk, A. (2008). Ceza davalarına yansımış kadın kaynaklı şiddetin hukuksal ve adli tıbbi boyutu. Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Akyol, S. & Sunar, D. (1982). Social Psychological Patterns of Homicide: A Comparison of Male and Female Convicted Murderers Sex Roles, Family and Community in Turkey. (Çev. Çiğdem Kağıtçıbaşı), Indiana Vni. Press, Bloomington, s. 361.

- Akyüz, E. (2000). *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara, Meb Yayınları.
- Albayrak, B. & Kutlu, Y. (2009). Ergenlerde öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanat Dergisi*, 2(3).
- Algül, A., Ateş, M.A., Gülsün, M., Doruk, A., Semiz, Ü.B., Başoğlu, C., Ebrinç, S. & Çetin, M. (2009). Antisosyal kişilik bozukluğu olgularında kendini yaralama davranışının saldırganlık, çocukluk çağı travmaları ve dissosiyasyon ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 10:278-285.
- Altınay, G.A. & Arat, Y. (2007). *Türkiye’de kadına yönelik şiddet*. İstanbul, Punto Baskı Çözümleri.
- Anderson, K.L. (1997). Gender, status and domestic violence: an integration of feminist and family violence approaches. *Journal of Marriage and the Family*, 59(3), 655-669.
- Arata, C.M., Rohling, L.J., Bowers, D. & O’Brien, N. (2007). Differential correlates of multi-type maltreatment among urban youth. *Child Abuse Negl*, 31, 393-415.
- Ataseven, C. (2006). Suça etki eden sosyal faktörler. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Avcı, M. (2005). Kasten öldürme ve kasten yaralama suçlarının manevi unsurlarını ayırt etmeye yarayan ölçütler. *Kamu Hukuku Arşivi Dergisi*, 86-98.
- Avcı, R. (2006). Şiddet davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Avcı, R. & Güçray, S.S. (2010). An investigation of violent and nonviolent adolescents family functioning, problems concerning family members, anger and anger expression. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 10(1), 65-76.
- Avcı, A.F. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin arkadaş ilişkileri ve cinsiyete göre öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Averill, J.R. (1983) Studies on anger and aggression: Implications for theories of emotion. *Am Psychol*, 38: 1145-1160.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8, 206-214.
- Aydın, O. & İşmen E. (2003). 18-25 yaş grubu erkeklerde çocukluk çağı örselenme yaşantısının incelenmesi. *M.Ü. Ankara Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18, 7-20.
- Baccini, F., Pallotta, N., Calabrese, E. Pezzotti, P. & Corazziari, E. (2003). Prevalence of sexual and physical abuse and its relationship with symptom manifestations in patients with chronic organic and functional gastrointestinal disorders. *Dig Liver Dis*, 34(4), 256-61.
- Bahar, G., Savaş, H.A. & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12): 51-65.
- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve toplum*. İstanbul, Bilge Yayıncılık.

- Balkaya, F. (2001). Öfke : Temel boyutları, nedenleri ve sonuçları. *Türk Psikoloji Yazıları, IV, 7*; 21-45.
- Balkaya, F. & Şahin, N.H.(2003). Çok boyutlu öfke ölçeği. *Türk psikiyatri dergisi, 14(3)*:192-202.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: a social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bartol, C.R. & Bartol, A.M. (2004). *Introduction to Forensic Psychology: Research and Application*. Hindistan, Sage Publications.
- Başpınar, T. (2008). Türkiye’de öldürme ve yaralama suçundan hüküm giyenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler. Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Beck, A.T. (2005). *Bilişsel Terapi ve Duygusal Bozukluklar*. (Çev. A. Türkcan). İstanbul, Litera Yayıncılık.
- Bennett, S., Farrington, D. P. & Huesmann, L. R. (2005). Explaining gender differences in crime and violence: the importance of social cognitive skills. *Aggression and Violent Behavior, 10(3)*, 263-288.
- Benson, D. & Ritter, C. (1990). Belief in a just world, job loss and depression. *Sociological Focus, 23*, 49-63.
- Berkowitz, L. (1990). On the information and regulation of anger and aggression: A cognitive neoassociationistic analysis. *American Psychologist, 45*, 494–503.

- Bernstein, D.P., Ahluvalia, T., Pogge D., Handelsman, I.(1997) Validity of the Childhood Trauma Questionnaire in an Adolescent Psychiatric Population, *J of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36:340-348.
- Biaggio, M.K. (1989). Sex differences in behavioral reactions to provocation of anger. *Psychol Rep*, 64: 23-26.
- Biaggio M.K. & Godwin W.H. (1987). Relation of depression to anger and hostility constructs. *Psychol Rep*, 61:87-90.
- Birtek, F. (2009). Kasten öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçlarının manevi unsur bakımından ayırt edilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2).
- Bodur, S., İnfal, S., & Kurt, A. S. (2010). Kronik hastalığı bulunan adolesanlarda sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkili faktörler. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9 (6): 645-650.
- Bohm, R.M. & Vogel, B.L. (2001). *A primer on crime & delinquency theory, third edition*. In C.H. Meier (Eds). Wadsworth:Cengage Learning.
- Bostancı N, Çoban Ş, Tekin, Z. ve ark. (2006). Üniversite öğrencilerinin cinsiyete göre öfke ifade etme biçimleri. *Kriz Dergisi*, 14(3):9-18.
- Boulter, L. (2004). Family-school connection and school violence prevention. *The Negro Educational Review*, 55,1, 27–40.
- Bulut, I.(1996). *Genç anne ve çocuk istismarı*. Ankara, Bizim Büro.
- Burack, J. A., Flanagan, T., Peled, T., Sutton, H. Z., Zygmuntowicz, C., & Manly, J.T. (2006). Social perspective-taking skills in maltreated children and adolescents. *Developmental Psychology*, 42, 207–217.

- Burgess, A.W., Hartman, C. R., & Clements, P.T. (1995). Biology of memory and childhood trauma. *J. Psychosocial Nursing Mental Health Service*, 33(3), 16-26.
- Burkay, S. (2008). Teorik çerçevede suç. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2 (4): 1-15.
- Bridewell, W. B. & Edward C. C. (1997). Distinguishing between anxiety, depression, and hostility: relations to anger-in, anger-out, and anger control. *Personality and Individual Differences*, 22 (4): 587-590.
- Brush, Lisa D. 1990. Violent acts and injurious outcomes in married couples: methodological issues in the national survey of families and households. *Gender and Society*, 4(1):56-67.
- Calhoun, L. & Cann, A. (1994). Differences in assumptions about a just world: ethnicity and point of view. *Journal of Social Psychology*, 134 (6): 765.
- Campbell, A., Muncer, S. & Bibel, D. (2001). Women and crime: An evolutionary approach. *Aggression and Violent Behavior*, 6(5), 481-497.
- Canay, A. D. (2004). Kadın suçluluğu: feminist bakış açısından kavramsal bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Cankurtaran, Ö., & Baykara, Y. (2005). Türkiye’de çocuk suçluluğu olgusu. S. Uluğtekin, , D. Kucur, E. Kırımsoy, Y. Çavdar, N. Yemiş (Ed.),Gözetim Mekanizması Destek Hizmetleri: Ankara İli Pilot Projesi. *Gözetim Görevlileri Eğitim Programı Yayınları* içinde (93-109). Ankara: Dayanışma Derneği Yayınları, 2.

- Cansunar, N., Asirdizer, N., Aycan, N., Balcioğlu, İ. & Batuk, G. (1997). Kadının suça yönelimi: karşılaştırmalı bir çalışma. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 55(3), 341-351.
- Carrasco, M. A, Holgado, F.P., Rodriguez, M.A., & Del Barrio, M. V. (2009). *Anne ve Baba Arasındaki Düşmanlık ve Çocuk Öfkesi*, A Longitudinal Study , Springer Science, Business Media.
- Clarke, J., Stein, M.D., Sobota, M., Marisi, M. & Hanna L. (1999). Victims as Victimizers, Physical Aggression by Persons With a History of Childhood Abuse, *Archives of Internal Medicine*, 159(16): 1920-1924
- Correia, I. & Dalbert, C. (2008). School bullying: belief in a personal just world of bullies, victims and defenders. *European Psychologist*, 13(4), 248-254.
- Correia, I. & Vala, J. (2003). When will a victim be secondarily victimized? The effect of observer's belief in a just world, victim's innocence and persistence of suffering. *Social Justice Research*, 16(4).
- Coşgun, E. (2010). Suça Yönelen Ergenlerde Çocukluk Döneminde Örseleyici Yaşantılara Maruz Kalma Düzeyi ile Adil Dünya İnancı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Marmara Üniversitesi: İstanbul.
- Cowen, P.S. (1999). Child neglect; injuries of omission. *Pediatric Nursing*, 25(4): 401-18.
- Cüceloglu, D. (1998). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Çelen, N. (2007). *Ergenlik ve Genç Yetişkinlik*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

- Çelik, F. (2005). Ortaöğretim öğrencilerinin okula yabancılaşma düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çınar, G. Ö. (2010). Erkek alkol/madde bağımlılarında çocukluk çağı travmasının öfke, agresyon ve dürtüsellikle ilişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
- Dalbert, C. (2001). *The justice motive as a personal resource: Dealing with challenges and critical life events*. NewYork: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Dalbert, C. (2002). Beliefs in a just world as a buffer against anger. *Social Justice Research*, 15(2): 123-145.
- Dalbert, C. & Stoeber, J. (2006), The personal belief in a just world and domain-specific beliefs about justice at school and in the family: A longitudinal study with adolescents. *International journal of behavioral development*, 30,200- 207.
- Davis, J.L. & Petretic-Jackson, P.A.(2000) The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning. *A Review and Synthesis of the Empirical Literature Aggres Violent Behav*, 5: 291-328.
- Day, A., Howells, K., Heseltine, K. & Casey, S. (2003). Alcohol use and negative affect in the offence cycle. *Criminal Behavior and Mental Health*, 13, 45-58.

- Danışık, D.N. (2005). Ergenlerin sürekli fke fke ifade tarzları ile problem zme becerileri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Diem C. & Pizarro M.J. (2010). Social structure and family homicides. *J Fam Viol*, 25: 521-532.
- DiGiuseppe, R. & Tafratei R.C. (2003). Anger treatment for adults: A meta-analytic review. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10, 70-84.
- Dilillo, D., Tremblay, C. G., Paterson, L. (2000). Linking childhood sexual abuse and abusive parenting: The mediating role of maternal anger. *Child abuse & Neglect*. Vol. 24 (6), 767-779.
- Dobash, R.E. ve Dobash, R. (1979). *Violence Against Women*. New York: Free Press.
- Doob, A.N. & Wood, L. (1972). Catharsis and aggression: the effects of annoyance and retaliation on aggressive behaviour. *Journal of Personality and Social Psychology*, 22, 156-162.
- Douglas, J. E., Burgess, A. W., Burgess, A. G., & Ressler, R. K. (2006). *Crime classification manual: A standard system for investigating and classifying violent crimes, second edition*. United States of America: John Wiley & Sons.
- Dönmezer S. (1997). *Kriminoloji*, 11. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.

- Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Chapman, D.P., Giles, W. H. & Anda, R. F. (2003). Childhood abuse, neglect, and household dysfunction and the risk of illicit drug use: the adverse childhood experiences study. *Pediatrics*, 111, 564-572.
- Duran, Ö. (2005). Öfke kontrol programının 15-18 yaş arası ergenler üzerindeki etkililiğinin araştırılması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 267-280.
- Dursunkaya, D. (2007). Duygusal örselenme ve ihmal. E. Kerimoğlu (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi içinde* (478-487). Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler, 3 (3).
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1986), "Gender and Aggressive Behavior: A Meta-Analytic Review of the Social Psychological Literature", *Psychological Bulletin*, 100(3), 309-330.
- Efe, Y.S. & Ayaz, S. (2010). Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11:23-29.
- Ekinci, Ö., Topçuoğlu, U., Bez, Y., Sabuncuoğlu, O. & Berkem, M. (2011). Aggression during early childhood: associated factors in a clinical samples. *Marmara Medical Journal*, 24: 174-80.
- Ersen, H., İlnem, C.M., Havle, N., Yener, F., Karamustafalıoğlu, N. & İpekçioğlu, D. (2011). Suç işlemiş kadınların sosyodemografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerinin değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 14, 218-229.
- Feinberg, R., Powel, A. & Miller, F. (1982). Control and belief in a just world: what is good also can be bad. *Social Behavior and Personality*, 10, 57-61

- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 18, 17-409.
- Fox, J.A. & Zawitz, M.W. (2003). *Homicide trends in the United States:2000 update*. U.S. Department of Justice, 1-4.
- Frias-Armenta, M. (2002). Longterm effects of child punishment on mexican women: A structural model. *Child abuse & Neplect. Vol. 26, (4)*, 371-386.
- Furnham, A. & Procter, E. (1989), Belief in a Just World: Review and Critique of the Individual Difference Literature. *British Journal of Social Psychology*,28, 365–384.
- Giray, F.S. (2009). Suç işlemiş ve işlememiş ergenlerin adil dünya inancı ve bağışlayıcılık tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Glaser, D.(2002). Emotional abuse and neglect (Psychological Maltreatment): a conceptual framework. *Child Abuse Neglect*, 26: 697-714.
- Glueck, S. & Glueck, E.T. (1979). “Five Hundred Deliquent Women”, *The Criminology of Deviant Women*, (F. Adler, R.J. Simon (Eds.) Boston: Houghton Mifflin Company, 10-14.
- Goleman, D. (1996). *Duygusal Zeka*. (Çev: B. S. Yüksel). İstanbul: Varlık.
- Gorey, K.M. & Leslie, D.R. (1997). The prevalence of child sexual abuse: integrative review adjustment for potential response and measurement biases. *Child Abuse Negl*, 21, 391-8.
- Gottlieb, P. & Kramp, P. (1990). Social background of homicide. *Int J Offender Ther and Comp Criminol*, 32(2), 115-129.

- Gök, M. (2009). Aile içi şiddet ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Gölge, Z.B. (2005). Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal sorunlar. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 42(1-2-3-4-5), 19-28.
- Göregenli, M. (2003). Şiddet, kötü muamele ve işkenceye ilişkin değerlendirmeler, tutumlar ve deneyimler, İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi Raporu, İzmir.
- Güleç, H., Sayar, K. & Özkaymak, E. (2005). Depresyonda bedensel belirtiler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(2), 90-96.
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D. & Altıntaş, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 112-137.
- Güler, M. (2010). Sosyal psikoloji bakış açısından çocuk ve ergenlerde suçlu davranış gelişimi. *TBB Dergisi*, (89).
- Gülveren, H. (2008). Lise son sınıf öğrencilerinde iç-dış kontrol odağı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile zeka arasındaki ilişkinin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Hafer, C. L. ve Bègue, L. (2005). Experimental research on just-world theory: Problems, developments, and future challenges. *Psychological Bulletin*, 131, 128-167.
- Hagan, J, Sİmpson, J. & Gills, A.R. (1987). Class in the Bousehold: A Power-Control Theory of Gender and Delinquency. *Anie. Journal of Sociology*, 4(92).

- Hartnagel, T.F. & Mizanüddin, M. (1986). Modernization, gender role converge and female crime. *A Further Test International Journal of Comparative Sociology*, 27:1-14.
- Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: Wiley.
- Heise L.(1993). Violence against women: the hidden health burden. *World Health Stat Q*, 46:78-85.
- Herrera, V. & McCloskey, L. A. (2001). Gender differences in the risk for delinquency among youth exposed to family violence. *Child Abuse and Neglect: the International Journal*, 25, 1037–1051.
- Hilton, Z.N., Harris, G.T., Rice, M.E., Lang, C., Cormier, C.A., Lines, K.J. (2004). A brief actuarial assessment for the prediction of wife assault recidivism: The ontario domestic assault risk assessment, *Psychological Assessment*, 16 (3): 267–275.
- Hobfoll, S.E. & Stephens, M.A. (1990). Social support during extreme stress: Consequences and intervention. In B.R. Sarason, I.G. Sarason, G.R. Pierce, Ed.: *Social support: An interactional view*, p.:454–481. New York: Wiley.
- Howard, M. (1986). "Husband-wife homicide:An essay from a family law Perspective. *Lawand Contemporary Problems*, 49(1).
- İçli, T.G. (1993). Türkiye’de suçlular: Sosyal kültürel ve ekonomik özellikleri. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, *Atatürk Kültür Merkezi Yayını*, 71.
- İçli, T. (1995). Ailede kadına karşı şiddet ve kadın suçluluğu. KSSGM, Ankara.
- İçli, T. ve Öğün, A. (1988). Sosyal Değişme Süreci İçinde Kadın Suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 30.

- İçli, T. (2004). Kriminoloji. Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- İşeri, E. (2007). Cinsel İstismar. E. Kerimoğlu (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı içinde* (470-476). Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler, 3 (3).
- Janeksela, G. M. (1997). Female criminality: an overview. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 21(2), 181-205.
- Janoff-Bulman, R. (1989). Assumptive world and the stress of traumatic events: Applications of the schema construct. *Social Cognition*, 7(2), 113-136.
- Janoff-Bulman, R. (1992). *Shattered Assumptions: Towards a New Psychology of Trauma*. New York: Free Press.
- Janoff-Bulman, R. & Berg, M. (1998). Disillusionment and the creation of value: From traumatic loss to existential gains. In J. Harvey (Ed.) *Perspectives on Loss: A Sourcebook*. Washington, DC: Taylor & Francis.
- Jansen, H., Üner, S. & Kardam, F. (2009). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması . *T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- Johnson, J.G., Cohen, P. & Brown, J.(1999). Childhood maltreatment increases risk for personality disorders during early adulthood. *Arch Gen Psychiatry*, 56: 600-606.
- Kassinove H. & Sukhodolsky D.G. (1995). Anger disorders: basic science and practice issues. Anger Disorders: Definition, Diagnosis and Treatment. H. Kassinove (Ed.), Washington, Taylor & Francis.
- Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, S.A. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.

- Karadeniz, S. (2008). Çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile psikolojik doğum sırası arasındaki ilişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Keskin, G. & Çam, O. (2005). Çocuk cinsel istismarına psikodinamik hemşirelik yaklaşımı. *Yeni Symposium*, 43(3): 118-125.
- Kendall-Tackett, K.A., Williams, L.M. & Finkelhor, D. (1993). Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113(19), 80-164.
- Kenny, D. T. & Lennings, C. J. (2007). Cultural group differences in social disadvantage, offence characteristics, and experience of childhood trauma and psychopathology in incarcerated juvenile offenders in NSW, Australia: Implications for service delivery. *Psychiatry, Psychology and Law*, 14, 294-305.
- Kılınç, S. & Torun, F. (2011). Adil dünya inancı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 3(1):1-14.
- Kızmaz, Z. (2010). Cezaevine girme sıklıklarına göre suçlular: Karşılaştırmalı bir araştırma. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 571-607.
- Kocacık F & Doğan O. (2006). Domestic violence against women in Sivas, Turkey: survey study. *Croat Med J*, 47:742-749.
- Koh, K.B. (2003). Anger and somatization. *J Psychosom Res*, 55:113.
- Korkut, Ş. (2012). Lise öğrencilerinde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Köroğlu, E. (2007). *Kişilik bozuklukları*. HYB Yayınları: Ankara.
- Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B. & Lozano, R. (Eds.) (2002).
World report on violence and health. Geneva, World Health
Organization.
- Kruttschnitt, C., Gartner, R., & Ferraro, K. (2002). Womens involvement in serious
interpersonal violence. *Aggression and Violent Behavior*, 7(6), 529–565.
- Kunjunkrishnan, R. & Varan, L. (1992). Major affective disorders and forensic
psychiatry. *Psyc Clin N Am*, 15, 569-574.
- Kurz, D. (1989). Social science perspectives on wife abuse: current debates and
future directions. *Gender and Society*, 3(4):489-505.
- Lang, D.M., Rudolf, P. & Walters, J. (1976). Delinquent females perceptions of their
fathers. *The Family Coordinator*, 25(4):475-81.
- Langeliler, B.L. & Vanesska, C. (1983). Agression et délinquance chez l'adolescente.
Criminologie, 16(2): 67-76.
- Lau, J.T.F., Chan, K.K., Lam, P.K.W. & Lai K.Y.C. (2003). Psychological correlates
of physical abuse in Honk Kong Chinese adolescents. *Child Abuse Negl*,
27, 63-75.
- Lemkau, J. P., and Landau, C. (1986), “The Selfless Syndrome: Assessment and
Treatment Considerations”, *Psychotherapy*, 23, 227-233.
- Lerner, M. (1965). Evaluation of performance as a function of performer’s reward
and attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1,
355– 360.

- Lerner, M. (1980). *The belief in a just world: A fundamental delusion*. New York: Plenum Press.
- Lerner, M. & Simmons, C. (1966). Observer's reaction to the "innocent victim": Compassion or rejection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 203–210.
- Lerner, H. (1996). *Öfke Dansı* (Çev: Gül S.). İstanbul, Varlık Yayınları.
- Leventhal, M. John (1997). "Sexual Abuse of Children", *Primary Pediatric Care*. Hoekelman R.A.; Friedman, S.B.; Nelson, N. M., Seidel, H. M.; Weitzman M. L. (Eds.). (pp. 651–656), Mosby.
- Lewis D.O. (1992). From abuse to violence: psychophysiological consequences of maltreatment. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 31: 91-383.
- Lewis D.O. (2005). Adult antisocial behavior, criminality and violence. In Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, 8th Edition. B.J. Sadock, V.A. Sadock (Eds.). (pp:2258-2272). Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins.
- Lewis, D. O. (1992). From abuse to violence: psychophysiological consequences of maltreatment. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 31, 383-91.
- Lipkus, I.M. & Siegler, I. C. (1993). The belief in a just world and perceptions and discrimination. *J. Of Psychology*, 127, 465-474.
- Lopez, F.G. & Thurman, C.W.(1993). High- trait and Low-trait angry college students: A comparison of family environments. *Journal of Counseling and Development*, 5(71), 1993, 524-527.
- Lutwak, N., Panish, J.B., Ferrari, J.R. & Razzino, B.E. (2001). Shame and guilt and their relationship to positive expectations and anger expressivness. *Adolescence*, 36(144), 641-654.

- Maccoby, E.E. & Jacklin, C.N. (1974). *The psychology of sex differences*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Magwaza, A. S. (1999). Assumptive worlds of traumatized South African adults. *The Journal of Social Psychology*, 139(5), 622-630.
- Maner, F., Kayatekin, Z. E., Abay, E. Saygılı, S. & Şener, A. (1991). Psikiyatrik hastalıklar ve suç. *Düşünen Adam*, 4, 6-13.
- Markus, H. (1983) Self-knowledge:an expended view. *Journal of Personality*, 51, 543-565.
- McCauley, J., Kern, D., Kolodner, K. (1997). Clinical characteristics of women with a history of childhood abuse. *JAMA*, 277:1362-1368.
- McMurrin M, Jinks M, Howells K ve ark. (2009) Alcohol-related violence defined by ultimate goals: a qualitative analysis of the features of three different types of violence by intoxicated young male offenders. *Aggress Behav*, 36(1):67-79.
- Mian, M. (2004). World report on violence and health:what it means for children and pediatricians. *J Pediatrics*, 145: 14-19.
- Milligan, J.R. & Andrews, B. (2005). Suicidal and other self-harming behaviour in offender women: the role of shame, anger and childhood abuse. *Legal and Criminological Psychology*, 10, 13-25.
- Mommen, D. K., Kolko, D. J. & Pilkonis, P. A. (2002). Negative affect and parental aggression in child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 26 (4): 407-427.

- Morenoff, J. D., Sampson, R. J., & Raudenbush, S. W. (2001). Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence. *Criminology*, 39(3), 73–102.
- Morris, C. G. (2002). Psikolojiyi Anlamak. (Çeviren H. Belgin Ayvaşık, Melike Sayıl). Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Nazlıdır, M. (2010). Kasten adam öldürme ve teşebbüs suçlarında psikososyal özelliklerin incelenmesi: suç analizi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Nesbit, S.M., Blankenship, K.L. & Renee, A.M. (2012). The influence of just-world beliefs on driving anger and aggressive driving intentions. *Aggressive Behaviour*, 38: 389-402.
- Nesterova, M. (2009). Peculiarities of prisoner's perception of justice and the belief in a just world. Daugaupils University, Latvia.
- Ney, G.P., Fung, T. & Wickett, R.A. (1994). The worst combinations of child abuse and neglect. *Child Abuse and Neglect*, 18 (9): 705–714.
- Nicolson, P. & Wilson, R. (2004). Is domestic violence a gender issue? Views from a British city. *J Comm Appl Soc Psychol*, 14, 266-283.
- Oral, G. (2004). Risk altındaki çocukların saptanmasında öğretmenin rolü. Türkiye Temel Eğitime Destek Programı, İstanbul.
- Ortaköylü, L., Taktak, Ş. & Balcıoğlu, İ. (2004). Kadın ve suç. *Yeni Symposium*, 42(1), 13-19.
- Osofsky, J.D. (1995). Children who witness domestic violence: The invisible victims. *Social Policy Report Society for Research in Child Development*, 9(3).

- Otto, K., Boos, A., Dalbert, C., Schöps, D. & Hoyer, J. (2006). Posttraumatic symptoms, depression, and anxiety of flood victims: The impact of the belief in a just world. *Personality and Individual Differences*, 40, 1075-1084.
- Otto, K. & Dalbert, C. (2005). Belief in a just world and its function for young prisoners. *Journal of Research in Personality*, 39, 559-573.
- Ovacık, C. A. (2008). Aile içi şiddetin erkek çocuğun şiddet içeren suç işleme davranışına etkileri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Owen, K.F. & Owen, W.D. (2008). Kadına yönelik aile içi şiddet. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi.
- Ozan, G. (2003). Cinayet ve cinayet suçluları. *Adli Bilimler Dergisi*, 2(1): 27-33.
- Öcel, H. & Aydın, O. (2010). Adil dünya inancı ve cinsiyetin üretim karşıtı iş davranışları üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(66), 73-83.
- Öğün, A. (1990). Kadın suçluluğunun sosyo-kültürel konumla ve bu konumdaki değişmelerle ilişkisi: Sivas yarı açık cezaevinde bir uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, F. (1992). Psikiyatrik açıdan homsidal davranışlar. Uzmanlık Tezi, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul.
- Özen, Ş., Antar, S., Özkan, M. & Sır, A. (2004). Çocukluk çağı travmalarının umutsuzluk ve depresif duygudurum üzerine etkisinin son sınıf üniversite öğrencilerinde incelenmesi. 40.Ulusal Psikiyatri Kongresi, Türk Psikiyatri Derneği Yayınları, 316-319.

- Özen, Ş., Bez, Y., Arı, M. & Özkan, M. (2010). Öfke kontrolünde zorluk yaşayan bir grup üniversite öğrencisinde öfke tepkileri ve psikiyatrik tanılarının cinsiyet açısından incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 30-319.
- Özer, K. A. (1994). Öfke kaygı ve depresyon eğilimlerinin bilişsel alt yapıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31):12-25.
- Özkaya, M. & Çağlar, A. (2002). Türkiye’de kadın mahkumlar İzmir, Muğla ve Ödemiş Cezaevleri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 13, 103-134.
- Özmen K.S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Peker, N. (2008). Hükümlü ve tutuklularda madde kullanımı ile suç türü ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler.Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Pelcovitz, D., Kaplan, S. & Goldenberg, B.(1994). Et al. Post-traumatic stres disorder in physically abused adolescents. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 33, 305-12.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. İstanbul, Derya Yayınları, (87): 117-161.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı-I tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Polat, H.F. (2007). Suça yönelen ergenlerde travmatik yaşantılar ve suça karşı tutumlar. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Pollock, J. (1978). Early Theories of Female Criminality, Women, Crime and Criminal Justice System, Lee H. Bowker, Lexington, Mass: sayfa 50.

- Pressel, D.M. (2000). Evaluation of physical abuse in children. *Am Fam Physician*, 61: 3057-3064.
- Putkonen, H., Weizmann-Henelius, G., Lindberg, N., Rovamo, T., Hakkanen, H. (2008). Changes over time in homicides by women: a register-based study comparing female offenders from 1982 to 1992 and 1993 to 2005. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 2008, 18(5):268-278.
- Richardson, S. D. & Hammock, G. S. (2007). Social context of human aggression: are we paying too much attention to gender?. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 417-426.
- Rosseger, A., Wetli, N., Urbanioki, F., Elbert, T. Cartoni, F. & Endrassi, J. (2009). Women convicted for violent offenses: adverse childhood experiences, low level of education and poor mental health. *BMC Psychiatry*, 9(81), 1-7.
- Runyan, D., Corrine, W. & Ikeda, R. (2002). Child Abuse and Neglect by Parents and Other Caregivers. In: *World Report on Violence and Health*, 57-86, World Health Organization, Geneva.
- Saatçioğlu, Ö., Türkcan, S., Işıklı, M. & Uygur, N. (1995). *Düşünen Adam*, 8(3), 18-23.
- Sandberg, G. J., Feldhousen, B.E. & Busby, M.D. (2012). The impact of childhood abuse on women's and men's perceived parenting: Implications for practitioners. *The American Journal Of Family Therapy*, 40(1), 74-91.
- Saunders, B.E., Villeponteaux, L.A., Lipovsky, J.A. (1992). Child sexual assault as a risk factor for mental disorders among women: a community survey. *Journal of Interpersonal Violence*, 7, 189-204.

- Saygılı, S. & Aliustaoğlu, S. (2009). Şiddet içerikli suç işleyen kadın olguların değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 23(1), 24-29.
- Schmid, J. (2005). The vengeance puzzle-retributive justice or hostile aggression? *Aggressive Behavior*, 31: 589-600.
- Schneider, M.W., Ross, A., Graham, J.C. & Zielinski, A. (2005). Do allegations of emotional maltreatment predict developmental outcomes beyond that of other forms of maltreatment?. *Child Abuse Negl*, 29, 513-532.
- Sedlack, A.J. & Broadhurst, D.D. (1996). The third national incidence study of child abuse negl. *US Department of Health and Human Services*, Washington, DC.
- Sharkin, B.S. (1993). Anger and gender: theory, research and implications. *J Couns Dev*, 71: 386-389.
- Smith, H. ve Thomas, S. P., (2000). "Violent and nonviolent girls: Contrasting perceptions of anger experiences, school and relationship", *Issues in Mental Health Nursing*, 21, 547-575.
- Soykan, Ç. 2003. Öfke ve Öfke Yönetimi, *Kriz Dergisi*, 11 (2), 20.
- Spertus, I.L., Yehude, R., Wong, C.M., Halligan, S. & Seremetis, S.V. (2003). Childhood emotional abuse and neglect as predictors of psychological and physical symptoms in women presenting to a primary care practice. *Child Abuse Negl*, 27, 1247-1258.
- Spielberger, C. D. (1991). State-trait anger expression inventory. Odessa, Florida: Psychological Assessment Resources.

- Spielberger, C.D., Reheiser, E.C. & Sydeman S.J. (1995). Measuring the experience, expression and control of anger. *Anger Disorders: Definition, Diagnosis and Treatment*. N. Kassirer (Ed). Washington, Taylor&Francis.
- Springer, K.W., Sheridan, J., Kuo, D. & Carnes, M. (2007). Long-term physical and mental health consequences of childhood physical abuse: Results from a large population based sample of men and women. *Child Abuse Negl*, 31, 517-530.
- Starzyk, K.B. ve Marshall, W.L. (2003). Childhood family and personological risk factors for sexual offending. *Aggression and violent behavior*. 8, 93-105.
- Steffensmeier, D. & Allan, E. (1996). Gender and crime: toward a gendered theory of female offending. *Annual Review of Sociology*, 22, 459-487.
- Steffensmeier, D. & Broidy, L.(2001). Explaining Female Offending. In *Women, Crime, and Criminal Justice: Original Feminist Readings* Edited by: Renzetti C, Goodstein L. Los Angeles: Roxbury; 2001; 111-134.
- Sümer, N. (2000). Kadın katilleri cinayet işlemeye iten sosyo-kültürel faktörlerin incelenmesi. Basılmamış doktora tezi, Ankara.
- Şahin, F. (2002). Çocuk ihmali: tanı ve tedavide hekimler için ipuçları. *Klinik Pediatri*, (Aralık, 13, 2007)www.klinikpediatri.org/pdf/7/1/103.pdf, ss.103–106.
- Şahin H. (2005). Öfke ve öfke denetiminin kuramsal temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10): 1-22.
- Şahin, F. (2007). Fiziksel İstismar. E. Kerimoğlu (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi içinde* (462-469). Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler, 3 (3).

- Tackett, K.K. (2002). The health effects of child abuse: four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse Negl*, 26, 715-29.
- Taner, Y. & Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35:82-86.
- Taş, A.K., Uyanık, D. & Karakaya, Z. (1997). *Şiddeti içselleştiren kadın profili. II. Kadın çalışmaları toplantısında sunulmuş bildiri*, Adana.
- Taylor, S. & Brown, J. (1988) Illusion and Well-Being: A Social Psychological Perspective on Mental Health. *Psychological Bulletin*, 103, 193-210.
- Taylor, S., Peplau, A.L. & Sears, D. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (Çev. A. Dönmez). İmge Kitabevi, İstanbul.
- Terr, L (1991) Childhood traumas. *Am J Psychiatry*, 148: 1,10-20.
- Thomas, S.P. & Smith, H. (2000). Violent and nonviolent girls: contrasting perceptions of anger experiences, school, and relationships. *Issues in Mental Health Nursing*, 21: 547-575.
- Thomas S. P. (2005). Women's anger, aggression, and violence. *Health Care for Women International*, 26, 504-522.
- Toker, T. (2008). Madde kullananlarda çocukluk çağı örselenme yaşantılarının, madde kullanma eğilimi, benlik saygısı ve başa çıkma tutumları ile ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tomaka, J. & Blascovich, J. (1994). Effects of justice beliefs on cognitive appraisals of and subjective, physiological, and behavioral responses to potential stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 732-740.
- Tsushima, M. (1996). Economic structure and crime: the case of Japan. *Journal of Socio-Economics*, 4(25).

- Turhan, E., Sangün, Ö. & İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi, *Sürekli Tıp Sağlığı Dergisi*, 15(9), 153-157.
- Uğur, D. (2007). Dünyayı adil algılama ve geleceğe dair umut/umutsuzluk: depresyon tanısı alan ve almayan kişilerde adil dünya inancı. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Ünal, G. (2005). Aile içi şiddet. *Aile ve Toplum Eğitim – Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(7):85-93.
- Ünal, F. (2008). Ailede Çocuk istismarı ve ihmali. *TSA*, 1: 9-18.
- Vahip, I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: Farklı bir açıdan bakış. *Türk psikiyatri dergisi*, 13 (4), 312-319.
- Vahip, I & Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile içi fiziksel şiddet ve kadın hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17, 107-114.
- Valente, S.M. (2005). Sexual abuse of boys. *J Child Adolesc Psychiatr Nurs*, 18: 10-15.
- Veltkamp, J. L. & Miller, W. T. (1994). *Clinical Handbook of Child Abuse and Neglect*. USA: International Universities Press.
- Yargıç, L.İ., Tutkun, H. & Şar, V. (1994). Çocukluk çağı travmatik yaşantıları ve erişkindeki dissosiyatif belirtiler. *3P Dergisi*, 2: 338-347.
- Yıldız, S. (2009). Hükümlülerde tehlikelilik ve tekrar suç işlemeye etki eden faktörler. İstanbul Üniversitesi Doktora Tezi.
- Yılmaz, B. (2006). Arama-kurtarma çalışanlarında travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyüme ile ilişkili değişkenler. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Wagstaff, G. (1983). Correlates of just world in Britain. *The Journal of Social Psychology* 121, 145-146.
- Walker, C. Eugene; Bonner, L. Barbara; Kaufman; L. Keith (1988). *The Physically and Sexually Abused Child. Evaluation and Treatment*. UK: Pergamon Books Inc.
- Walker, C. E., Bonner, L. B. & Kaufman, L. K. (1988). *The physically and sexually abused child. evaluation and treatment*. UK: Pergamon Books Inc.
- Wark, M.J., Kruczek, T. & Boley, A. (2003). Emotional neglect and family structure: impact on student functioning. *Child Abuse Negl*, 27, 1033-1043.
- Weizmann, H. G., Viemero, V. & Eronen, M. (2003). The violent female perpetrator and her victim. *Forensic Sci. Int.*, 133(3), 197-203.
- Whitining, B.B. & Whitining, J.W.M. (1975). *Children of six cultures-A psychocultural analysis*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Widom, C.S., DuMont, K. & Czaja, S.J. (2007). A prospective investigation of major depressive disorder and comorbidity in abused and neglected children grown up. *Arch Gen Psychiatry*, 64, 49-56.
- Winkler, D., Pjrek, E. & Kasper, S. (2005). Anger attacks in depression--evidence for a male depressive syndrome. *Psychother Psychosom*, 74(5):303-307.
- Wildin, S.R., Williamson, W. & Wilson, G.S. (1991). Children of battered women: developmental and learning profile. *Clin Pediatrics*, 30: 299-302.
- Wilson, S.L., Kuebli, J.E. & Hughes (2005). Patterns of maternal behaviour among neglectful families: Implications for research and intervention. *Child Abuse Negl*, 29, 985-1001.

- Wood, J. & Newton, A. K. (2003). The role of personality and blame attribution in prisoners' experiences of anger. *Personality and individual Differences*, 34, 1453-1465.
- Worchel, S. (2000). Aggression: Harming others. USA Social Psychology, Watsworth Thomson Learning, 10: 303-333.
- Zoroğlu. S., Yargıç, İ., Tutkun, H. & Şar, V. (1996). Adolesan yaşta 17 dissosiyatif kimlik bozukluğu (coğul kişilik) olgusunun sosyodemografik, klinik ozellikleri ve travmatik yaşam öyküleri. *Düşünen Adam*, 9: 9-15.
- Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, E.M. & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.

EK 1

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

T. C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisansı'nda tez yapmakta olan Nurhan Tiftik tarafından; adil dünya inancı, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ve öfke düzeyinin birbiriyle ilişkisini incelemek amacıyla yapılan çalışmaya katıldım.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Araştırmada bana sorulan sorulara yanıt vermek zorunda olmadığımı, bu araştırmaya katılıp katılmamamın bana bir kazanç ya da kayıp getirmeyeceğini, istersem ismimi belirtmeyeceğimi, ismimi belirtsem dahi kimliğimin saklı tutulacağını biliyorum. Benden alınan bilgiler; ismimi ve kimliğimi açığa vurmayacek biçimde bilimsel yayınlarda kullanılabilir.

Tarih: ...../...../20....

imza

EK 2

SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Doğum yılınız: .....

2. Doğum yeriniz:

Köy

Kasaba

İl

Büyükşehir

Yurt dışı

3. Eğitim düzeyiniz (bitirdiğiniz okul):

Okur-yazar değil

Sadece okur-yazar

İlkokul Terk

İlkokul Mezunu

Ortaokul Terk

Ortaokul Mezunu

Lise Terk

Lise Mezunu

Üniversite Terk

Üniversite Mezunu

4. Medeni durumunuz?

- Bekar
- Evli
- Boşanmış
- Ayrı yaşıyor
- Dul
- İmam nikahlı
- Beraber yaşıyor
- Diğer (açıklayınız):.....

5. Çocuğunuz var mı?

- Evet
- Hayır

6. Bulduğunuz kuruma (cezaevine) girmeden önceki aylık geliriniz ortalama ne kadardı?

.....

7. Gelir düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Düşük
- Orta
- Yüksek

8. Var ise mesleğiniz (serbest meslek ise belirtiniz): .....

9. Daha önceden psikiyatrik bir rahatsızlık geçirdiniz mi?

- Evet
- Hayır

10. Ailenizde psikiyatrik rahatsızlığı olan var mı?

Evet

Hayır

11. Bulduğunuz kuruma (cezaevine) gelmeden önce nerede yaşıyordunuz?

Belirtiniz: .....

12. Bulduğunuz kuruma (cezaevine) gelmeden önce kimlerle birlikte yaşıyordunuz?

Belirtiniz: .....

13. Çocukluğunuzda kimlerle yaşıyordunuz?

Anne, baba ve kardeşlerimle

Yalnız annemle ve kardeşlerimle

Yalnız babamla ve kardeşlerimle

Yalnız kardeşlerimle

Akrabalarımle

Yetiştirme yurdunda

Beni evlatlık edinen aileyle

Diğer.....

14. Ailede kendinize en yakın bulduğunuz kişi kimdi?

Baba

Anne

Kardeşler

Üvey anne veya üvey baba

Büyük anne-büyük baba

Diğer.....

15. Ailede problem yaşadığınız biri var mıydı?

- Baba
- Anne
- Kardeşler
- Üvey anne veya üvey baba
- Büyük anne büyük baba
- Diğer.....

16. Aile içi ilişkilerinizde aşağıdakilerden hangisi söz konusuydu?

- Ailemin bütün fertleri birbirleriyle iyi anlaşır ve birbirlerini severdi
- Anne ve babam birbirleriyle iyi anlaşamazlar ama çocuklarını severlerdi
- Babam annemi ve bizleri döverdi
- Annem babamı ve bizi bizleri döverdi
- Eşim beni ve çocuklarımı döverdi
- Diğer

17. Ailenizde cezaevine girmeyi gerektirecek bir suç işlemiş başka kimse var mıdır?

- Evet
- Hayır

18. Aileniz içerisinde şiddet var mıydı?

- Evet
- Hayır

19. Gerçekleştirmiş olduğunuz eylem nedeniyle burada ne kadar süredir bulunmaktasınız?

.....

20. Bundan önce cezaevine girdiniz mi?

Evet

Hayır

Cevabınız “evet” ise bundan önce cezaevine kaç kez girdiniz? .....

21. Bundan önce cezaevine girdiyseviz, hüküm giydiğiniz suç türü/türleri nelerdir?

Belirtiniz.....

22. Burada bulunmanıza neden olan eylemi nerede gerçekleştirdiniz?

Belirtiniz: .....

23. Burada bulunmanıza neden olan eylemi gerçekleştirirken nasıl bir alet/araç kullandınız?

Belirtiniz: .....

24. Burada bulunmanıza neden olan eylemi nasıl gerçekleştirdiniz?

Önceden karar verdim ve plan yaptım

Aniden isledim

Kazayla oldu

Diğer.....

25. Burada bulunmanıza neden olan eylemi işlemenizde sizce aşağıdakilerden hangisinin/hangilerinin etkisi oldu? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

Ailem

Eşim

Arkadaşlarım

Ekonomik nedenler

Aile içi geçimsizlik

Suçu ben işlemedim

( ) Diğer (açıklayınız).....

26. Burada bulunmanıza neden olan eylem sırasında alkol kullanmış mıydınız?

( ) Evet

( ) Hayır

27. Burada bulunmanıza neden olan eylem sırasında uyuşturucu madde kullanmış mıydınız?

( ) Evet

( ) Hayır

28. Burada bulunmanıza neden olan eylemin mağduru/mağdurları kimdi?

.....

29. Mağdurun/mağdurların yaşı neydi?

.....

30. Mağdurun/mağdurların cinsiyeti nedir?

( ) Kadın

( ) Erkek

31. Mağduru/mağdurları tanıyor musunuz?

( ) Tanıyordum

( ) Bazılarını tanıyor, bazılarını tanımıyordum

( ) Tanımıyordum

32. Burada bulunmanıza neden olan eylemi gerçekleştirirken yardım gördünüz mü?

( ) Evet

( ) Hayır

Cevabınız “evet” ise kimden/kimlerden yardım gördünüz?:

.....

33. Sizce tutukevine girmeyi hak ettiđinizi dűşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

EK 3

ÇOCUKLUK ÖRSELENME YAŞANTILARI ÖLÇEĞİ

Aşağıda çocukluk yaşantılarınızla ilgili cümleler vardır. Her cümleyi dikkatlice okuyup, bu cümlede yazanlarla ilgili size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Her cümle için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir cümleyi boş bırakmayınız.

1- Ben çocukken ailemde birileri bana vurur ya da beni döverdi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

2- Ben çocukken, hiç kimse benimle ilgilenmediği için, kendi bakımımı kendim daha iyi yaptığımı hissedirdim.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

3- Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbiriyle tartışır, kavga ederdi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

4- Ben çocukken, ailemde benimle ilgilenen ve beni koruyan birinin olduğunu bilirdim.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

5- Ben çocukken, ailemde bana bağıırıp çağırın biri vardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

6- Ben çocukken, annemi ya da kardeşlerimi dövülürken ya da onlara vurulurken gördüm.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

7- Ben çocukken gereksinim olan sevgi ve ilgiyi gördüm.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

8- Ben çocukken, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri vardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

9- Ben çocukken, ailemde kendimi dövüşerek, ona vurarak, ya da ondan kaçarak korumak zorunda kaldığım biri vardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

10- Ben çocukken, ailemde, başarılı biri olmamı isteyen, bir kişinin varlığını hissederdim.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

11- Ben çocukken, değişik zamanlarda değişik kişilerin yanında yaşadım(değişik yakınlarımla ya da evlatlık verildiğim ailelerle).

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

12- Ben çocukken, sevildiğimi hissederdim.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

13- Ben çocukken, annem ve babam, bana ve kardeşlerime eşit davranmaya çalışırlardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

14- Ben çocukken, ailemdeki kişilerden, bir doktora ya da hastaneye gitmek zorunda kalacak kadar denli dayak yediğim oldu.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

15- Ben çocukken, ailemde, beni başımın belaya girmesinden koruyan birileri vardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

16- Ben çocukken, ailemdelikiler, beni bir yerlerim çürüyecek ya da iz kalacak denli döverdi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

17- Ben çocukken, bir erişkinle ya da benden en az beş yaş büyük birisiyle cinsel ilişkim oldu.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

18- Ben çocukken, kemer, sopa, oklava, ya da benzeri sert cisimlerle dövülerek cezalandırıldım.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

19- Ben çocukken, ailemizin üyeleri birbirlerini gözetirlerdi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

20- Ben çocukken, annemle babam ayrı yaşardı ya da boşanmıştı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

21- Ben çocukken, fiziksel olarak istismar edildiğime inanıyorum.

(Fiziksel istismar: çocuğa tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, sarsma ve çimdikleme şeklinde şiddet uygulanmasıdır.)

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

22- Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni kötü etkilerden korumaya çalıştılar.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

23- Ben çocukken, evde bana bakan ve benim sorumluluğumu üstlenen bir kişi vardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

24- Ben çocukken, öğretmen, komşu ya da doktor gibi kişilerin dikkatini çekecek denli kötü dayak yedim.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

25- Ben çocukken, ailemde denetimsiz davranışları olan kişiler vardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

26- Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni okula devam etmem ve eğitimimi sürdürmem için yüreklendirdi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

27- Ben çocukken bana verilen cezalar çok katıydı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

28- Ben çocukken, ailemdeki kişiler birbirine yakındılar.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

29- Ben çocukken, birisi bana cinsel amaçla dokunmayı ya da kendisine dokundurtmayı denedi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

30- Ben çocukken, ailemdeki kişiler beni itip kalktı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

31- Ben çocukken birisi, kendisiyle cinsel ilişkim olmazsa beni incitmekle ve hakkımda yalanlar söylemekle tehdit etti.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

32- Ben çocukken, çocukluğum mükemmeldi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

33- Ben çocukken, ailemde incitilmekle korkutuldum.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

34- Ben çocukken, birisi benimle cinsel içerikli davranışlara girmeyi ya da bana cinsellikle ilgili bir şeyler izletmeyi denedi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

35- Ben çocukken, ailemde bana güvenen biri vardı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

36- Ben çocukken, duygusal olarak istismar edildiğime inanıyorum.

(Duygusal istismar: çocuğu olumsuz olarak etkileyecek davranışlarda bulunulması, çocuğa ihtiyacı olan sevgi ve ilginin verilmemesidir.)

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

37- Ben çocukken, ailemdeki kişiler ne yaptığım ile ilgilenir gibi gözükmezler ya da ne yaptığımı bilmezlerdi.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

38- Ben çocukken, dünyadaki en iyi aileye sahiptim.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

39- Ben çocukken, cinsel olarak istismar edildiğime inanıyorum.

(Cinsel istismar: Bir çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır.)

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

40- Ben çocukken, ailem güç ve destek kaynağımdı.

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Bazen (4) Sıklıkla (5) Çok sık

EK 4

KİŞİSEL VE GENEL ADİL DÜNYA İNANCI ÖLÇEĞİ

Aşağıda çeşitli cümleler yazmaktadır. Her cümleyi dikkatlice okuyup, bu cümlede yazanlarla ilgili size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Her cümleden sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir cümleyi boş bırakmayınız.

1- Eninde sonunda başıma gelen her şeyi hak ettiğime inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

2- Bana karşı genellikle adil davranılmıştır.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

3- Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

4- Genel olarak baktığımda, yaşadığım olaylar adildir.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

5- Hayatımdaki adaletsizlikler istisnai (ayrıcalıklı) durumlardır.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

6- Hayatta başıma gelen olayların çok büyük bir kısmının adil olduğuna inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

7- Benimle ilgili verilen önemli kararların çoğunlukla adil olduğunu düşünüyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4)Katılmıyorum

(5)Tamamen karşıyım

8- Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum.

(1)Tamamen katılıyorum

(2)Katılıyorum

(3)Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4)Katılmıyorum

(5)Tamamen karşıyım

9- İnsanların eninde sonunda ne hak ederlerse onu bulacaklarına inanıyorum.

(1)Tamamen katılıyorum

(2)Katılıyorum

(3)Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4)Katılmıyorum

(5)Tamamen karşıyım

10- Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim.

(1)Tamamen katılıyorum

(2)Katılıyorum

(3)Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4)Katılmıyorum

(5)Tamamen karşıyım

11- Uzun vadede insanların adaletsizliklerin üstesinden geleceğine inanıyorum.

(1)Tamamen katılıyorum

(2)Katılıyorum

(3)Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4)Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

12- Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) bir kural olmaktan ziyade birer istisna (ayrıcalıklı bir durum) olduğuna inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

13- İnsanların önemli kararlar verirken adil olmaya gayret ettiklerine inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

12- Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) bir kural olmaktan ziyade birer istisna (ayrıcalıklı bir durum) olduğuna inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

13- İnsanların önemli kararlar verirken adil olmaya gayret ettiklerine inanıyorum.

(1) Tamamen katılıyorum

(2) Katılıyorum

(3) Biraz katılıyorum Biraz Katılmıyorum

(4) Katılmıyorum

(5) Tamamen karşıyım

EK 5

SÜREKLİ ÖFKE-ÖFKE İFADE TARZI ÖLÇEĞİ

1.Bölüm: Yönerge: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları birtakım ifadeler verilmiştir. Her bir ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi, ifadelerin sağ tarafındaki sayılardan uygun olanına çarpı işareti koymak suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz.

Sürekli öfke ölçeğinin maddeleri;

1	2	3	4
Hemen hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1-Çabuk parlamım.....	1	2	3 4
2-Kızgın mizaçlıyımdır.....	1	2	3 4
3-Öfkesi burnunda bir insanım.....	1	2	3 4
4-Başkalarının hataları yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.....	1	2	3 4
5-Yaptığım bir şeyden sonra takdir edilmemek canımı sık.....	1	2	3 4
6-Öfkelenince kontrolümü kaybederim.....	1	2	3 4
7-Öfkelendiğimde ağzıma geleni söylerim.....	1	2	3 4
8-Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.....	1	2	3 4
9-Engellendiğimde içimden birilerine vurmak gelir.....	1	2	3 4
10-Yaptığım iş kötü olarak değerlendirildiğinde çılgına döner.....	1	2	3 4

2.Bölüm:Yönerge: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir.Ancak kişilerin öfke duyguları ile ilgili tepkileri farklıdır.Aşağıda,kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlamada kullandıkları ifadeleri göreceksiniz.Her bir ifadeyi okuyun ve öfke kızgınlık duyduğunuzda genelde ne sıklıkla ifadede tanımlanan şekilde davrandığınız veya tepki gösterdiğinizizi sayılardan uygun olanına işaret koyarak belirtin.Doğru ya da yanlış cevap yoktur.Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman kaybetmeyin.

Öfke tarz ölçeğinin maddeleri;

1	2	3	4	
Hemen hiçbir zaman	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman	
11-Öfkemi kontrol ederim.....	1	2	3	4
12-Kızgınlığımı gösteririm.....	1	2	3	4
13-Öfkemi içime atarım.....	1	2	3	4
14-Başkalarına karşı sabırlıyım.....	1	2	3	4
15-Somurtur ya da surat asarım.....	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

16-İnsanlardan uzak dururum.....	1	2	3	4
17-Başkalarına iğneli sözler söylerim.....	1	2	3	4
18-Soğukkanlılığımı korurum.....	1	2	3	4
19-Kapıları çarpmak gibi bir şeyler yaparım.....	1	2	3	4
20-İçin için köpürürüm ama göstermem.....	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

21-Davranışlarımı kontrol ederim.....	1	2	3	4
---------------------------------------	---	---	---	---

22-Başkalarıyla tartışırım.....1 2 3 4

23-İçimde, kimseye söylemediğim kinler beslerim..... 1 2 3 4

1

2

3

4

Hemen hiçbir zaman

Bazen

Çoğu zaman

Her zaman

24-Beni çileden çıkararak her neyse saldırırım..... 1 2 3 4

25-Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim..... 1 2 3 4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYE KIZDIĞIMDA

26-Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.....1 2 3 4

27-Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.....1 2 3 4

28-Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.....1 2 3 4

29-Kötü şeyler söylerim.....1 2 3 4

30-Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım..... 1 2 3 4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYE KIZDIĞIMDA

31-İçimden;insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.....1 2 3 4

32-Sinirleriime hakim olamam.....1 2 3 4

33-Beni sinirlendirene,ne hissettiğimi söylerim.....1 2 3 4

34-Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.....1 2 3 4

EK 6

KISA SEMPTOM ENVANTERİ

Aşağıda insanların bazen yaşadıkları belirtiler ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin sizi bugün dahil, son bir haftadır ne kadar rahatsız ettiğini yandaki kutulardan uygun olanının içini **X** işaretleyerek gösterin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızın üstünü karalayın.

	Hiç	Biraz	Orta Derecede	Epey	Çok Fazla
1. İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali	☐	☐	☐	☐	☐
2. Baygınlık, baş dönmesi	☐	☐	☐	☐	☐
3. Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu	☐	☐	☐	☐	☐
5. Olayları hatırlamada güçlük	☐	☐	☐	☐	☐
6. Çok kolayca kızıp öfkelenme	☐	☐	☐	☐	☐
7. Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Meydanlık(açık) alanlardan korkma duygusu	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yaşamınıza son verme düşünceleri	☐	☐	☐	☐	☐
10. İnsanların çoğuna güvenilmeyeceği hissi	☐	☐	☐	☐	☐
11. İştahta bozukluklar	☐	☐	☐	☐	☐
12. Hiç bir nedeni olmayan ani korkular	☐	☐	☐	☐	☐
13. Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	☐	☐	☐	☐	☐
14. Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetme	☐	☐	☐	☐	☐
15. İşleri bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetme	☐	☐	☐	☐	☐
16. Yalnızlık hissetme	☐	☐	☐	☐	☐
17. Hüzünlü, kederli hissetme	☐	☐	☐	☐	☐
18. Hiçbir şeye ilgi duymama	☐	☐	☐	☐	☐
19. Ağlamaklı hissetme	☐	☐	☐	☐	☐
20. Kolayca incinebilme, kırılma	☐	☐	☐	☐	☐
21. İnsanların sizi sevmediğine kötü davrandığına inanmak	☐	☐	☐	☐	☐
22. Kendini diğerlerinden daha aşağı görme	☐	☐	☐	☐	☐
23. Mide bozukluğu, bulantı	☐	☐	☐	☐	☐
24. Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu	☐	☐	☐	☐	☐

25. Uykuya dalmada güçlük	☐	☐	☐	☐	☐
26. Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğru mu diye kontrol etme	☐	☐	☐	☐	☐
27. Karar vermede güçlükler	☐	☐	☐	☐	☐
28. Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahat etmekten korkma	☐	☐	☐	☐	☐
29. Nefes darlığı, nefessiz kalma	☐	☐	☐	☐	☐
30. Sıcak, soğuk basmaları	☐	☐	☐	☐	☐
31. Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer, etkinliklerden uzak kalmaya çalışma	☐	☐	☐	☐	☐
32. Kafanızın bomboş kalması	☐	☐	☐	☐	☐
33. Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	☐	☐	☐	☐	☐
34. Günahlarınız için cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi	☐	☐	☐	☐	☐
35. Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları içinde olmak	☐	☐	☐	☐	☐
36. Konsantrasyonda(dikkati bir şey üzerinde toplama) güçlük/zorlanma	☐	☐	☐	☐	☐
37. Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi	☐	☐	☐	☐	☐
38. Kendini gergin ve tedirgin hissetme	☐	☐	☐	☐	☐
39. Ölme ve ölüm üzerinde düşünceler	☐	☐	☐	☐	☐
40. Birini dövme, ona zarar verme, yaralama isteği	☐	☐	☐	☐	☐
41. Bir şeyleri kırma/dökme isteği	☐	☐	☐	☐	☐
42. Diğerlerinin yanındayken kendinin çok fazla farkında olmak, yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak	☐	☐	☐	☐	☐
43. Kalabalıklarda rahatsızlık duymak	☐	☐	☐	☐	☐
44. Bir başka insana hiç yakınlık duymamak	☐	☐	☐	☐	☐
45. Dehşet ve panik nöbetleri	☐	☐	☐	☐	☐
46. Sık sık tartışmaya girme	☐	☐	☐	☐	☐
47. Yalnız bırakıldığında/kalındığında sinirlilik hissetme	☐	☐	☐	☐	☐
48. Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmediğiniz düşüncesi	☐	☐	☐	☐	☐
49. Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetme.	☐	☐	☐	☐	☐
50. Kendini değersiz görme, değersizlik duyguları	☐	☐	☐	☐	☐
51. İzin verdiğiniz takdirde insanların sizi sömüreceği duygusu	☐	☐	☐	☐	☐
52. Suçluluk duyguları	☐	☐	☐	☐	☐
53. Aklınızda bir bozukluk olduğu fikri	☐	☐	☐	☐	☐

EK 7

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.16.204.06.01-931/143843
Konu : Araştırma

18/11/2011

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne)

İlgi :06.10.2011 tarih B.30.2.MLT.0.41.00.00/302.08.01-782 sayılı yazı.

Enstitünüz Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Nurhan TİFTİK' in "Adam Öldürme Suçu Nedeniyle Hüküm Giymiş Olan Kadınlarda Adil Dünya İnancı, Çocukluk Dönemi Örseleyici Yaşantılara Maruz Kalma Durumu ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu bilimsel araştırma kapsamında, Denizli Bozkurt Kadın Açık, Çifteler Kadın Kapalı, Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ile Tekirdağ, Bolu ve Kocaeli illerinde bulunan ceza infaz kurumlarında anket uygulaması ve mülakat yapılması talebine ilişkin ilgi yazınız ve ekinde alınan anket soruları incelendi.

Söz konusu araştırmanın; 21.11.2011- 30.03.2012 tarihleri arasında, Denizli Bozkurt Kadın Açık, Çifteler Kadın Kapalı, Karataş Kadın Kapalı, Tekirdağ Kapalı, Bolu Kapalı ve Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında, kurumların belirleyeceği günlerde, araştırmaya katılmaya gönüllü kadın hükümlülerin rızaları alınarak yürütülmesi, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin de Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi koşullarıyla, kurum görevlileri nezaretinde ve gerekli güvenlik önlemleri altında gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Ceza infaz kurumlarına ait telefon numaralarından irtibata geçilerek kurumların çalışma kuralları hakkında bilgi edinilmesini rica ederim.

Sefa MERMERCİ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür

Denizli Bozkurt Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu: 0 506 600 62 20
Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu: 0 506 600 63 31
Karataş Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu: 0 506 331 00 70
Tekirdağ Kapalı Ceza İnfaz Kurumu: 0 506 600 62 67
Bolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu: 0 506 600 62 14
Kocaeli 2 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu: 0 262 581 56 51

Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0 312) 204 13 73-75 Faks: 223 60 07

Ayrıntılı bilgi için irtibat: T. ÇELEBİ Şb. Md.
e-posta: cte.adalet.gov.tr Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

ÖZ GEÇMİŞ

NURHAN TİFTİK

e-posta: nurhan_tiftik@hotmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum tarihi: 10/10/1987

Doğum Yeri: İstanbul

Medeni Hali: Bekar

Uyruğu: T.C.

EĞİTİM BİLGİLERİ

2010-2012 T.C. Maltepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

2005-2010 T.C. Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

2001-2005 Mehmet Rauf Lisesi

TECRÜBE

-Mart 2012-Kasım 2012 Bahadır Erdoğan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi/Psikolog

-30.04.2012 / 28.05.2012 Terap-İst Terapi ve Danışmanlık Merkezi - stajyer

-Kasım 2010- Kasım 2011 Özel Pendik Özel Eğitim Okulu/ Psikolog - Ailelere rehberlik hizmeti

-Şubat-Haziran 2010 Yeniden Özgürlüğe Vakfı Maltepe Çocuk Tutukevi Yeniden Özgürlük Projesi kapsamında atölyelerde gönüllülük çalışması

-31.09.2009\ 03.10.2009 Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi - stajyer

-Şubat-Haziran 2009 Sosyal duyarlılık çalışmalarına katıldım.(Acıbadem Huzurevi)

- 01.09.2008 / 29.09.2008 Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği - stajyer
- Şubat-Haziran 2007 Toplum Gönüllüleri Vakfı çalışmaları – “Samandıra Sosyal Hizmetler Kurumu”

EĞİTİM ve SEMİNERLER

- 27 Mayıs 2010 1. Sosyal Duyarlılık Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu’nda sözel bildiri
- 22-24 Mayıs 2009 4.Işık Savaşır Klinik Psikoloji Sempozyumu
- 28-31 Ekim 2008 15.Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongresi
- 3-5 Eylül 2008 15. Ulusal Psikoloji Kongresi
- 09 Mayıs 2008 Psikolojiyi Yeniden Düşünmek 2008 Sempozyumu
- 10- 31 Mart 2007 Aile Okulu 6(Aile Eğitimi Çalıştayı) Samandıra Belediyesi Sertifika Programı
- 14.12.2001 – 16.05.2002 Bilgisayar Meslek Dalı Eğitim Programları Kurs Sertifikası

YABANCI DİL

İngilizce : Orta düzeyde

REFERANSLAR

(İstenildiğinde verilecektir).